

LOKALNA RAZVOJNA STRATEGIJA
LOKALNE AKCIJSKE GRUPE
GORSKI KOTAR
2013. – 2015.

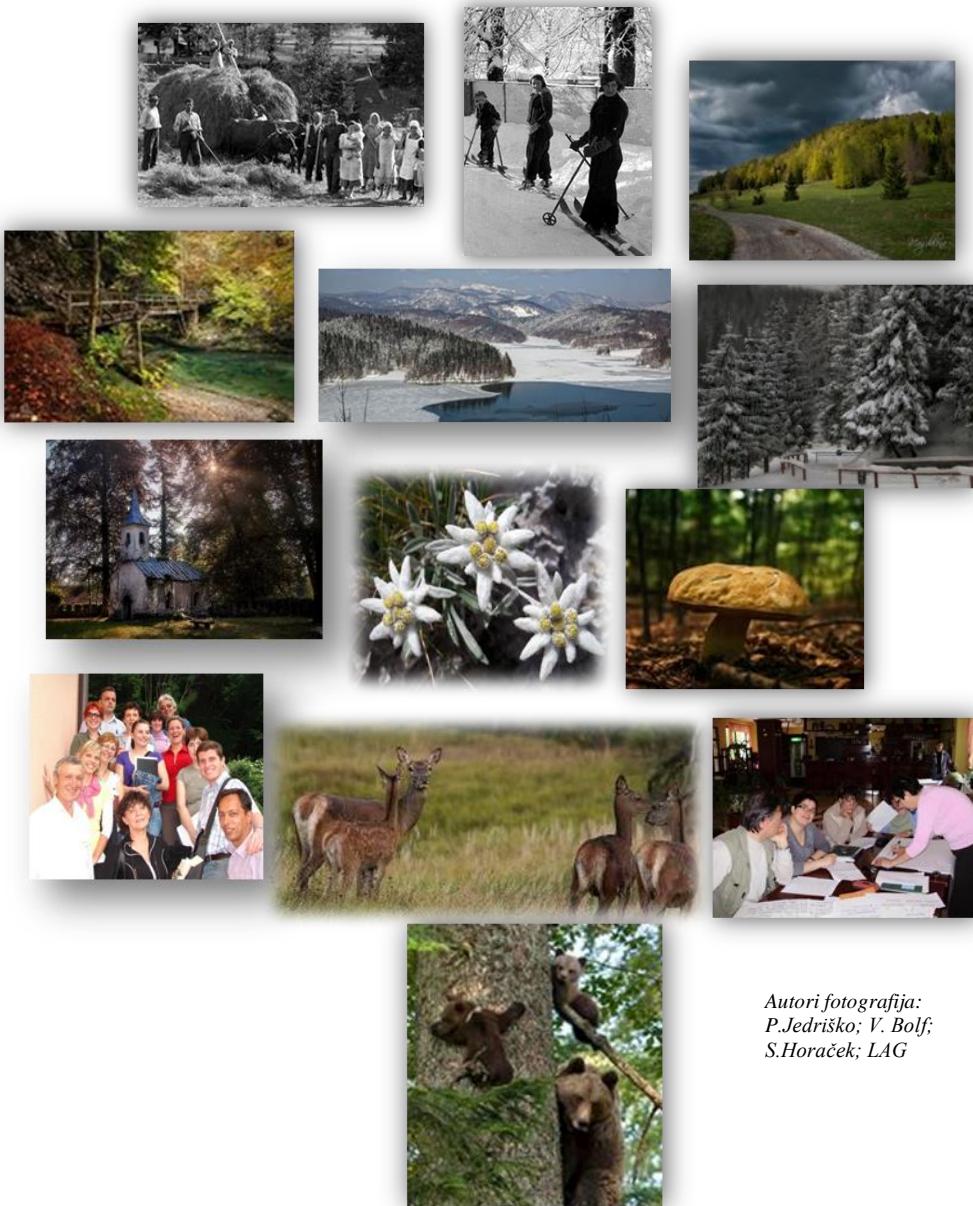
Lokve, rujan 2013. godine

Autori:

Petar Mamula, dipl. ing. agr.

Sanja Čop, dipl. oec.

Svjetlana (Jedriško) Kasunić, dipl. ing. drvne teh.

*Autori fotografija:
P.Jedriško; V.Bolf;
S.Horaček; LAG*

Članovi lokalne zajednice koji su svojim radom doprinijeli izradi Strategije:

Miljenko Gašparac, Sandra Okanović, Tea Bujan Štimac, Tea Štih Štimac, Ivan Butković, Alojz Litanj, Danijel Bertović, Stela Mulc, Nataša Kovačić, Nataša Kozlica, Barbara Klen, Bruna Crnković Arbanas, Radmila Kus, Katarina Ožbolt Malnar, Ankica Komlenić, Ilija Mrvoš, Blažica Sveticki, Ernest Cukrov, Jadranka Pelikan, Nina Vinski, Zvonimir Mužević, Renata Brajdić, Siniša Lakota, Dalibor Šoštarić, Igor Bukovac, Lidija Mihajlović, Petar Mamula, Sanja Čop, Svjetlana (Jedriško) Kasunić, Dalibor Fak, Danijel Jedriško, Predrag Janeš, Danijela Janeš, Jelena Holenko i Doris Kolar.

Koordinator izrade Strategije: Centum percent d.o.o.

I. SADRŽAJ

1. ZNAČAJKE PODRUČJA OBUHVAĆENOG LAG-OM GORSKI KOTAR	7
1.1. Opće zemljopisne značajke područja	7
1.1.1. Površina i granice područja	7
1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike	8
1.1.3. Kulturna, povijesna, prirodna baština – Natura 2000	9
1.1.4. Stanje društvene i komunalne infrastrukture.....	12
1.2. Gospodarske značajke područja.....	17
1.3. Demografske i socijalne značajke područja.....	25
2. SWOT ANALIZA RAZVOJNIH MOGUĆNOSTI PODRUČJA (postojeće snage i slabosti te prilike i prijetnje za razvoj)	28
3. RAZVOJNA VIZIJA	32
3.1. Razvojni ciljevi po osima ruralnog razvoja	33
3.2. Opis mjera za dostizanje ciljeva (uključujući definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti).....	34
3.3. Očekivani rezultati po mjerama	43
4. STRATEGIJA IZRADE I PROVEDBE	46
4.1. Značajke partnerstva.....	46
4.2. Primjena načela » <i>odozdo prema gore</i> « i sudjelovanje različitih interesnih skupina, uključujući socio-ekonomski ugrožene skupine, žene i mlade u izradi strategije	49
4.3. Plan provedbe i slijed aktivnosti u ostvarenju ciljeva	51
4.4. Sposobnost upravljanja javnim sredstvima.....	52
4.5. Utjecaj provedbe strategije na okoliš	53
4.6. Izvori financiranja i održivost strategije bez sredstava javne pomoći.....	53
4.7. Procjena broja projekata i potrebnih sredstava za vrijeme trajanja IPARD programa	55
4.8. Praćenje provedbe strategije i mjerjenje učinaka provedbe strategije, kriteriji i indikatori za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti	55
4.9. Procedura donošenja odluka uključujući proceduru odabira projekata kojima će LAG izdati pismo preporuke i načine sprječavanja sukoba interesa	56
4.10. Projekti koji su se provodili/ se provode iz drugih izvora financiranja.....	58
5. USKLAĐENOST S NADREĐENIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA	60

II. KRATICE

RH	Republika Hrvatska
PGŽ	Primorsko- goranska županija
LRA PINS	Lokalna razvojna agencija PINS
ROP	Regionalni operativni plan
JU	Javna ustanova
PP	Prostorni plan
SN	Službene novine
EU	Europska unija
GK	Gorski kotar
DZS	Državni zavod za statistiku
J(RP)LS	Jedinica (regionalne, područne) lokalne samouprave
LAG	Lokalna akcijska grupa
LRS	Lokalna razvojna strategija
NVO	Nevladina organizacija
HZZ	Hrvatski zavod za zapošljavanje
KV	Kvalificirani
VKV	visoko kvalificirani
HGK	Hrvatska gospodarska komora
HOK	Hrvatska obrtnička komora
OK	Obrtničke komore
PSS	Poljoprivredno savjetodavna služba
TZ	Turistička zajednica
KP	Komunalno poduzeće
NN	Narodne novine
VGI	Vodno gospodarska ispostava
SWOT	Snage, slabosti, prilike, prijetnje (<i>eng. Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats</i>)
DI	Drvna industrija
MW	megawat
HE	Hidroelektrana
TUG	Teži uvjeti gospodarenja

III. UVOD

Industrijalizacijom je započeo trend raseljavanja ruralnih prostora u gotovo svim razvijenim zemljama svijeta. Suočivši se s gubitkom biološke i krajobrazne raznolikosti, gubitkom biljnih i životinjskih vrsta, povećanjem zagađenja u industrijskim i ostalim područjima, neplanskom proizvodnjom hrane, te konačno, depopulacijom, Europska Unija je shvatila važnost ruralnog prostora. Hrana je, kao i voda, strateški resurs svake države. Hrana i selo su oduvijek bili blisko povezani tradicijskim, gospodarskim i socijalnim poveznicama. Napuštanjem sela izravno se ugrožava nacionalni strateški interes: proizvodnja hrane. Razvojem LEADER programa za poticanje održivog razvoja ruralnih područja Europska unija intenzivno podupire sve razvojne inicijative koje dolaze sa sela, a imaju svoje uporište u načelu održivog razvoja. Ova metodologija predstavlja temelj održivog razvoja ruralnih područja i najznačajniji izvor financiranja ruralnih potreba europskih zemalja.

LEADER pristup razvoju ruralnih krajeva temelji se na lokalnom partnerstvu kojeg čine javni, civilni i gospodarski sektor. Kao inicijativa Europske unije ovaj pristup svoje začetke bilježi od 1991. godine, prelazeći do danas dug put tijekom kojeg je izrastao u jednu od temeljnih odrednica politike ruralnog razvoja zemalja članica. U Republici Hrvatskoj i ostalim zemljama regije ova metoda razvoja u posljednjih se nekoliko godina promicala aktivnostima organizacija civilnog društva i svoj sadašnji stupanj razvoja duguje ponajprije volonterskom angažmanu članova lokalnih akcijskih grupa (LAG).

LEADER pristup temelji se na realizaciji lokalnih razvojnih strategija (LRS) kojima upravljaju lokalne akcijske grupe. Pristup promovira održivi razvoj u ruralnim područjima Europe, vodeći brigu o ekonomskom i društvenom razvoju te zaštiti okoliša i slijedi sedam načela:

- 1) Održivi ruralni razvoj
- 2) Pristup temeljen na osobitostima područja
- 3) Pokretanje zajednica i uključivanje u razvojne procese
- 4) Pristup odozdo prema gore
- 5) Razvoj lokalnih partnerstva u pristupima i djelovanju
- 6) Umrežavanje i suradnja
- 7) Inovativnost i integralni pristup

Teritorij LAG-a može pripadati samo jednom LAG-u, a članovi jednog LAG-a ne mogu biti članovi drugih LAG-ova.

IPARD program u Republici Hrvatskoj unutar svojih prioriteta i mjera sadrži i mjeru vezanu uz razvoj LEADER metodologije kojom je predviđena potpora osnivanju, edukaciji i provođenju projekata suradnje u razvoju ruralnog prostora. Korisnici ove mjere su LAG-ovi kojima je u ovom trenutku ovakva vrsta potpore najpotrebnija. Iako se akreditacija, raspisivanje natječaja i odobravanje LAG-ova u sklopu mjere 202 IPARD programa odvija na samom kraju provedbe IPARD-a u RH, ovaj će poticaj biti od neprocjenjivog značaja kako za LAG-ove tako i za sve dionike ruralnih prostora u RH.

Lokalna akcijska grupa Gorski kotar osnovana je u travnju 2008. godine i prvo je lokalno partnerstvo osnovano i registrirano po principima održivog razvoja na području Republike Hrvatske, a obuhvaća općine Brod Moravice, Fužine, Lokve, Mrkopalj, Ravnu Goru i Skrad, te gradove Čabar, Delnice i Vrbovsko.

Proces izrade ove razvojne strategije zapravo je revizija i nadogradnja dokumenta pod nazivom „*Strateški plan održivog razvoja Gorskog kotara 2010.-2013.*“.¹ Taj dokument, kao i samo partnerstvo, nastao je provedbom projekta „*Održiva budućnost ruralnih krajeva Hrvatske*“, kojeg su proveli Milieukontakt International iz Amsterdama, ODRAZ i HMRR iz Zagreba, SMART iz Rijeke i PINS iz Skrada. Provedba projekta financirana je sredstvima nizozemskog Ministarstva vanjskih poslova, putem MATRA programa.

Članovi LAG-a Gorski kotar su pripadnici gospodarskog, javnog i civilnog sektora iz svih 9 jedinica lokalne samouprave s područja LAG-a Gorski kotar, a koji su prepoznali važnost zajedništva Gorskog kotara, te su sukladno tome i postavili misiju.

Misija LAG-a Gorski kotar je da Gorski kotar postane cjelina, koja će objediniti stanovnike svih 9 jedinica lokalne samouprave, kroz koju će Gorski kotar zajednički nastupati izvan svojih granica u skladu s načelima održivog razvoja i prirodnim uvjetima, koji se smatraju izuzetnim bogatstvom.

Cilj LAG-a Gorski kotar - potaknuti zajedno kotačić razvoja Gorskog kotara!

Autori

¹ Dokument je usvojen na općinskim i gradskim vijećima svih devet JLS-a Gorskog kotara tijekom 2010. i 2011. godine, a izrađen je u skladu s načelima LEADER metodologije u procesu strateškog planiranja.

1. ZNAČAJKE PODRUČJA OBUHVAĆENOG LAG-om GORSKI KOTAR

1.1. Opće zemljopisne značajke područja

1.1.1. Površina i granice područja

LAG Gorski kotar obuhvaća cijelo područje mikroregije Gorski kotar koji je smješten u zapadnom dijelu Republike Hrvatske i jedna je od šest mikroregija Primorsko-goranske županije. LAG obuhvaća općine Brod Moravice, Fužine, Lokve, Mrkopalj, Ravnu Goru i Skrad, te gradove Čabar, Delnice i Vrbovsko.

Prostornim planom PGŽ Gorski kotar je podijeljen na pet prostornih cjelina: Delnice, Čabar, Vrbovsko, Risnjak i Bjelolasica, a Delnice su određene kao razvojno središte koje ima ulogu generatora razvoja Gorskog kotara kao cjeline.

Područje LAG-a prostire se na 1.273,53 km², što čini 35,46% kopnenog prostora PGŽ. Od ukupne površine Gorskog kotara 83% čine šume. Na području LAG-a nalazi se naseljeno naselje na najvišoj nadmorskoj visini u RH (*Begovo Razdolje, na 1060 mnm*) te najviši vrh u PGŽ (*Veliki Risnjak 1.528 mnm*).

Zbog svoje reljefne izoliranosti i slabe naseljenosti ova regija spada u nerazvijena područja županije i države, a značajno je napomenuti da naseljenost područja Gorskog kotara ima i dalje trend opadanja u broju stanovnika. Iz Tablice 1 vidljivo je da prema posljednjem popisu stanovništva 2011. godine, područje koje obuhvaća LAG ima 23.011 stanovnika, dok je gustoća naseljenosti ovog područja 19,08 stanovnika/km², što je daleko ispod županijskog (82,55 stanovnika/km²) i državnog prosjeka (75,71 stanovnika/km²). Broj stanovnika se od popisa 2001. god. smanjio za 3.109 stanovnika (12,5%), a istovremeno se i broj kućanstava smanjio za 684 (7,05%). U svakoj od JLS GK vidljiv je pad broja stanovništva te broja kućanstava, posebice je to na području općine Skrad gdje je broj stanovnika pao za čak 20,33%, tako da možemo reći da je na području LAG-a prisutna izrazito velika depopulacija stanovništva.

Na području Republike Hrvatske 603 naselja nalaze se u području s težim uvjetima gospodarenja (*TUG područjima*) I. kategorije, od toga je 38,7 % ili 232 naselja na području Gorskog kotara. Ukoliko se uzmu u obzir sva TUG područja RH (I, II i III kategorija) udio naselja Gorskog kotara je 13,3%. Od ukupne površine kojeg pokriva LAG u TUG područja razvrstava se 91,2% naselja LAG-a, na čijem prostoru živi 95,7% ukupnog stanovništva Gorskog kotara.

Tablica 1: Osnovni statistički podaci o LAG-u Gorski kotar

JLS	POVRŠINA (km ²)	BROJ NASELJA	BROJ KUĆANSTAVA		BROJ STANOVNIKA		PROMJENA BR. STANOVNIKA	GUSTOĆA (stanovnik/km ²)	
			2001.	2011.	2001.	2011.		2001.	2011.
Brod Moravice	61,71	38	386	333	985	866	-12,08	15,96	14,03
Čabar	280,18	41	1.542	1.433	4.387	3.770	-14,06	15,67	13,46
Delnice	230,21	55	2.296	2.301	6.262	5.952	-4,95	27,20	25,85
Fužine	86,38	6	703	661	1.855	1.592	-14,18	21,48	18,43
Lokve	42,32	7	457	433	1.120	1.049	-6,34	26,47	24,79
Mrkopalj	156,98	6	541	479	1.407	1.214	-13,72	8,96	7,73
Ravna Gora	82,82	6	990	917	2.724	2.430	-10,79	32,89	29,34
Skrad	53,09	31	520	444	1.333	1.062	-20,33	24,75	20,00
Vrbovsko	279,84	65	2.268	2.018	6.047	5.076	-16,06	21,61	18,14
LAG	1.273,53	255	9.703	9.019	26.120	23.011	-12,5	21,7	18,07
PGŽ	3.588	510	-	-	305.505	296.195	-3,05	85,15	82,55
RH	56.594	6.755	-	-	4.437.460	4.284.889	-3,44	78,4	75,71

Izvor: Popis stanovništva 2001. i 2011.; ARKOD (stanje na dan 25.09.2013.)

Gorski kotar je smješten u nazužem dijelu Dinarskog gorja (*između panonskog prostora i Sredozemnog mora*) i u potpunosti se nalazi na području Primorsko-goranske županije. Na istočnom i jugoistočnom dijelu područje graniči s Gradom Ogulinom odnosno Karlovačkom županijom (*na području Grada Vrbovskog i Općine Mropalj, u dužini od 54 km*), sjeverni dio graniči s Republikom Slovenijom (*na području Općine Brod Moravice i gradova Čabar, Delnice i Vrbovsko, u dužini od 116 km*), dok južni i jugozapadni dio područja je prijelaz prema ostatku PGŽ, točnije njezinom priobalnom dijelu (*na području Općina Mropalj, Fužine i Lokve i Grada Čabra, u dužini od 72 km*).

Po zemljopisnim osobinama Gorski kotar je posebna regija Hrvatske, upravo vrlo različita od susjednih regija: Primorja, niskog Pokuplja i Like, ali je gospodarski i u drugim životnim sadržajima znatno povezana s riječkim životnim čvoristom. U novije vrijeme izgradnjom autoputa (Rijeka-Zagreb) regija se sve više otvara prema Karlovcu, Ogulinu i Zagrebu.

LAG Gorski kotar graniči s LAG-ovima na području PGŽ, i to na svojoj sjeverozapadnoj granici s *LAG-om Terra Liburna*, južna je granica s *LAG-om Vinodol* te istočno i jugoistočno s *LAG-om Frankopan*. Kako je granica Gorskog kotara i s Republikom Slovenijom, tako LAG graniči i s dva slovenska LAG-a (*LAG „Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom i Nanosom“* sa sjedištem u Ilirskoj Bistrici i *LAG „Po poteh od Idrijce do Kolpe“* sa sjedištem u Kočevju), što sve pruža mogućnosti suradnje, razmjene iskustva i zajedničkih projekata.

Slike 1 i 2: LAG Gorski kotar po JLS GK te u širem okruženju (Izvor, LAG Gorski koatr)

1.1.2. Reljefne i klimatske karakteristike

Reljefne karakteristike

Iako je riječ o brdsko-planinskom prostoru, većina površine Gorskog kotara ima prosječnu nadmorsku visinu između 700m i 900m. Po zemljopisnoj širini Gorski kotar je u središtu sjeverne, tzv. umjerene zone. Malo je vrhova viših od 1.500m (*Risnjak 1528 mnv, Bjelolasica 1533mnv*), ali se od planinskih uzvišenja ističu risnjačko-snježnička, drgomaljska, te skupina Velike Kapele s Bjelolasicom i Viševicom. Navedenim dominantnim reljefnim oblicima suprotnost predstavljaju udoline i zavale koje ih odjeljuju, a poseban kontrast tim najvišim vrhovima daju polja u kršu i doline, gdje se posebno ističe Kupska dolina. U dolinama se zbog povoljnijih životnih prilika nalazi većina goranskih naselja, a najpoznatija polja su: Delničko, Mrkopaljsko, Sungersko, Lokvarska i Ličko, te ravnogorska visoravan.

Izravni utjecaj reljefa na naseljenost i gospodarske funkcije ovog kraja jedna su od bitnih osobina Područja i to se jasno vidi iz rasporeda naselja, obradivih prostora i životnih težišta općenito.

Geološka podloga Gorskog kotara u odnosu na ostalo područje RH i susjedne Slovenije je vrlo specifična. Zastupljenost perma i karbona (*najstarijih geoloških cjelina*) doprinose šarolikosti i složenosti toga prostora u geološkom smislu. U najvećem dijelu Gorskog kotara prevladavaju karbonati (*vapnenci, dolomiti i osobito dolomitizirani vapnenci*) većinom jurske starosti, dok je u smjeru Kvarnera sve češći čisti kredni vapnenački sastav.

Gorski kotar kao tipično krško područje obiluje sa svim krškim fenomenima: izvori, ponori, kraška polja, jame, spilje, ponikve, itd. U općoj pejzažnoj slici nema posve ogoljelog krša, već svugdje prevladava „zeleni krš“, tj. šume, gdje velike količine padalina na području utječu na veliku šumovitost i prirodno obnavljanje šumskih sastojina. Bistre rijeke, očuvani potoci, šume, planine, kraške jame, te neizmjerno bogatstvo i raznolikost biljnog i životinjskog svijeta, karakteriziraju čitavo područje Gorskog kotara.

Po svojim geografskim osobinama Gorski kotar je vrlo osebujna regija s visinskim razlikama od 217m do 1528 m, te je na sudaru kontinentalne i maritimne klime.

Klimatske karakteristike

Klimatske prilike u Gorskom kotaru vrlo su različite. Predjeli iznad 1200 mnv obuhvaćeni su planinskom klimom (*prema Köppenovoj klasifikaciji snježno-borealna-subartička klima*), niža područja obuhvaćena su kontinentalnom klimom (*topla-umjereni-kišna klima*), dok niska susjedna gorska i brdsko primorska područja pripadaju prijelaznom klimatskom tipu.

Raznolikost klime u odnosu na površinom relativno malo područje Gorskog kotara očituje se iz podataka meteoroloških stanica na ovom području. Najhladniji je mjesec siječanj, a najtoplij i srpanj. Velike su oscilacije temperature u ljetnim mjesecima, ujutro temperatura padne ispod 0 °C, dok u podne bude i iznad 35 °C. No, prema podacima DHMZ srednja godišnja temperatura iznosi 7,3 °C.

Najviše naoblake ima u rujnu, a magle u studenome i prosincu, dok su najvedriji dani u kolovozu. Najviše oborina ima u studenome i prosincu, a najmanje u srpnju i kolovozu. Goransko područje prvo je u Hrvatskoj po količini padalina, srednja količina oborina je 2.307 mm, dok npr. padaline na Risnjaku dosižu 3.579 mm godišnje. Snježnih padalina je najviše u siječnju i veljači. Snježni pokrivač na temelju srednjeg sezonskog i godišnjeg broja dana sa snijegom iznosi: Skrad 47,7; Delnice 41,9; Zalesina 52,9; Parg (Čabar) 53,7, dok godišnji broj dana sa visinom snijega iznosi 117 dana. Snježni pokrivač je zimi radost, ali i velika nepogoda, pogotovo za one koji putuju na svoja radna mjesta, što je u Gorskom kotaru pravilo, a koji ponekad zna iznenaditi i u mjesecu svibnju, kao i rujnu. Povećana vlažnost zraka je ujutro i navečer zimi. Srednja relativna vlažnost zraka na godinu 82%. Vlažnost zraka zimi uzrokuje doživljaj hladnoće, a ljeti djeluje osvježavajuće.

1.1.3. Kulturna, povijesna, prirodna baština – Natura 2000

Kulturna i povijesna baština

Područje Gorskog kotara skromnije je u ponudi sačuvanog kulturno-povijesnog nasljeđa u odnosu na ostali dio PGŽ te se može reći da je karakteristika kulturno-povijesne baštine na goranskom području zanemarivo broj povijesnih urbanih cjelina i arheoloških nalazišta te dominacija povijesnih ruralnih cjelina, naročito uz rijeke Čabranku i Gerovčicu te nizinska naselja uz rijeku Kupu.

Naselja imaju karakteristična etnografska obilježja i očuvane elemente tradicijskog narodnog graditeljstva i gospodarstva. Većina tih naselja osuđena je na propadanje i odumiranje zbog depopulacije.

Jezično je Gorski kotar stjecište veoma raznorodnih govornih odnosa. Gorskokotarski govori pripadaju svima našim narječjima: kajkavskom, čakavskom i štokavskom. Ova raznovrsnost govora posljedica je osobitih povijesnih i gospodarskih prilika i zbivanja na Balkanu i u Hrvatskoj od 15. do 18. stoljeća.

Karolinska cesta, prva hrvatska značajna prometnica, izgrađena početkom XVIII. stoljeća, bila je bitan poticaj i uzrok mnogih etnografski značajnih promjena i novih sadržaja u Gorskem kotaru. Uz veze i putove kultura, i uže povijesne te migracijske okolnosti utjecale su na etnografske sadržaje. Kulturno-povijesna baština Gorskog kotara obuhvaća pretežno sakralne spomenike, odnosno graditeljsku baštinu. Uz malobrojna arheološka nalazišta, graditeljsku je baštinu također potrebno zaštititi od propadanja. Kao izvrstan očuvan primjer tipične goranske kuće tu je **kuća Delač** u brodmoravičkom kraju, izgrađena 1644. godine i najstarija je očuvana goranska kuća.

U kulturno-povijesnu baštinu valja ubrojiti i stare zanate, od kojih u nasljeđu Gorana posebnu važnost imaju oni vezani uz proizvode od drva.

Prema podacima Registra kulturnih dobara pri Ministarstvu kulture², na području Gorskog kotara u Registar je upisano 51 kulturno dobro. Najveći broj upisan je kao nepokretno pojedinačno kulturno dobro, gdje je većina s područja koje pokriva grad Čabar i s područja općine Brod Moravice. Nepokretna kulturna dobra – kulturnopovijesne sredine većinom čine etno zone i ruralne cjeline s područja općine Brod Moravice, a koje mogu biti prilika za pokretanje i razvoj ruralnog turizma na području Gorskog kotara. Pokretno kulturno dobro se sastoji od pojedinačnih kulturnih dobara od kojih je zaštićena 1 zbirka, **inventar crkve sv. Franje Ksaveria u Rtiću** (područje grada Vrbovskog). Nematerijalno kulturno dobro registrirano na području Gorskog kotara odnosi se na umijeće izrade **šindre za pokrivanje krovova**, a predstavlja jedno od ukupno 5 zaštićenih na području Primorsko – goranske županije.

Tablica 2. Zaštićena kulturno-povijesna baština

Vrsta kulturnog dobra	Nepokretno kulturno dobro		Pokretno kulturno dobro		Nematerijalno kulturno dobro
	Pojedinačno	Kulturno povijesna cjelina	Pojedinačno	Zbirka	
LAG GK	34	10	5	1	1

Izvor: Ministarstvo kulture, Registar kulturnih dobara

Kriza koja je zahvatila povijesna urbana i ruralna naselja u prošlosti nije zaobišla ni Hrvatsku, samim time ni Gorski kotar. Građevinski fond povijesnih naselja desetljećima propada, degradiraju se i gospodarski obezvredjuju neprocjenjive kulturno-povijesne vrijednosti što su stoljećima stvarane. Brojni pokušaji oživljavanja tih naselja nisu dali zadovoljavajuće rezultate, budući su se te intervencije temeljile na manje ili više spontanim programima, a nisu bili rezultat odgovarajućih pomno razrađenih opredjeljenja. U posljednje vrijeme svjedoci smo postupnih promjena društvenog odnosa prema kulturno-povijesnoj baštini. Iskazuje se to u povećanom zanimanju i potrebi za očuvanjem kulturne baštine, identiteta i kontinuiteta života na ovim prostorima. Prema podacima jedinica lokalne samouprave na području Gorskog kotara evidentirano je oko stotinjak potencijalno vrijednih kulturnih dobara, koji bi nakon dodatnog stručnog istraživanja trebali dobiti status kulturnog dobra što može biti dobra podloga za obogaćivanje sadržaja na ovim prostorima.

² Registar zaštićenih kulturnih dobara, www.min-kulture.hr, stanje na dan 30.09.2013.

Prirodna baština - Natura 2000

Gorski kotar je područje relativno dobro očuvane prirode. Priroda se smatra i najvećim resursom za razvoj turizma na tom području. Zbog iznimnog šumskog bogatstva prostor Gorskog kotara dugo je vrednovan isključivo gospodarski – mjerjenjem drvnih zaliha i sječive mase stabala. Zahvaljujući znanstvenim istraživanjima goranskog prostora provođenima nakon II. svjetskog rata, probuđena je svijest o potrebi zaštite prirodnih resursa. Zbog iznimnosti geološke građe područja određeni dijelovi prirode dobili su status zaštićenih područja kroz neku od kategorija propisanih Zakonom o zaštiti prirode.

Prema rangiranju prirodnih potencijala utvrđenim *Zakonom o zaštiti prirode*, najznačajnijom prirodnom baštinom Gorskog kotara smatra se Nacionalni park Risnjak, površine 6350 ha, koji je najznačajniji primjer visinskog vegetacijskog raščlanjenja Hrvatske (*14 različitih šumskih zajednica*), najljepše izraženog fenomena vegetacije ponikvi, prirodne veze između Alpa i balkanskih planina, prirodnog staništa sve tri velike europske zvijeri (*medvjed, vuk i ris*) i do sada je na njegovom području istraženo 1148 vrsta i podvrsta flore. Parkom upravlja *Javna ustanova „Nacionalni park Risnjak“* koja je od samih početaka sudjelovala i u osnivanju LAG-a Gorski kotar te njegovom djelovanju svih ovih godina.

Prema *Zakonu o zaštiti prirode* zaštićeno je još nekoliko prirodnih područja i pojedinačnih objekata:

- **Bijele i Samarske stijene-** strogi rezervat koje su i jedini takav rezervat u PGŽ, površine 1175 ha koje se mogu opisati kao teško prohodan krški reljef s neobičnim oblicima bijelih vapnenačkih stijena isprepletenih bujnim šumskim svjetom
- **Vražji prolaz – Zeleni Vir-** poseban rezervat – geomorfološki, površine 200 ha, gdje se kao posebna zanimljivost ističe HE „Munjara“, izgrađena 1921.g.,
- **Debeli lipa – Velika Rebar-** posebni rezervat šumske vegetacije, površine 179 ha, nalazi se sjeverno od Lokava u brdskom predjelu koji se naziva Velika Rebar, u kojem se pojavljuju dvije značajne šumske zajednice Gorskog kotara, šuma bukve i jеле te šuma jele s milavom (*šuma jele na kamenim blokovima*),
- **Špilja Lokvarka-** spomenik prirode – geomorfološki, za koju se kaže da je jedna od najljepših pećina hrvatskog krša, koja se i dalje istražuje, a služi i u turističke svrhe,
- **Izvor Kupe-** spomenik prirode, površine 10 ha, nalazi se na području grada Čabra unutar granica NP Risnjak, gdje voda izbija iz nepoznate dubine lokalnih geoloških struktura, a koji se i dalje istražuje,
- **Stara Tisa u Međedima-** spomenik prirode, nalazi se na području grada Vrbovskog, iako i na drugim područjima Gorskog kotara postoje stara stabla, jedino je ova tisa zaštićena i pripada najstarijim živućim bićima PGŽ, no nije joj poznata točna starost,
- **Kamačnik-** značajni krajobraz, površine 74,44 ha, nalazi se na području grada Vrbovskog, to je voden tok velike ljepote koji je usjekao kanjon u jurskim vapnencima,
- **Japleniški vrh-** park šuma, površine 171 ha, nalazi se na području grada Delnica,
- **Golubinjak-** park šuma, površine 51 ha, nalazi se na području općine Lokve, na čijem se području nalazi stara jela – kraljica šume,
- **Perivoj uz dvorac u Severinu na Kupi-** spomenik parkovne arhitekture, površine 7 ha.

Prirodna baština i bioraznolikost LAG-a predstavlja jedan od najvažnijih razvojnih resursa te kao takvi nudi jedinstven prostor u ovom dijelu Hrvatske posebno u okviru razvoja ruralnog turizma, ali i kao prirodnji resurs važan za ukupan održivi razvoj.

Ekološka mreža NATURA 2000 je ekološka međunarodna mreža očuvane prirodne baštine tj. jedan od osnovnih mehanizama zaštite ugrozenih vrsta i stanišnih tipova na području EU. Zakonsko uporište za provedbu NATURA 2000 predstavljaju dvije direktive, Direktiva o

zaštiti ptica (*Directive 2009/147/EC*) i Direktiva o zaštiti prirodnih staništa i divlje faune i flore (*Council Directive 92/43/EEC*). Zbog svojih specifičnosti, područje Gorskog kotara je gotovo u potpunosti uvršteno u prijedlog NATURA 2000 područja u Republici Hrvatskoj. Takav prijedlog NATURA-e za područje Gorskog kotara je posljedica činjenice da Gorski kotar predstavlja jedno od rijetkih staništa na kojemu obitavaju sve tri velike zvijeri Republike Hrvatske: medvjed, vuk i ris. Ukupno su unutar NATURA 2000 predloženog područja na teritoriju Gorskog kotara zaštićene 62 vrste. U Prilogu 2 Strategije su navedena predložena pSCI i SCI područja NATURE za Gorski kotar.

1.1.4. Stanje društvene i komunalne infrastrukture

Društvena infrastruktura

Društvena infrastruktura je najvažnija komponenta društvenog standarda kojom se ostvaruje napredak i razvoj unutar svake zajednice. Ona podiže obrazovnu, kulturnu i znanstvenu razinu, zdravstvenu kulturu i standard cjelokupnog stanovništva, pridonosi povećanju socijalne skrbi, osigurava nesmetano bavljenje sportskim aktivnostima, pruža rekreaciju i odmor stanovništvu, te ostvaruje mnogobrojne dugoročne ciljeve.

Obrazovnu infrastrukturu Gorskog kotara čine predškolske ustanove, osnovne i srednje škole. Srednje škole obrazuju učenike za zanimanja na osnovu trogodišnjih i četverogodišnjih programa za neveliki broj strukovnih ili obrtničkih zanimanja te gimnazijalne programe. Srednje škole se nalaze u Delnicama, Čabru i Moravicama.

U sklopu Željezničke tehničke škole u Moravicama nalazi se i učenički dom koji može primiti i do 100 djece što pomaže djeci iz izoliranih i prometno teško povezanih krajeva da se školiju i žive na jednom mjestu. Navedena škola provodi i programe za obrazovanje odraslih, ovisno o željama i mogućnostima pojedinaca, prekvalifikacije ili osposobljavanje.

Na području LAG-a Gorski kotar djeluju i predškolske matične ustanove i to vrtići u Brod Moravicama, Brodu na Kupi, Čabru, Delnicama, Fužinama, Lokvama, Mrkoplju, Ravnoj Gori, Skradu i Vrbovskom koji su teritorijalno dobro zastupljeni. No problem rada vrtića je radno vrijeme jer su većinom to poludnevni boravci, od 8 do 13 sati, koji u potpunosti ne zadovoljavaju potrebe zaposlenih roditelja, kojima je radno vrijeme i do 17.00 sati, tako da mlade obitelji bez „baka servisa“ u pojedinim područjima LAG-a teško mogu organizirati život ukoliko žele da oba roditelja budu zaposlena.

Na području LAG-a nema jaslica niti Pučkog učilišta gdje se mogu stjecati ostale vještine i znanja nakon školovanja.

Zdravstvena zaštita i socijalna skrb na području LAG-a je organizirana kroz mrežu zdravstvene zaštite sukladno *Zakonu o zdravstvenoj zaštiti* kroz Domove zdravlja PGŽ u Ispostavama Čabar, Delnice i Vrbovsko, u sklopu kojih djeluju privatne ordinacije opće medicine, privatne stomatološke ordinacije i privatne specijalističke ordinacije te Ispostava Nastavnog zavoda za javno zdravstvo PGŽ.

Ljekarne se nalaze u svim JLS osim u Brod Moravicama i Lokavama. Jedinice za kućnu njegu su organizirane u Delnicama i Ravnoj Gori, dok je Jedinica za fizikalnu terapiju organizirana samo u Ravnoj Gori. Na području LAG-a u sklopu Doma zdravlja PGŽ organiziran je Sanitetski prijevoz u Delnicama, Vrbovskom te u Čabru. Hitna medicinska pomoć je organizirana u sklopu Zavoda za hitnu medicinu PGŽ s Ispostavama u Delnicama, Čabru (Prezid) i Vrbovskom, dok bolnica i stacionara nema, što predstavlja veliki problem pogotovo u zimskim mjesecima zbog često snježnih uvjeta.

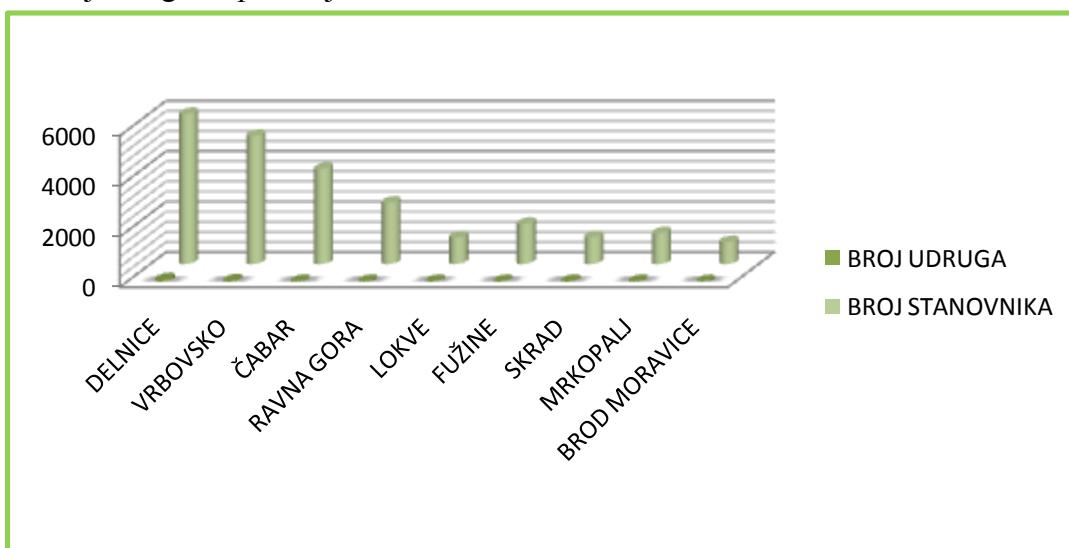
Socijalna skrb jedna je od bitnih djelatnosti zbog većinom starijeg stanovništva koji žive na području LAG-a te raštrkanosti naselja u kojima živi i samo po jedan stanovnik. Socijalna

skrb je organizirana putem Centra za socijalnu skrb Rijeka, s područnim uredima u Delnicama, Čabru i Vrbovskom. Socijalna i zdravstvena skrb i njega u pojedinim općinama i gradovima organizirana je kroz program pomoći u kući starijim osobama tzv. geronto domaćice koje organizirano djeluju na području Grada Vrbovskog i Delnica te općina Brod Moravica i Skrada. Programom je obuhvaćeno 440 starijih osoba s područja LAG-a te je zaposleno 28 djelatnika.

Od socijalnih ustanova na području LAG-a postoj jedan županijski i tri privatna doma za starije i nemoćne osobe. Kako se većinom radi o privatnim domovima koji su cijenovno uglavnom nedostupni lokalnom stanovništvu, postoji potreba za osnivanjem (državnih) županijskih domova.

Na području LAG-a registrirane su 263 organizacije civilnog društva među kojima su najzastupljenije udruge.

Slika 3: broj udruga na području LAG-a Gorski kotar

Izvor: <http://www.appluprava.hr/RegistarUdruga/faces/WEB-INF/pages/searchForm.jsp>, stanje na dan 20.03.2013.

Uspoređujući broj udruga s brojem stanovnika JLS-a na području LAG-a vidljivo je da na području LAG-a ne postoji dostatna razvijenost civilnog društva. Prema vrsti odnosno djelatnosti najviše su zastupljene sportske udruge i to u prvom redu nogometni klubovi regionalnog i lokalnog značaja, zatim skijaški, košarkaški i rukometni klubovi, kuglanje, plivanje, streljaštvo, šah, planinarska društva i (osobito važna za ovo područje) lovna i ribolovna društva.

Na području LAG-a Gorski kotar u novije vrijeme se osnivaju udruge u čije djelatnosti spada poljoprivreda kao što su pčelarska udruga, udruga proizvođača borovica, udruga proizvođača mlijeka Primorsko-goranske županije te udruga sirara PGŽ. Većina udruga financira se iz proračuna JLS te vlastitih članarina, a gotovo da i nema udruge koja bi svoje projekte financirala iz ostalih nacionalnih ili EU fondova. Zainteresiranost i tradicija civilnog društva za aktivnim doprinosom u zajednici je prisutna, no ne postoji organizirani pristup i umrežavanje, prijenos informacija o mogućnostima samofinanciranja kao i educiranosti članova na čemu je LAG već radio i planira nastaviti raditi, a i blagi pomaci u lokalnoj zajednici su već vidljivi.

Osim udruga djeluju i *udruženja obrtnika* (Čabar, Delnice i Vrbovsko), zatim *Sustav Turističkih zajednica* (turističke zajednice svih devet JLS-a), *Katolička crkva* kao najzastupljenija vjerska zajednica te u svakoj općini djeluju župni uredi i crkve koje pripadaju

Riječko-senjskoj nadbiskupiji sa sjedištem u Rijeci, *Gornjokarlovacka eparhija* djeluje na području Gorskog kotara za vjernike pravoslavne vjeroispovijesti, s Crkvama u Moravicama, Vrbovskom i Tuku (općina Mrkopalj) te Manastirom u Gomirju.

Za područje LAG-a svakako su važne i *Kulturne ustanove* kao što su Matica hrvatska-ogranak Delnice; knjižnica i čitaonica Delnice, knjižnice u Čabru i Vrbovskom, Domovi kulture i društveni domovi u svim općinama pa čak i u pojedinim naseljima, kulturno umjetnička društva, amaterska društva, muzeji, galerije, muzejske zbirke te djelovanje Goranske-kiparske radionice na cijelom LAG području.

Za opći razvoj zajednice bitno je i tradicijsko postojanje Dobrovoljnih vatrogasnih društava u svakoj općini te Javne vatrogasne postrojbe u Čabru, Delnicama i Vrbovskom.

Također na području LAG-a djeluju i udruženja marginaliziranih skupina: udruga Roma, udruga žena, udruga mladih, udruga umirovljenika, te brojna udruženja bolesnih osoba i osoba s invaliditetom kao što su udrugu korisnika dijalize, društvo multiple skleroze Gorski kotar, udruga invalida Domovinskog rata, udruga slijepih, udruga gluhih i sl.

Komunalna infrastruktura

Vodoopskrba na području LAG-a Gorski kotar odvija se preko tri vodoopskrbna sustava kojima upravljaju komunalna društva na tom području JKP Čabar, JKP Delnice i JKP Vrbovsko, na čije je vodoopskrbne sustave priključeno više od 90 % stanovništva Gorskog kotara. Bez obzira na veliku pokrivenost vodoopskrba se suočava s nizom problema, kao što su skupa energija, pad izdašnosti pojedinih izvora i veliki gubici tijekom transporta te je u ljetnim mjesecima ili za vrlo kišnih razdoblja upitna kvaliteta opskrbe pitkom vodom. Stoga komunalna društava zajedno s JLS-ima konstantno ulažu u sanaciju i rekonstrukciju postojećih cjevovoda i vodovoda kako bi se ti gubici smanjili, a uz to je potrebno ulagati u pročišćavanje vode te izgraditi sustave odvodnje otpadnih voda naselja u slivu.

Iako područje Gorskog kotara raspolaže određenim resursima površinskih i podzemnih voda, samo je manji dio iskorišten za vodoopskrbu, odnosno za proizvodnju električne energije. Velik dio vode nekontrolirano otječe van granica Gorskog kotara.

Karakteristika ovog područja je velik broj vodovoda s nekoliko izvora vrlo male izdašnosti. Ukupna min. izdašnost svih izvora je 870 l/s, od čega se za vodoopskrbu koristi oko 100 l/s. Izgradnjom brana stvorena su 3 stalna akumulacijska jezera: Lepenica i Bajer (Fužine) Lokvarske jezero (Lokve). Te vode se koriste za proizvodnju električne energije u HE Vinodol, a snaga postrojenja iznosi 76 MW. Najstarija hidroelektrana u Gorskom kotaru, izgrađena 1921. godine, nalazi se u Zelenom viru kod Skrada, te ima snagu 1,8 MW. Na rijeci Čabranki izgrađena je HE instalirane snage 2 MW, dok je na rijeci Dobri izgrađena HE Gojak. Sve vode Gorskog kotara imaju značajke strateških rezervi za vodoopskrbu što je i vidljivo iz činjenice da je strateško opredjeljenje PGŽ povezati više od 20 dosadašnjih vodoopskrbnih sustava u tri velika podsustava županijskog značenja („Lokve“ – Regionalni vodoopskrbni sustav Gorskog kotara, „Rijeka“ i „Novi Vinodolski“), koje bi se kasnije trebalo spojiti u jedinstveni sustav županijskog značenja. Regionalni vodoopskrbni sustav Gorskog kotara prati izgradnju autoceste Rijeka-Zagreb te omogućava povezivanje većine postojećih izvora i sustava čime se dobiva mogućnost organiziranja učinkovitijeg vodoopskrbnog sustava. Izgradnja je planirana u sedam faza, od čega se pet odnosi na cjevovode i prateće objekte, a zadnje dvije na izgradnju uređaja za kondicioniranje vode i potrebne cjevovode te izgradnju akumulacije Križ potok. Naime, riječ je o najznačajnijoj investiciji u području vodoopskrbe na području županije jer bi voda iz te nove akumulacije (11 milijuna m³ vode) osiguravala pitku vodu ne samo za sve goranske općine i gradove već i za riječko područje pa i dio Istre.

Odvodnja i pročišćavanje otpadnih voda na području LAG-a nije toliko razvijena kao sustav vodoopskrbe. Sustav javne odvodnje otpadnih voda ili ne postoji ili je tek počeo kao što je to u Lokvama, Mrkoplju, Skradu i Vrbovskom. U postojećim sustavima stanje izgrađenosti uređaja za pročišćavanje nije zadovoljavajuće. Čak ni gradovi i općine koji se nalaze u vodozaštitnom području nemaju izgradene središnje uredaje za pročišćavanje (Čabar, Ravna Gora, Mrkopalj, Skrad, Vrbovsko). Postojeći uređaji rade s vrlo lošim efektom pročišćavanja čime se izravno ugrožavaju podzemne vode. Stoga da bi se sačuvala pitka voda postavlja se prioritet izgradnje sustava javne odvodnje i uređaja za pročišćavanje osobito u naseljima bez kanalizacije koja su u neposrednoj blizini područja utjecaja na podzemne vode i izvorišta.

Područje LAG-a je u potpunosti pokriveno komunalnim sustavom za gospodarenje otpadom. Sva naseljena mjesta LAG područja nalaze se u sustavu organiziranog prikupljanja otpada kojeg provode tri komunalna poduzeća i to na lokacijama Sović laz, Delnice - Zbrinjavanje Komunalnog otpada; Građevinski otpad - Peterkov laz Čabar; građevinski otpad koji sadrži azbest (planirana izgradnja kazete za azbestni otpad u Sović lazu) te odlagalište komunalnog otpada Cetin za područje Grada Vrbovskog. Unatoč organiziranom prikupljanju otpada na području LAG-a još uvijek postoje divlja odlagališta u prirodi pa će i jedan od zadataka LAG-a biti provođenje aktivnosti usmjerenih jačanju svijesti o očuvanju i zaštiti okoliša i prirodnih resursa područja.

Prometna infrastruktura

Javni prijevoz na području LAG-a obavlja se željeznicom i autobusima te ga najviše koriste djeca srednjih škola, a u manjoj mjeri lokalno stanovništvo. Jedan od značajnijih problema je funkcioniranje autobusnog međumjesnog prijevoza u LAG-u, a jedan od glavnih problema je premali broj polazaka u danu, loša povezanost autobusnom mrežom linija, do administrativnih središta (npr. Mrkopalj - Delnice, gdje postoji velika vjerojatnost ukidanje linija, što predstavlja veliki problem domicilnom stanovništvu koje nema osobne automobile, a zbog rješavanja npr. dokumenata ili za dolazak liječniku moraju moliti susjede). Povezanost s urbanim središtem, Zagrebom je zadovoljavajuća, dok prema Rijeci to nije takav slučaj.

Područjem LAG-a prolazi željeznička pruga Zagreb - Karlovac – Vrbovsko – Moravice – Delnice – Fužine – Plase – Rijeka koja je jednokolosiječna pruga, ukupne dužine 229 km. Povezuje Budimpeštu s Jadranskim morem i svojim velikim dijelom prolazi kroz Gorski kotar. Pruga je trasirana prije više od 130 godina (puštena u promet 1873. godine), te po svojim tehničkim karakteristikama ne zadovoljava potrebe suvremenog tranzitnog prometa. Na relaciji od Moravica do Rijeke pruga ima karakteristike teške brdske pruge te HŽ ulaze u obnovu i održavanje pruge, postavljanje novih naponskih mreža i obnovu kolosijeka. No, usprkos tome, zbog nedostatka sredstava i smanjenja tranzitnog željezničkog prometa, ti napori nisu dovoljni za obnovu gospodarskog potencijala željeznicе.

Na području LAG-a postoje ceste od Državne važnosti, to je autocesta A6, relacija Zagreb-Rijeka, s čvorištima na području LAG-a u mjestima Vrbovsko, Ravna Gora, Delnice (Lučice), Vrata i Oštrovica. Od Državnih cesta na području LAG-a tu su sljedeće relacije:

- Rijeka-Gornje Jelenje-Zdihovo-Karlovac-Zagreb-Granični prijelaz Goričan
- Prezid-Parg-Gerovo-Crni Lug-Delnice
- (državna cesta Rijeka-Zagreb)-Vrbovsko-Ogulin-Josipdol-Plaški
- Delnice-Granični prijelaz Brod na Kupi
- Parg-Čabar-Hrvatko-Turke-Gašparci- Brod na Kupi
- Delnice-čvor Lučice-Mrkopalj-Begovo razdolje-Bjelolasica-Jasenak

Područje LAG-a povezano je velikim brojem županijskih cesta čija je ukupna dužina 202 km te lokalnih cesta čije je ukupna dužina 107,5 km, a koje povezuju sva naselja i omogućuju kvalitetnu i relativno brzu prometnu povezanost s lokalnim naseljima, te izlazak na županijske

ceste te pet ulaza na autocestu A6. Sve JLS s područja LAG-a vode brigu o održavanju lokalnih nerazvrstanih cesta u skladu sa svojim proračunskim mogućnostima. Sredstva su uglavnom nedostatna pa se često obraćaju za pomoć državi, odnosno nadležnim ministarstvima. Nažalost, veliki problem su i jake i duge goranske zime te veliki dio proračunskih sredstava utroši se na zimsko održavanje cesta, a malo preostaje za nužne sanacije i rekonstrukcije.

Područje koje pokriva LAG udaljeno je od međunarodnog aerodroma Rijeka (Krk) oko 50 km, dok je od Zagrebačkog aerodroma (međunarodna *Zračna luka Zagreb*) udaljen oko sat vremena vožnje automobilom, što može predstavljati veliki potencijal za razvoj LAG područja u turističkom i poslovnom smislu.

Poslovna infrastruktura

Na području LAG-a postoje zone županijskog značenja prepoznate po tome što njihova gospodarska djelatnost prelazi okvire same općine ili grada i ima gospodarsko značenje za više JLS. Prema podacima iz PP PGŽ zone županijskog značenja na području LAG-a su: Poslovna zona Delnice (Lučice), Poslovno-proizvodna zona Fužine, Poslovno-proizvodna zona Ravna Gora, Poslovno-proizvodna zona Vrbovsko i Poslovno-proizvodna zona Čabar (Gerovo).

Prema podacima JLS na području LAG-a djeluju Poslovne zone na području općine Brod Moravice (Donja Dobra, Matika) i Općine Ravna Gora (Radin istok, Kupjak) dok su u pripremi zone s djelomično rješenom dokumentacijom i infrastrukturom na području Grada Delnica (K1, K2,K4,K6), Općine Mrkopalj (Poljice) te Općine Lokve (Sleme K1/1).

Na području LAG-a nalaze se i građevine za eksploraciju mineralnih sirovina (Benkovac Fužinski, Gmajna-Mrkopalj, Bukovica-Ravna Gora) za tehničko-građevni kamen te građevni pjesak i šljunak (Malo duboko-Mrkopalj).

Kao institucionalna podrška poduzetnicima na području Gorskega kotara djeluju Lokalna razvojna agencija PINS iz Skrada te Poduzetnički centar iz Vrbovskog kojima je cilj informiranje, edukacija i umrežavanje poduzetnika.

Energetska infrastruktura

Pokrivenost LAG-a električnom mrežom je gotovo 100% , te je gotovo potpuno pokriveno fiksnim telefonskim linijama te 90% mobilnom telefonijom (ovisno o konfiguraciji terena), čime je omogućeno i spajanje računala na brzu internetsku mrežu, što je posebice važno za razvoj gospodarstva odnosno turizma na ovom području. Internetska mreža je dostupna na gotovo svim područjima, no ona je na pojedinim područjima nedovoljne kvalitete i brzine.

Područje LAG-a Gorski kotar ima velike potencijale za korištenje OIE, koji se u manjoj ili većoj mjeri već i koriste kao što su energija vode, sunca, vjetra i biomase za proizvodnju električne i/ili toplinske energije. Tako su izgradnjom brane stvorena tri stalna akumulacijska jezera - Lepenica, Lokvarska i Bajer koja se koriste za proizvodnju električne energije u HE Vinodol, a snaga postrojenja iznosi 76 MW. Također su u funkciji i postojeće male hidroelektrane Fužine, Lepenice, Finvest I, Finvest II, Urh i Zeleni Vir za koje postoji mogućnosti daljnje rekonstrukcije i nadogradnje. U novije vrijeme na području LAG potiče se korištenje kogeneracijskih postrojenja na drvnu masu te je planirana je njihova izgradnja u poslovnim zonama (Delnice, Lokve, Fužine). Također su zabilježeni pojedinačni pokušaji gradnje fotonaponskih celija na privatnim kućama, što svakako upućuje na sve veću potrebu, ali i osvještenost lokalnog stanovništva za iskorištenje obnovljivih izvora energije.

Sportska infrastruktura

Geostrateški položaj Gorskog kotara te njegove klimatske predispozicije uvjetuju mogućnost bavljenja raznim sportovima. S obzirom na demografski profil stanovništva ovih prostora nužno je osiguravanje infrastrukture koja bi prije svega djeci i mladima omogućila bavljenje rekreativnim i sportskim sadržajima te ih tako zadržala u Gorskom kotaru. Na području LAG-a postoje manji skijaški centri: SC Mrkopalj – Čelimbaša i Zagmajna, SC Vrbovsko – Bijela kosa (u izgradnji), SC Čabar - Rudnik, Tršće kao i manja pojedinačna skijališta koja zbog neriješenih imovinsko pravnih odnosa te neadekvatne zastarjele infrastrukture većinom nisu u funkciji. Područje LAG-a Gorski kotar je poznato po skijaškim trkačkim klubovima te biatlonu, gdje se djeca od najranije dobi bave tim sportom, međutim ne postoje uređene staze ni streljane za pripreme sportaša i lokalnog stanovništva. U svakoj općini/gradu postoje nogometna igrališta te u sklopu škola manje sportske dvorane. Velika sportska dvorana nalazi se u Delnicama u sklopu koje je gradski bazen, te multifunkcionalna dvorana - klizalište u Delnicama. Kako na području LAG-a postoje brojna jezera i rijeke (Lokvarske jezera, jezero Bajer i Lepenice, rijeke Kupa, Dobra i Čabranka) koja su idealna za razvoj turizma sve vise dolazi do razvoja sportskih aktivnosti na vodi (kanuing, rafting, jedrenje, ronjenje, podvodna orijentacija, itd.) i uz vodu (šetnice, biciklističke staze). Područje koje pokriva LAG Gorski kotar je idealno za pripreme sportaša te za zdravstveni turizam ukoliko se modernizira postojeća infrastruktura te izgradi nova, modernija, uz popratne sadržaje.

Ostale javne usluge

Razina obavljanja poštanskih i bankarskih usluga na području LAG-a je sve manje dostupna jer dolazi do zatvaranja poštanskih ureda i banaka zbog njihove nerentabilnosti, što predstavlja izuzetan problem prilikom svakodnevnih obavljanja poštanskog i finansijskog poslovanja lokalnog stanovništva koje je prisiljeno odlaziti u veće centre, što je posebno teško starijoj populaciji, ali i nezaposlenim osobama zbog dodatnih troškova koje to zahtjeva.

1.2. Gospodarske značajke područja

Indeks razvijenosti

Kao najbolji pokazatelj ukupnog razvoja nekog područja uzima se Indeks razvijenosti koji bi trebao biti ključan za planiranje strateškog razvoja.

Analizirajući podatke iz tablice Indeksa razvijenosti kojima se prema podacima Ministarstva regionalnog razvoja mjeri stupanj, odnosno kategorija razvijenosti jedinica lokalne samouprave, možemo vidjeti da je područje LAG-a u odnosu na prosjek RH dosta dobro razvijeno. Nažalost, analizirajući samo stanje razvoja gospodarstva, stupnja zaposlenosti i demografskih kretanja LAG područja ovakav stupanj razvijenosti ne odražava realno stanje što je pokazala i nedavno provedeno istraživanje Britanske korporacije AD COR koja je provela istraživanje razvojnog potencijala hrvatskih općina i gradova. Uspoređujući njih 556 prema prirodnim, društvenim i privrednim faktorima kroz 135 parametara u četverogodišnjem razdoblju (2007.-2011.) stvorena je lista naj(bez)perspektivnijih samouprava.

Zaključak je da Gorski kotar lagano umire što je pokazao i pad broja upisanih učenika prvog razreda u ovoj školskoj godini, (u školsku godinu 2013./2014. upisano ih je samo 139). Ako je suditi po ljestvici AD COR-a, goranske općine, posebice općina Brod Moravice, morat će što prije promijeniti svoje lokalne politike, pokušati pratiti potrebe tržišta te ubrzati gospodarski razvoj koji će donijeti nova radna mjesta kojima će se zadržati mlade školovane Gorane, jer u protivnom Gorski kotar postat će veliki starački dom.

Tablica 3: Indeks razvijenosti

GRAD/ OPĆINA	Prosječni dohodak per capita	Prosječni prihodi proračuna per capita	Prosječna stopa nezaposlenosti	Kretanje stanovništva	Udio obraz. stan. u stan. 16-65 godina	Indeks razvijenosti 2011.	Skupina
	2006.-2008.	2006.-2008.	2008.-2008..	2010./2001.	2001.		
Brod Moravice	27.856	1.966	18,6	83,5	64,4	90,46	III
Čabar	27.090	1.510	9,5	85,7	64,4	92,55	III
Delnice	29.586	3.091	14,4	91,6	68,4	102,96	IV
Fužine	30.965	8.118	10,3	90,7	61,6	128,84	V
Lokve	28.345	7.414	9,5	90,2	63,7	123,73	IV
Mrkopalj	26.746	2.730	8,5	78,9	58,2	95,34	III
Ravna Gora	29.529	2.672	8,7	86,5	59,5	100,96	IV
Skrad	32.764	2.162	8,1	86	70	105,57	IV
Vrbovsko	27.108	1.945	12,3	82,7	61,8	91,85	III

Izvor, www.mrrfeu.hr, stanje na dan 30.09.2013.

Stanje gospodarstva

Subregije PGŽ (Primorje, otoci, Gorski kotar) nisu jednako razvijene i ne razvijaju se ujednačeno. Najveći broj poduzetnika (51,1%) i najveći broj zaposlenih (55,7 %) ima Grad Rijeka.

Gospodarstvo Gorskega kotara kroz povijest se razvijalo zahvaljujući resursima koje posjeduje, u prvom redu šumi koja je omogućila razvoj drvoprerađivačke djelatnosti.

Nestankom velikih pogona drvoprerađivačke industrije koji su zapošljavali gotovo svu raspoloživu radnu snagu Gorskega kotara, urušile su se i prateće djelatnosti, ostavivši veliki broj nezaposlenih osoba. Starija nezaposlena radna snaga nije dovoljno pripremljena za novo tržište rada, dok nezaposlena stručna, mlada radna snaga napušta Gorski kotar u potrazi za zaposlenjem. Umjesto velikih industrijskih postrojenja otvaraju se obrti koji zapošljavaju cijele obitelji, a gospodarstvo koje je prije počivalo na jednoj dominantnoj djelatnosti počinje polaganu diverzifikaciju. Događa se smjena na tržištu radne snage, otvaraju se novi obrti i poduzeća, te se bilježi lagani rast.

Broj obrta prema podacima Obrtnog registra opada od 2008. godine, sa 626 na 537, što predstavlja smanjenje za 14,21%. Broj ukupno registriranih polovnih subjekata u 2012. godini u Gorskem kotaru je 927, od čega je 58% obrta. Najveći broj obrta registriran je u Delnicama 28% i Vrbovskom 25%, slijedi Čabar sa 17% od ukupno registriranih obrta u Gorskem kotaru. Osim u Brod Moravici gdje dominiraju tvrtke, sva ostala područja imaju znatno veći broj obrta nego poduzeća.

Od registriranih tvrtki koje djeluju na području LAG-a dominiraju one kojima je glavna djelatnost prerada, trgovina, građevinarstvo, stručna, znanstvena i tehnička djelatnost i ugostiteljstvo (*djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanja hrane*).

Nagli pad industrijske proizvodnje u Hrvatskoj tijekom 2008. godine izazvan svjetskom gospodarskom krizom, utjecao je i na gospodarstvo Gorskega kotara, koje se još nije u cijelosti stabiliziralo ni diverzificiralo, a ponovno se suočava sa zatvaranjem tvrtki i obrta te otpuštanjem radne snage. Tijekom 2008. i 2009. godine zatvoreno je nekoliko proizvodnih pogona koji su izrasli kao poduzetničke inicijative na temeljima nekadašnjih drvoprerađivačkih giganata. Bez posla je ostalo nekoliko stotina stanovnika Gorskega kotara.

Ukoliko se analiziraju finansijski rezultati poslovanja poduzetnika prema FINA-inim podacima, vidljivo je da u Gorskem kotaru ima svega 5% poduzetnika (bez obrta) u odnosu na PGŽ, dok je taj postotak u odnosu na RH izuzetno nizak, tj. 0.5%. Broj zaposlenih kod poduzetnika u Gorskem kotaru je 3241, što također čini 5% zaposlenih u odnosu na PGŽ, dok

u odnosu na RH taj postotak iznosi 0,3%. Ukupno ostvareni prihodi poduzetnika čine 3,5% ukupnih prihoda u odnosu na razinu prihoda poduzetnika iz županije, dok na razini Hrvatske iznose 0,2%.

Svi navedeni podaci govore o nedovoljnoj razvijenosti Gorskog kotara po pitanju poduzetništva, te da broj zaposlenih kod poduzetnika čini 15% od ukupnog broja stanovništva u Gorskom kotaru. Iako je radni contingent stanovništva manji od ukupnog broja stanovnika postoji ljudski potencijal za razvoj poduzetništva. Broj zaposlenih u odnosu na broj poduzetnika je 7,3% što nam govori da je uglavnom riječ o mikro subjektima.

Glavne gospodarske djelatnosti

Gospodarstvo Gorskog kotara se tijekom desetljeća razvijalo zahvaljujući prirodnim resursima kojima obiluje – šumi, gdje se kao dominantna gospodarska djelatnost razvila drvoprerađivačka industrija. Ostale gospodarske djelatnosti nisu bile značajnije razvijene već su bile pratećeg karaktera. Poljoprivreda, poglavito stočarstvo koje se izdvajalo, je bila donekle razvijena, viškovi poljoprivrednih proizvoda su se putem zadruga plasirali na tržiste, dok su turističko ugostiteljski resursi još uvijek nedovoljno iskorišteni. Bitna značajka gospodarskog razvoja regije su relativno male vlastite investicijske mogućnosti, a veliki je problem i starost stanovništva te odlazak mladih u urbane sredine.

Šumarstvo i drvna industrija

Šuma je uz more i poljoprivredno zemljište osnovno prirodno bogatstvo Hrvatske, obnovljivo i nezamjenjivo. Stanovnici Gorskog kotara oduvijek su bili vezani uz šume, bilo da se radilo o privređivanju sredstava za život radom u šumi ili udrvno industrijskim pogonima, upotpunjavanjem vlastitih fondova sječom privatnih šuma za vlastite potrebe ili za prodaju, odnosno korištenjem sporednih šumskih proizvoda.

U Hrvatskoj šume zauzimaju 2.458.053 ha što čini 43% ukupnog kopnenog dijela. Na području Gorskog kotara pod šumom i šumskim zemljištem nalazi se 130.890 ha, odnosno 83% površine. Od toga su državne šume zastupljene sa 73% ili 95.897 ha, u privatnom vlasništvu je 28.155 ha ili 22%, dok ostatkom od 5% površine šuma ili 6.838 ha gospodare ostale pravne osobe, u prvom redu Šumarski fakultet u Zagrebu i JU Nacionalni park Risnjak.

Područjem Gorskog kotara gospodari Uprava šuma Podružnica Delnice, koja je jedna od 16 podružnica unutar trgovačkog društva „Hrvatske šume“, koja gospodari s 124.536 ha šumskog zemljišta, a osnovne djelatnosti kojima se bavi su proizvodnja drvnih sortimenata, uzgajanje i zaštita šuma te lovstvo i turizam kojem se u zadnje vrijeme sve više okreću.

Drvna zaliha šuma Gorskog kotara iznosi 10% hrvatske zalihe drva, a prevladavaju stabla jele, smreke i bora te bukve, dok 41% ukupne šume Gorskog kotara čini crnogorica. Šumama gospodare poštujući ekološke, ekonomski i socijalne standarde što je potvrđeno dobivanjem međunarodnog certifikata FSC ISO 9001. Za objekte koji se bave ugostiteljskom djelatnošću posjeduju i HACCP certifikat (objekte "Lovački dom" u Delnicama i Bistro "Kamačnik" kraj Vrbovskog).

Privatnim šumama upravljaju šumoposjednici uz pomoć stručnih službi, a putem programa gospodarenja koji se također revidiraju svakih deset godina. Za sada jedino delnička podružnica izrađuje programe za privatne šume u cjelini, jer su stručno ekipirani. Problemi vlasnika privatnih šuma su usitnjenost posjeda, neriješeni imovinsko-pravni odnosi te nedovoljna zainteresiranost vlasnika za svoj posjed. Kako su slične probleme imali i slovenski privatni šumoposjednici njihov primjer dobre prakse nastoji se primijeniti i na područje Gorskog kotara što je olakšano neposrednom blizinom i sličnim geografskim položajem. Devastirana drvna industrija i nedovoljno organizirano korištenje sporednih šumskih proizvoda predstavljaju vodeći gospodarstveni problem, dok je jedini stalni financijski efekt

za lokalnu samoupravu šumski doprinos od 2,5% na prodanu vrijednost drvne mase koju Hrvatske šume d.o.o. uplaćuju na račun lokalne samouprave koje ta sredstva koriste za izgradnju komunalne infrastrukture, što čini zanemarivu korist za razvoj lokalne zajednice za koju takav prirodni resurs može biti veliki pokretač razvoja.

Na području LAG-a primijećena je bolest šume jele, pojava znana pod imenom „*umiranje šuma*“. Uzroci bolesti još uvijek nisu dovoljno istraženi i nisu poznati svi razlozi koji dovode do ovog ekološkog problema, no struka ukazuje da bi problemi mogli biti uzrokovani različitim čimbenicima kao što su abiotički (vjetar, snijeg, mraz, suša), biotički (insekti, gljive, paraziti) te ljudski faktor (onečišćenje zraka, vode i tla, ambijentalne promjene – izgradnja infrastrukture, eksplotacija – pretjerana sječa te kisele kiše). Iako u Gorskom kotaru nema mnogo teške industrije koja bi zagadivala zrak, vladajući vjetrovi donose zagađenje iz cijele Europe. LAG Gorski kotar će se posebno orijentirati na održivo upravljanje šumama kao jednim od ključnih čimbenika ne samo u kontekstu zaštite okoliša već i u kontekstu ekonomskog i socijalnog razvoja područja LAG-a.

Primarni resurs Gorskog kotara predstavlja temeljna djelatnost prerade drva koja je usko vezana za šumarstvo. Industrijska prerada drva već duže vrijeme razvojno stagnira (poslijе domovinskog rata uslijedilo je masovno zatvaranje DI pogona na području GK). Iako se raspolaze s veoma kvalitetnim sirovinama, stagnacija se javila i zbog nedostatka obrazovnog kadra. Drvnu industriju potrebno je tehnološki usavršiti i restrukturirati kroz procese koji vode boljem korištenju resursa: visoki udio domaće sirovine trebao bi se koristiti u svim fazama prerade uz nužno usmjeravanje na izvoz i raspodjelu poduzeća po svim jedinicama lokalne samouprave. To bi povećalo mogućnost zapošljavanja, podiglo gospodarski standard visokim udjelom u izvozu županije, te relativno niskim ulaganjima u pojedinačne proizvodne objekte i ekološki čistu djelatnost.

U izvozu polufinalnih i finalnih proizvoda od drva na LAG području prednjače „Finvestcorp“ Čabar, „Calligaris“ Ravna Gora, „Ravna“ iz Ravne Gore, „Lokve“ d.d. Lokve, Drvenjača d.d. Fužine, „Energy Pellets“ koji su se raznovrsnim programima/ proizvodima uspjeli održati na tržištu, kako domaćem, tako i na stranim tržištima, a ukupno zapošljavaju oko 1000 radnika. Poseban problem su mali pilari, a koji su prepoznavši opasnost da neće moći dugo očuvati svoje poslovanje, a da bi se održali konkurentima u području prema dobavljačima i kupcima, osnovali Udrugu malih pilara, kojima je za cilj da svojim članovima osigura stabilnost poslovanja, pronađe nove kupce u inozemstvu, te da odnose s „Hrvatskim šumama“ doveđe u okvire pregovaranja i ravnopravne poslovne pozicije. Navedeno nam pokazuje da je za održivost malih i mikro poduzeća na području LAG-a Gorski kotar njihovo udruživanje (strukovno, interesno) i povezivanje s jasnim ciljem razvoja, zajedničkim nastupom na tržištu te razmjenom informacija.

Drvna industrija u Gorskom kotaru mogla bi snažno participirati u proizvodnji energije iz biomase ukoliko se riješe vlasnički odnosi i pravo služnosti s HŠ. Trenutno u HR imamo 7 proizvođača peleta koji proizvode 200.000 tona godišnje, što gotovo 99% odlazi u izvoz. U sinergiji sa 16 do 20 kogeneracija na drvnu biomasu proizvodnja peleta bi se mogla podići na 500.000 tona godišnje, no za to, čini se, još nije sazrelo vrijeme. Na primjerima članica EU pogotovo područja sličnim Gorskom kotaru kao najšumovitijem dijelu RH trebalo bi iznaci mogućnosti da korištenje biomase postane emergent dostupan svima.

Također, niti u jednoj srednjoj školi od '90. godina na području Gorskog kotara ne postoji obrazovanje za smjerove šumarstva, tako da su djeca koja to žele upisati prisiljena školovati se izvan područja Gorskog kotara, gdje većinom i ostaju te se rijetko vraćaju u rodni kraj. Samim time nedostaje i stručnjaka za tu bitnu granu djelatnosti za goransko područje. Vezano zadrvnu industriju, ne postoji četverogodišnja škola na području GK, dok se u usmjerenu stolar godišnje upiše eventualno jedan/dva učenika. Toliki pad broja učenika uz njihovu

nezainteresiranost uvjetovan je nekonkurentnim plaćama u drvnoj industriji te velikim padom drvne industrije općenito.

Goransko područje ima veliku tradiciju u korištenju drveta kao građevinskog materijala od kojega su građene tradicionalne drvene kuće, a koja su očuvana naselja opisana pod poglavljem kulturna i povijesna baština. U prostornim planovima JLS nisu dane postavke načina gradnje kuća, te je cijelo građevno područje LAG-a različitim arhitektonskih oblika. No, pomalo se vraćaju stare vrijednosti gdje postoje sporadični slučajevi gradnje drvom, ali se ne poštuju etnografske značajke područja, gdje „oblice“ ili „poluoblice“ nisu prihvativi građevinski elementi, (u hrvatskom tradicijskom graditeljstvu drvo je tesano, odnosno kalano ili piljeno). Ta tradicija je dobra osnova za osmišljavanje i pokretanje proizvodnje finalnog proizvoda od drva, koji bi svoje tržište imao u regiji (naročito u kontekstu planiranog razvoja ruralnog turizma i uz njega vezanih potrebnih smještajnih kapaciteta), ali i izvan nje. Takav proizvod trebao bi se oslanjati na tradiciju u smislu da se koriste prepoznatljivi elementi gradnje, te da se stari/vječni materijal drvo, iskoristi na suvremen način, uz upotrebu energetski učinkovitih domaćih materijala uz primjenu i prijenos znanja i vještina domaćih starih majstora na mlade naraštaje.

Poljoprivreda

Poljoprivredom se danas u Gorskom kotaru bavi svega oko 3% stanovništva, a poljoprivredne površine čine oko 5,44% ukupnog prostora. Mora se naglasiti da je prostor pod livadama i pašnjacima značajan resurs, te bi se poticajnim mjerama mogli osigurati preduvjeti za razvoj stočarstva na brdsko planinskim područjima. Korištenje moderne tehnologije znatno bi olakšalo rad u poljoprivredi. S obzirom na veličinu obradivih površina i usitnjenost posjeda ne može se očekivati značajnije organizirana poljoprivredna proizvodnja, ali se u okviru obiteljskih gospodarstava može očekivati uzgoj tradicionalnih kultura.

Od ukupnog broja kućanstava na području LAG-a 3085 bavi se poljoprivredom, što čini 34% ukupnih kućanstava. Najviše se poljoprivredom bave kućanstva na području grada Čabre, čak 58 % ukupnih kućanstava s područja koje pokriva grad Čabar. Od ukupnih poljoprivrednih površina LAG-a 47,62 % se koristi i obrađuje. Najviše poljoprivrednih površina nalazi se području grada Vrbovskog i Čabre, dok se obzirom na ukupno poljoprivredno zemljište koje se nalazi na području najviše obrađuje na području općine Mrkopalj 70% i općine Fužine 60%. Najmanje poljoprivredne površine se nalazi na području općine Lokve 50,28 ha.

Tablica 4: Poljoprivredna kućanstva prema raspoloživom i korištenom zemljištu

JLS GK	Broj poljop. kućanstava	Ukupan broj poljop. zemljišta (ha)	Korišteno poljoprivredno zemljište (ha)				Ostalo zemljište (ha)	Broj parcela
			Ukupno	Uzeto u zakup	U vlasništvu	Dano u zakup		
Brod Moravice	157	482,19	61,4	7,97	53,43	-	420,79	1.604
Čabar	836	1.959,11	957,44	206,5	809,1	58,16	1.001,67	4.114
Delnice	276	362,19	105,31	16,4	90,91	2	265,88	757
Fužine	228	372,45	222,65	50,73	172,99	1,07	149,80	692
Lokve	93	50,28	24,33	7,19	21,05	3,86	25,9	264
Mrkopalj	180	437,12	300,3	79,57	234,13	13,4	136,82	655
Ravna Gora	372	572,54	295,37	38,57	271,07	14,27	277,17	718
Skrad	85	115,71	48,29	5,93	43,36	1	67,42	761
Vrbovsko	858	2.587,49	1.289,48	204,92	1.168,32	86,76	1.298,01	5.235
UKUPNO za LAG područje:	3.085	6.939,08	3.304,57	663,24	2864,36	180,52	3.643,46	14.800

Izvor: Popis poljoprivrede 2003. (www.dzs.hr, stanje na dan 05.10.2013.)

Na području devet gradova i općina u Gorskom kotara ima 287 posjednika stoke od čega 172 uzgajivača goveda, 102 uzgajivača ovaca, 12 gospodarstava s kozama i 1 posjednik krmača.

Po podacima iz tablice o ukupnom broju stoke koju navedeni uzgajivači posjeduju vidimo da su to u najvećem broju mala gospodarstva.

Tablica 5: Broj i kategorije stoke na poljoprivrednim gospodarstvima Gorskog kotara

Vrsta stoke	Broj stoke	Broj uzgajivača	Grla/uzgajivač	PGŽ
Goveda	614	172	3,6	1832
Ovce	2210	102	21,7	36580
Koze	143	12	11,9	1140
Krmače	5	1	5	28
Ukupno za LAG područje		287		

Izvor: APPRRR, 2011.g.

Na području Gorskog kotara u cjelini je gotovo zanemarena voćarska, ratarska i stočarska proizvodnja i ona samo vrlo malim dijelom pokriva vlastite potrebe. Razvoj poljoprivredne i stočarske proizvodnje ograničava usitnjenošć poljoprivrednih gospodarstava, otežani uvjeti proizvodnje u brdsko-planinskim krajevima i nedovoljna javna poticajna sredstva koja bi te uvjete ublažila, nedovoljna tehnološka opremljenost, pomanjkanje sredstava za investicije, neorganiziran otkup i otežan plasman, starost stanovništva koje se bavi poljoprivredom na području LAG-a, dok je prednost nezagadenost područja i blizina urbanih središta (Rijeke, Zagreba, Karlovca) te primorja i otoka.

Od proizvodnje se može očekivati uzgoj tradicionalnih kultura, kao što su merkantilni i sjemenski krumpir, kupus, kelj, stočna repa, kukuruz za krmu, sijeno, uzgoj ljekovitog i aromatičnog bilja, gljiva, jagoda, kupina, ribiza i ostalog voća. Za plantažni uzgoj prikladni su malina, borovnica i ljeska. Područje čitavog Gorskog kotara obiluje mnoštvom samoniklog ljekovitog, aromatičnog i začinskog bilja te jestivih gljiva. Za komercijalnu berbu značajnije su vrste gljiva: vrganj, pečurka, sunčanica, smrčak, rujnica, velika gnojištarka, blagva, puhara, lisičarka i srnjača. One čine 70 % berbe gljiva u Gorskem kotaru. Područje LAG-a Gorski kotar idealno je za pčelarstvo i proizvodnju meda, te se mnogi okreću toj djelatnosti, a pčelari su organizirani u udruge i saveze, te osim meda proizvode i druge popratne proizvode/suvenire.

U posljednje vrijeme je zamjetno povećanje broja ekoloških poljoprivrednih proizvođača, tako da trenutno na području LAG-a ima 10 subjekata upisanih u upisnik ekoloških proizvođača.

Zamjetno se povećala proizvodnja jagodasto - bobičastog voća, proizvodnja lavande, dok proizvodnja u stočarstvu opada. U 2012. godini na području Gorskog kotara podneseno je 289 zahtjeva za potporu u poljoprivredi, što je u odnosu na 1320 zahtjeva podnesenih na području cjelokupne PGŽ 21,9%.

Povećanje poljoprivrednih aktivnosti na području Gorskog kotara svakako se vidi i u povećanju broja institucija koje se bave poljoprivredom na području LAG-a Gorski kotar te od značajnih javnih institucija tu djeluju podružnice Poljoprivredno savjetodavne služba i Hrvatskog stočarskog saveza te Centar za brdsko planinski poljoprivrednu čiji je osnivač PGŽ. Poljoprivredni proizvođači shvatili su prednost udruživanja te na području LAG-a imamo strukovna udruživanja sirara, zadruga, pčelara, itd. Plasman poljoprivrednih proizvoda i njihovih prerađevina kroz neki od oblika ruralnog turizma na samom poljoprivrednom gospodarstvu, svakako ima perspektivu jer se na taj način postiže daleko veća cijena samog proizvoda.

Turizam i ugostiteljstvo

Područje Gorskog kotara zanimljiva je turistička destinacija sve većem broju turista zbog svog jako dobrog geostrateškog i prometnog položaja, gdje se u samo pola sata može doći do turističkih destinacija na moru (Crikvenica, Novi Vinodolski, Opatija) što posebnu prednost predstavlja u ljetnim mjesecima. U posljednjih desetak godina sve su brojnije investicije na području turizma. Mogućnost cjelogodišnjeg bavljenja turizmom za sada je još uvijek neostvarena. Pojavljuje se sve veći broj poduzetničkih ideja, no uvijek prisutan nedostatak kapitala manjih poduzetnika koči daljnji uspješan razvoj ove djelatnosti. Izradom Glavnog plana razvoja turizma PGŽ te akcijskim planovima razvoja turizma pojedinih općina i gradova s područja LAG-a postavljene su smjernice razvoja Gorskog kotara na polju turizma, te je i ova strategija u ovom poglavlju usklađena s time.

Tablica 6: Turistička kategorizacija naselja u LAG GK

OPĆINA/ GRAD	BROJ NASELJA	TURISTIČKI RAZRED PO NASELJIMA					KATEGORIZACIJA PO TURISTIČKIM RAZREDIMA ZA UKUPNO OPĆINU/GRAD
		A	B	C	D	BEZ KATEGORIJE	
Brod Moravice	38	-	-	1	-	37	D
Čabar	41	-	2	4	-	35	D
Delnice	55	1	2	-	-	52	D
Fužine	6	1	-	-	-	5	D
Lokve	7	1	-	-	-	6	D
Mropalj	6	-	1	3	-	3	D
Ravna Gora	6	-	2	1	-	3	D
Skrad	31	-	1	-	-	30	D
Vrbovsko	65	-	1	5	-	59	D
LAG GK:	255	3	9	14	-	230	D

Izvor: Ministarstvo turizma RH, Pravilnik o proglašavanju turističkih općina i gradova o razvrstavanju naselja u turističke razrede, NN 122/09

Od ukupnog broja naselja na LAG području 230 naselja nije kategorizirano, što ima veliki potencijal za razvoj ruralnog turizma korištenjem poticaja iz IPARD programa. Posebice je Gorski kotar zanimljiv u zimskim mjesecima, dok bi razvoj infrastrukture za zimske sportove omogućio da Gorski kotar postane ono što je prije i bio „kolijevka skijanja“.

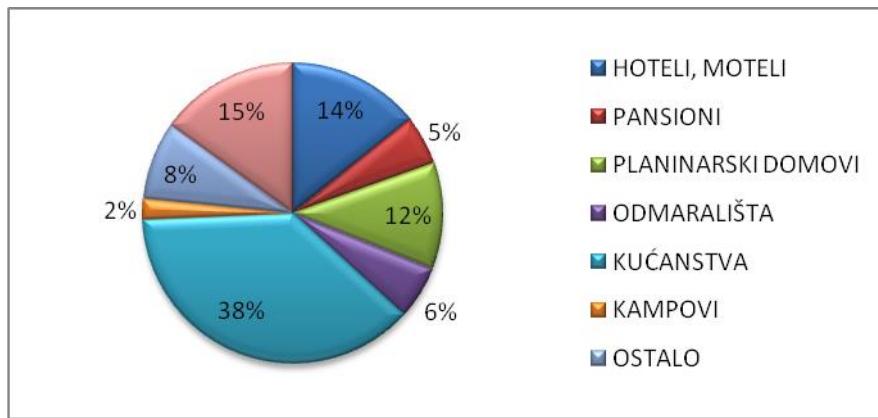
Posljednjih godina na LAG području se razvijaju selektivni oblici turizma, planinarenje, bicikлизам, razvijaju se šetnice, (staze sira, staze plodova gorja, šetnice uz jezera, poučne staze, itd.), uz lov i ribolov, što mu uz dobar geostrateški položaj (nalazi se na autocesti A6, RI-ZG), daje velike razvojne perspektive u turizmu.

Tablica 7: Dolasci turista u Gorski kotar po JLS u 2011. godini

R.br.	JLS GORSKOG KOTARA	DOMAĆI	STRANI	UKUPNO
1.	Čabar	824	196	1 020
2.	Delnice	5 044	3 423	8 467
3.	Vrbovsko	405	123	528
4.	Brod Moravice	26	-	26
5.	Fužine	4 712	1 666	6 378
6.	Lokve	779	271	1 050
7.	Mropalj	4 846	547	5 393
8.	Ravna Gora	3 332	157	3 489
9.	Skrad	241	48	289
LAG GK:	Ukupno	20 209	6 431	26 640

Izvor: TZ PGŽ, 2013.g.

Slika 4: Smještajni kapaciteti u Gorskem kotaru po udjelima

Izvor: TZ PGŽ, 2012.g.

Sve veći interes turista za Gorskog kotara potaknuo je i povećanje investicija u smještajne kapacitete, kako u njihovu izgradnju tako i u podizanje njihove kvalitete. Također je interes gostiju uvjetovao i ulaganja u vrstu smještajnih kapaciteta, što je potaklo veća ulaganja u manje smještajne kapacitete: sobe, apartmane i kuće za odmor. U protekle tri godine to je povećanje od 49 % stalnih kreveta, odnosno 2008. godine broj stalnih kreveta iznosio je 934 dok se u 2011. godini njihov broj podigao na 1388. Osjetan pad u broju stalnih kreveta zabilježili su hoteli i pansioni gdje se broj stalnih kreveta u odnosu na 2008. godinu smanjio za 38.5 %.

Područje Gorskog kotara ima jako dobre preduvjete za razvoj turizma, posebno ruralnog turizma. Potrebne su velike investicije u turističku infrastrukturu kako bi se dosegle vodeće destinacije u kontinentalnom turizmu. Jedna od prioritetnih aktivnosti LAG-a biti će prvenstveno razvoj prepoznatljivih poljoprivrednih i obrtničkih proizvoda u svrhu razvoja turističke ponude, kako bi se postigla najveća sinergija tih važnih gospodarskih sektora, osigurala diverzifikacija djelatnosti i ujednačen razvoj cjelokupnog prostora LAG-a i svih njegovih stanovnika. Pozornost treba usmjeriti prema usklađivanju potreba i mogućnosti u turizmu s održivim razvojem područja.

Tržište radne snage

Radno aktivno stanovništvo (15-64 godine) prema popisu stanovnika iz 2011. godine čini 15.242 osobe, što predstavlja 66,24% ukupnog stanovništva devet JLS LAG-a. Žena ima 7.185 ili 47,14% udjela radno aktivnog stanovništva LAG-a, dok je muškarca 8.057 ili 52,86% radno aktivnog stanovništva. Kao što možemo vidjeti mala je ukupna radna aktivnost žena na LAG području, a najmanja je u odnosu na muškarce na području grada Čabre i Vrbovskog.

Mladi su najranjivija skupina na tržištu rada, a promjene u njihovoј zaposlenosti i nezaposlenosti ukazuju na stanje u gospodarstvu. Prema podacima HGK smanjen je broj zaposlenih mladih osoba starosti do 29 godina u poduzećima Gorskog kotara za 17,5% u 2010. godini u odnosu na prethodnu 2009. godinu. Prema podacima HZZ-a, ukupna zaposlenost mladih iznosi 412 osoba koja je ostvarena zapošljavanjem u sva tri sektora. U usporedbi s ukupnim brojem mladih raspoloživih za tržište rada, njih 962, tada je zaposlenost unutar dobne skupine 42,8%, a u usporedbi s ukupno zaposlenim stanovništvom Gorskog kotara iznosi 11,8%. Nezaposlenost mladih dobne skupine od 15 do 29. godina na području LAG-a je 26,34 %, što je pozitivan trend obzirom na prijašnje godine i može se smatrati da je to posljedica poticajnih politika zapošljavanja na nacionalnoj razini.

Na području Gorskog kotara krajem mjeseca kolovoza 2013. g., u Ispostavama HZZ, u Čabru, Delnicama i Vrbovskom ukupno je bilo 1.529 nezaposlenih, što je činilo 9,23 % nezaposlenih

na području PGŽ, od toga je 830 žena. Taj pokazatelj nam govori da u ukupnom broju nezaposlenih osoba na području Gorskog kotara 54,28 % čine žene.

Vidljivo je da je ovo ruralno područje RH po zaposlenosti žena na vrlo niskoj razini, da nam ovi pokazatelji govore da su žene na području Gorskog kotara u prilično diskriminirajućem položaju što se može opravdati da su na području Gorskog kotara razvijene pretežno industrije koje imaju potražnju za tzv. muškim zanimanjima, a žene ne iznalaze mogućnosti za samozapošljavanjem ili zapošljavanjem.

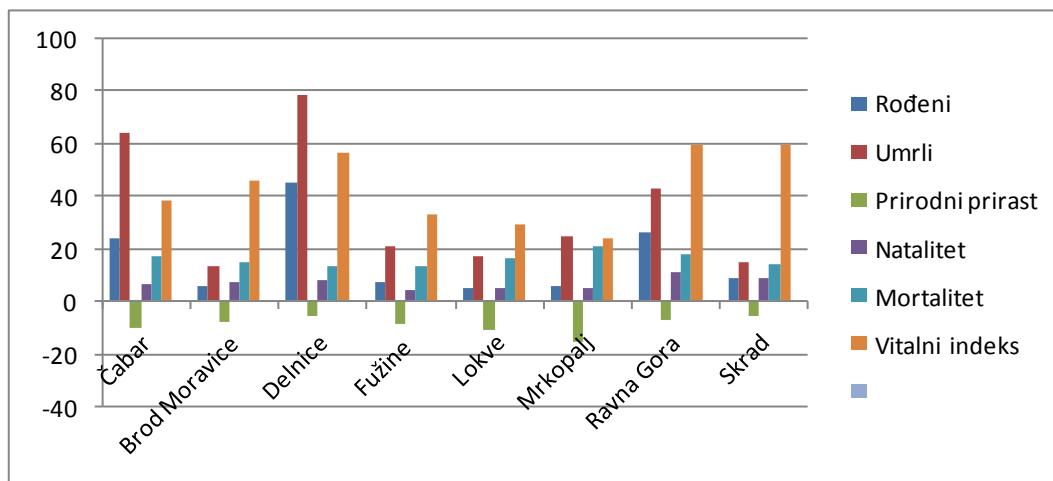
Na području LAG-a Gorski kotar ne postoji Učilište koje bi omogućilo razvijanje novih kompetencija prilagođenih tržištu rada nezaposlenim osobama, te koje bi se bavilo promocijom i potporama programima cjeloživotnog obrazovanja, usklađivanjem obrazovnih programa s potrebama tržišta rada te prilagodbom obrazovnog sustava kao odgovora na nove zahtjeve kompetencija.

1.3. Demografske i socijalne značajke područja

Demografsko stanje Gorskog kotara karakterizira „intenzivna depopulacija“. Pokazatelji goranskog domicilnog stanovništva u prošlom stoljeću su sljedeći: niska stopa prirodnog priraštaja, nepovoljna dobna struktura, negativni migracijski saldo i neravnomjerni razmještaj.

Prema popisu stanovnika iz 2011. godine, na području LAG-a Gorski kotar živjelo je 23.011 stanovnika ili 7,7 % od ukupnog broja stanovnika u Županiji. U usporedbi s prethodnim popisom stanovnika iz 2001. godine to je smanjenje za 3.109 stanovnika, odnosno 12 %. Relativno najveći pad stanovnika se dogodio u općini Skrad, gdje je smanjenje stanovnika za 20%, dok je relativno najmanji pad broja stanovnika na području koje pokriva grad Delnice 4,95%. Izgrađenost područja je vrlo mala, a sukladno tome i napućenost stanovništva. Gustoća naseljenosti područja je 18,07 stanovnik/km² i znatno je manja od naseljenosti županijskog teritorija (82,55 st./km²), odnosno Republike Hrvatske (75,71 st./km²). Gustoća naseljenosti ovisi i o veličini površine koju pojedina općina pokriva, tako je najslabije naseljeno područje koje pokriva općina Mrkopalj, gdje gustoća naseljenosti po posljednjem popisu iznosi 7,7 st./km² što je vrlo zabrinjavajuća brojka.

Slika 5: Prikaz nataliteta, mortaliteta i vitalnog indeksa na području LAG-a Gorski kotar u 2012.

Izvor: Zdravstveno –statistički ljetopis Primorsko-goranske županije za 2012. g.

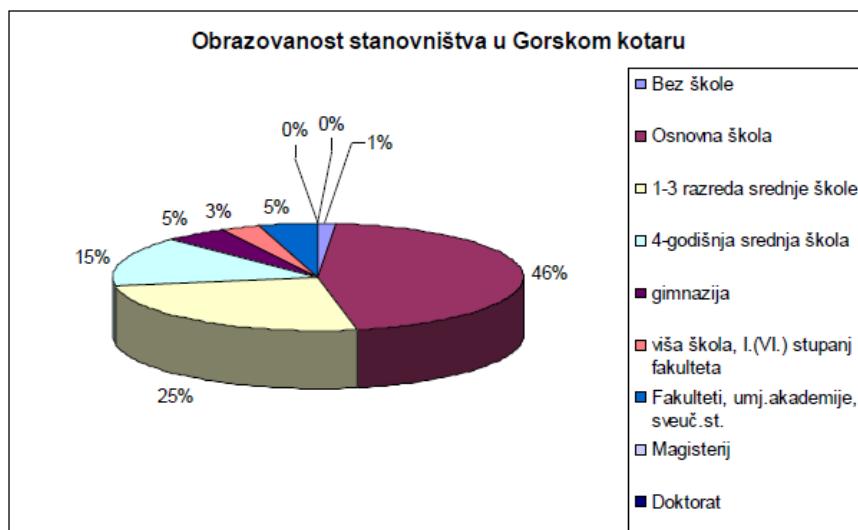
Podaci u grafu odnose se na 2012. godinu prema kojima je također vidljiv negativan trend prirodnog priraštaja stanovnika na području LAG-a.

Posebna demografska nepovoljnost je starenje stanovništva. Koeficijent starosti stanovništva na području Gorskega kotara premašuje 20%, po čemu ovo područje spada u staro stanovništvo. Rezultati ukazuju na krajnje nepovoljno stanje u mrkopaljskom kraju na kojem je prirodni prirast iznosio – 15,65 %, dok je na 100 umrlih rođenih svega 24. Najpovoljnije promjene bile su u Skradu u kojima je prirodni priraštaj bio – 5,65 %, a vitalni indeks 60.

Ukupna promjena broja stanovnika koja se dobije zbrajanjem prirodnog prirasta s mehaničkim prirastom (broj iseljenih ili useljenih) točno pokazuje kako se razvija prostor jer govori o općoj živosti prostora i njegovoj atraktivnosti za stanovništvo. Vidljivo je da je trend iseljavanja veći u svakom narednom popisanom razdoblju. Treba napomenuti da mobilnu skupinu, dakle onu koja se seli, uglavnom čini mlado stanovništvo u reproduktivnoj dobi pa je tako iseljavanje dodatni razlog negativnom prirodnom kretanju.

Ključni pokretač gospodarskog razvoja svake regije je obrazovanost stanovništva. Državni prosjek od cca 8% više i visoko obrazovanih ljudi, predstavlja nizak postotak u europskim razmjerima. U dalnjem dijelu prikazan je stupanj naobrazbe stanovništva u Gorskom kotaru.

Slika 6: Obrazovanost stanovništva u Gorskom kotaru

Izvor: DZS, Popis stanovništva 2011.

Iz prethodnog grafikona je uočljivo da najviše stanovnika na području LAG-a ima završenu osnovnu školu i to 46% stanovništva, dok trogodišnju i četverogodišnju srednju školu ima završeno 40% stanovnika, gimnaziju ima završeno 5% stanovnika Gorskega kotara. Postotak više obrazovanih je 3 %, dok je postotak visoko obrazovanih 5%. Postotak osoba s magisterijem i doktoratom iznosi 0%. Udio visoko obrazovanih ljudi na području Gorskega kotara je ispod prosjeka RH. Podaci o broju mlađih koji odlaze iz Gorskega kotara radi školovanja na višim i visokoškolskim ustanovama nisu dostupni. Trendovi se mogu pratiti samo posredno kroz evidenciju nezaposlenih ili zaposlenih osoba ukoliko se vrate u Gorski kotar. Zabrinjava i sve manji broj djece koji se upisuju u prvi razred osnovnih škola. Taj broj svake godine varira u svim općinama i Gradovima, ali je apsolutni broj za čitavo područje negativan. U školsku godinu 2013./2014. broj upisanih u prve razrede osnovne škole za cijelo područje Gorskega kotara je samo 139, što je još jedan od pokazatelja izrazito visoke depopulacije na ovom području.

Poznato je da neke skupine zahtijevaju posebnu brigu (osobe s invaliditetom, mlađi ljudi bez prethodnog radnog iskustva ili starije osobe) jer su ranjive na isključenje s tržišta rada, ali i na uključivanje u život zajednice. Kako je naglašeno novijim istraživanjima s poteškoćama pri

traženju zaposlenja u Hrvatskoj suočavaju se i nacionalne i etničke manjine. Ne postoje sveobuhvatni, noviji i lako dostupni statistički podaci o položaju raznih ranjivih skupina na tržištu rada i u životu u zajednici uopće, zbog čega je izuzetno teško oblikovati odgovarajuću i učinkovitu politiku odgovora na ovo pitanje.

Romska nacionalna manjina sa svojim posebnostima predstavlja skupinu koja je marginalizirana u gotovo svim aspektima života i rada u cijelom svijetu. Na području Gorskog kotara registrirane su dvije udruge Roma, koje povremeno organiziraju i provode razne aktivnosti, najčešće iz područja stjecanja znanja i vještina za pisanje projektnih prijedloga, vođenje neprofitnih organizacija, traženje sredstava i slično. Udruge djeluju na području Grada Delnica, gdje je smještena najbrojnija zajednica Roma u Gorskom kotaru. U rad LAG-a uključen je predstavnik Roma od samog osnivanja te je jedan od aktivnijih članova LAG-a te nam je ukazao na problem školovanja romske djece, gdje roditelji te djece nisu zainteresirani da se njihova djeca školiju, rade zadaće kada dođu kući iz škole što zbog nemarnosti što zbog uvjeta u kojima žive, a gdje im se organiziranjem produženih boravaka u školama koju ta djeca pohađaju pokušava pomoći.

Posebnu ranjivu skupinu na području LAG-a Gorski kotar čine žene, i to žene iznad 40 godina koje su nezaposlene, a zbog izrazito muških zanimanja koji su na području LAG-a većinom zastupljena ne pronalaze posao, a zbog slabe mobilnosti i asertivnosti, te nemogućnosti prekvalifikacija ne pronalaze svoje mjesto u zajednici.

Osobe s invaliditetom i posebnim potrebama uključeni su u život zajednice, a i kroz programe socijalne pomoći koji svaka JLS na svome području provodi u vidu finansijske pomoći. Slaba im je integracija u društvo u cjelini, što zbog raštrkanosti naselja, što zbog loše informiranosti i educiranosti, kako sredine a tako i zajednice, što dovodi do problema mobilnosti i ovisnosti o drugim osobama a uz to im je neprilagođena javne infrastrukture. Aktivnosti se svode na obitelj. U školama i vrtićima je u posljednje vrijeme razvijena mogućnost korištenja asistenta u nastavi čime je djeci, što je od iznimne važnosti, omogućeno ravnopravno uključivanje u društveni život zajednice.

2. SWOT ANALIZA RAZVOJNIH MOGUĆNOSTI PODRUČJA (postojeće snage i slabosti te prilike i prijetnje za razvoj)

SWOT analiza označava način analiziranja koji se temelji na promatranju snaga, mogućnosti, slabosti i prijetnji svakog od područja koje se analizira. Ovakav tip analize zovemo SWOT, jer dolazi od početnih slova engleskih riječi za snagu, slabosti, mogućnosti i prijetnje (*Strengths, Weaknesses, Opportunities i Threats*).

Kako bi imali kvalitetnu bazu za izradu SWOT analize, članovi LAG-a su nakon završene analize stanja, pristupili izradi analize resursa.

Analiza resursa Gorskog kotara izrađena je i prikazana grafički prema smjernicama LEADER metodologije programa za ruralni razvoj. Navodi se osam potencijalnih resursa na ruralnim područjima koji se mogu analizirati i rabiti kao elementi snage te na njima izgradivati lokalni razvoj.

Članovi Lokalne akcijske grupe Gorski kotar ocjenjivali su resurse podijeljene u četiri dimenzije održivog ruralnog razvoja: društveni resursi, fizički resursi, gospodarski resursi, kulturni resursi.

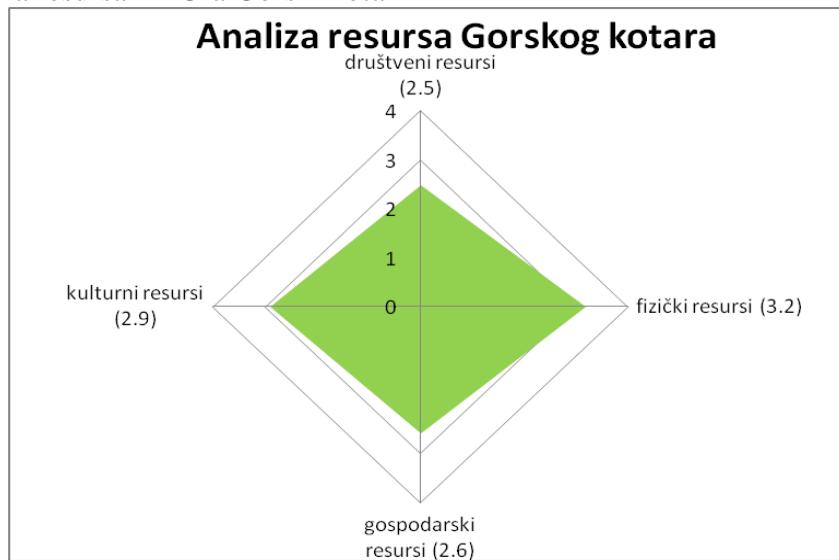
U svaku grupu resursa svrstani su određeni odabrani pokazatelji te se svaki pokazatelj razmatrao i ocjenjivao.

Primjenjene su ocjene od 0 do 5.

Ocjene resursa su sljedeće:

- 5 – sasvim razvijen/očuvan i u uporabi
- 4 – sasvim razvijen/očuvan i djelomice u uporabi
- 3 – djelomice razvijen/očuvan i djelomice u uporabi
- 2 – djelomice razvijen/očuvan i neiskorišten
- 1 – slabo razvijen/očuvan i neiskorišten
- 1 – previše razvijen i ugrožen resurs
- 0 – uništen/nepostojeći resurs

Slika 7: Analiza resursa LAG-a Gorski kotar

Izvor: LAG Gorski kotar, 2008.

Analiza resursa Gorskog kotara ukazuje da su četiri promatrana resursa Gorskog kotara unutar raspona (2.5 do 3.2) djelomice razvijenog, očuvanog i u djelomičnoj uporabi do neiskorištenosti. Ukupna srednja vrijednost iznosi 2.8 što govori da je slaba iskorištenost postojećih resursa iz društvenog, gospodarskog, kulturnog i fizičkog područja.

Temeljem ocjena dobivenih tijekom postupka ocjenjivanja u radnim skupinama, kod društvenih resursa najveći problem predstavlja depopulacija i starenje stanovništva vrijednost ocjena od 1.1 do 3.2. Resurs je ocjenjivan na temelju sedam pokazatelja - obrazovna struktura, depopulacija, iskustvo, znanja i vještine stanovnika, razvijenost socijalnih usluga, starost stanovništva, prepoznatljivost područja te povezanost s drugim područjima.

Prema mišljenju radne skupine, gospodarski resursi su podjednako nedovoljno razvijeni, premda su najslabije ocijenjeni poljoprivreda i vodni resursi (2.2 svaki), odnosno s najslabije iskorištenim potencijalima. Šumsko gospodarstvo je ocijenjeno najvećom dodijeljenom ocjenom 3, od ukupno 5 na raspolažanju. Resurs je ocjenjivan na temelju osam pokazatelja - iskorištavanje šumskih potencijala, drvoprerađivačka i prerađivačka industrija, razvijenost poduzetničkog duha i inicijativa, lokalni programi i politike poticanja gospodarstva, turizam, zaposlenost u odnosu na broj radno aktivnih stanovnika, vodni resursi i poljoprivreda.

Kulturni resursi sadrže raspon ocjena od 2.2 do 3.5 pri čemu je prepoznat kao najslabije razvijen resurs s velikim mogućnostima napretka, sportska natjecanja, pogotovo jer je dovoljno razvijen segment sportskih i kulturnih udruga koje su ujedno i najbolje ocijenjene. Ocjenjivano je sedam resursa - razvijenost kulturnih i sportskih udruga, nacionalni park kao resurs i generator kulturnih zbivanja, sportska infrastruktura, nepokretna kulturna dobra, lokalni običaji i govor, njegovanje vjerskih manifestacija – resursa vjerskog turizma te sportska natjecanja.

Fizički resursi – prema mišljenju radne skupine, geoprometni položaj Gorskog kotara najbolje je ocijenjen resurs s ocjenom 3,8. Komunalna infrastruktura (ocjena 2,4) još uvijek nije dovoljno razvijena, te postoji velika mogućnost napretka u tom području. Ocjenjivana su četiri pokazatelja - prirodna bogatstva, geoprometni položaj, komunalna infrastruktura i prometna povezanost.

Nakon predstavljanja rezultata analize resursa, članovi LAG-a izradili su SWOT analizu.

PRIRODNE OSOBITOSTI	SNAGE	SLABOSTI	MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
	<ul style="list-style-type: none"> - bogata prirodna baština i krajobrazna raznolikost - kvaliteta podzemnih voda i bogatstvo vodenih resursa - zaštićena područja - prirodne ljepote - visoka biološka raznolikost planinskog eko sustava - nacionalni park Risnjak - stanište na kojem obitavaju sve tri velike zvijeri Republike Hrvatske: medvjed, vuk i ris - 83% područja je prekriveno šumom 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljno iskorištenje prirodnih i klimatske prednosti područja te energetski potencijal - nedovoljno korištenje prirodnih resursa - slaba uređenost i održavanje okoliša - veliki broj divljih odlagališta otpada - nedovoljna svijest lokalnog stanovništva o važnosti očuvanja okoliša - neriješeni imovinsko-pravni odnosi te nedovoljna zainteresiranost vlasnika privatnih šuma za svoj posjed 	<ul style="list-style-type: none"> - dostupnost nacionalnih i europskih sredstava za provedbu projekata zaštite i upravljanja prirodnom baštinom - korištenje obnovljivih izvora energije (biomasa, voda...) - fondovi za poticanje energetske učinkovitosti i korištenje obnovljivih izvora (EU i nacionalni) - Natura 2000 (područje GK gotovo u potpunosti je uključeno u prijedlog Natura 2000) - povećanje razine znanja o održivom gospodarenju šumama 	<ul style="list-style-type: none"> - klimatske promjene mogu imati negativan utjecaj na eko sustav - ograničavajuća zakonska regulativa po pitanju obnovljivih izvora energije - sporost državne administracije u ishodjenju potrebnih dozvola - ugroženost podzemnih voda zbog divljih odlagališta - zagadivanje okoliša - umiranje šuma

	SNAGE	SLABOSTI	MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
GOSPODARSTVO	<ul style="list-style-type: none"> - dobar geoprometni položaj na nacionalnoj i europskoj razini - niži troškovi poslovanja u odnosu na druga područja RH (niža cijena radne snage, porezne olakšice,...) - šume kao gospodarski resurs - tradicija bavljenja poljoprivredom, obradom drveta i šumarstvom - područje pogodno za razvoj stočarske proizvodnje - područje bogato samoniklim ljekovitim, aromatičnim i začinskim biljem te jestivim gljivama - veliki broj obrta u odnosu na broj stanovnika - stari zanati vezani uz proizvode od drva - uzlazni trend ruralnog turizma - prirodna baština i bioraznolikost kao najvažniji resurs za razvoj ruralnog turizma - kulturno – povjesna baština - šumsko bogatstvo s potencijalom za lovni turizam - velike količine snijega i duge zime - postojanje skijališta - sportska infrastruktura - brojna jezera i rijeke - planinski čisti zrak visoke kakvoće 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljna promocija ulagačkih potencijala - nedovoljna iskorištenost i promocija resursa (prirodnih i gospodarskih) - devastirana i niskoakumulativna drvna industrija - primarna prerada drva i relativno gruba prerada namještaja ne pridonosi razvoju područja - poljoprivreda kao dopunska djelatnost - fragmentiranost (usitnjeno) poljoprivrednog zemljišta, te neriješeni imovinsko-pravni odnosi - slaba zaštita i promocija posebnosti regionalnih proizvoda - neumreženost proizvođača poljoprivrednih proizvoda i poduzetnika - nedostatna primjena inovativnih rješenja i tehnologija u proizvodnji - nedovoljna aktivnost obrta - zaostajanje u konkurentnosti nekih poduzeća i obrta - nedostatak poduzetničkog duha - nedostatak osnovnih znanja i vještina u poduzetništvu - nedovoljna iskorištenost poticajnih mjera - neadekvatna i zastarjela infrastruktura skijališta i drugih sportskih objekata 	<ul style="list-style-type: none"> - ulazak RH u EU (otvaranje bescarinskih tržišta, povećanje kvalitete usluga i proizvoda) - mogućnosti korištenja EU fondova za poljoprivredu ruralni razvoj te regionalni razvoj - bolje korištenje brdsko-planinskog zakona - izgradnja turističkih autohtonih drvenih kuća uz korištenje vlastite sirovine - razvoj poljoprivrede, novi i inovativni poljoprivredni proizvodi - porast potražnje za ekskluzivnim poljoprivrednim proizvodima (ekološkim, autohtonim i tradicijskim) - intenziviranje poljoprivredne proizvodnje i mogućnost integriranja poljoprivrednih proizvoda u turističku ponudu - odgovarajuća prostorna dokumentacija (poslovne zone, etno sela, turističke zone) - razvoj novih turističkih proizvoda - razvoj obiteljskih hotela i pansiona - sve veća potražnja gostiju za eko, ruralni, lovni i aktivni odmor - razvoj infrastrukture za zimske sportove - razvoj zimskog, sportsko rekreacijskog i zdravstvenog turizma - promocija destinacije za sportske pripreme 	<ul style="list-style-type: none"> - odlazak potencijalnih ulagača u područje razvijenje poduzetničke infrastrukture i bolje poduzetničkog ozračja - niska cijena konkurenčkih proizvoda - globalna ekomska kriza u okruženju - ograničeno korištenje EU fondova uslijed visokih kriterija prihvatljivosti korisnika - neosjetljivost tržišta za malu/lokalu poljoprivrednu proizvodnju - sivo tržište poljoprivrednih proizvoda - nedostatak stručne potpore proizvođačima - nedostatak kadrova koji znaju raditi s novim tehnologijama - neplanska i neadekvatna gradnja - centralizirano šumarstvo u RH/Hrvatske šume - prevelika administrativna rascjepkanost

	SNAGE	SLABOSTI	MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
DRUŠTVENI RESURSI	<ul style="list-style-type: none"> - dobro razvijena cestovna mreža u na većini LAG područja - gostoljubivi stanovnici - raznolikost kulture (jezika, običaja) na relativno malom području - dobri međuetnički odnosi - ljudski resursi (mladi i obrazovani ljudi) - Lokalna Akcijska Grupa Gorski kotar i LRA PINS - dobra socijalna (obrazovna, zdravstvena) infrastruktura - program pomoći u kući starijim osobama tzv. geronto domaćice - postojanje privatnih ustanova za smještaj starih i nemoćnih - veliki broj udruga civilnog društva - izražene prepostavke za kvalitetno mjesto življenja: nezagaden okoliš, povoljni klimatski uvjeti, bogatstvo prirodnih resursa 	<ul style="list-style-type: none"> - mala gustoća naseljenosti - izoliranost brdskih naselja, nedostatak adekvatnog javnog prijevoza – otežan život stanovnika - slabo uključivanje stanovnika u participacijske procese, posebno u procese odlučivanja - neodgovarajući odnos lokalnih institucija prema nacionalnim manjinama - politička razjedinjenost - nedostatak zajedništva i solidarnosti - veliki troškovi održavanja infrastrukture, zbog velikih količine snijega i dugih zima - nezainteresiranost civilnog društva za korištenje EU fondova tj. na nedostatak educiranih ljudskih kapaciteta - premali broj javnih domova za starije i nemoćne - zatvaranje poštanskih ureda i banaka zbog njihove nerentabilnosti - nedovoljno razvijena izvaninstitucionalna socijalna skrb i pružanje novih socijalnih usluga - nizak postotak visokoobrazovane populacije - nejednake mogućnosti za obrazovanje u usporedbi s urbanim centrima (manjak dodatnih obrazovnih programa) - slaba informatička pismenost 	<ul style="list-style-type: none"> - povezivanje s drugim područjima unutar EU koja imaju slične probleme te učenje iz njihovih primjera - jačanje ljudskih kapaciteta udruga i institucija za povlačenje sredstava iz EU fondova u cilju realizacije projekata - svijest lokalne zajednice o važnosti novih tehnologija kao činitelja razvoja - aktivan rad Lokalne akcijske grupe - razvoj regionalne i međunarodne suradnje - ulaganja u obrazovni sustav i cjeloživotno obrazovanje - fondovi i programi za razvoj ljudskih resursa i cjeloživotno obrazovanje - sustavno prilagođavanje obrazovnih institucija suvremenim trendovima i razvojnim potrebama gospodarstva i lokalne zajednice - unaprjeđenje svih oblika pružanja zdravstvene i socijalne zaštite - doseljavanje obrazovanijeg i neautohtonog stanovništva - nužnost informatičkog opismenjavanja stanovništva otvaranjem IT centara 	<ul style="list-style-type: none"> - nedovoljni kapaciteti za upravljanje razvojem te pripremu i provedbu projekata - isključenje i socijalna marginalizacija ugroženih skupina stanovništva - neučinkovita decentralizacija u planiranju, pripremi i provedbi razvojnih programa i projekata (u infrastrukturi, poduzetništvu, zapošljavanju, zaštiti okoliša) - izostanak kvalitetne podrške središnje države u pripremi i provedbi razvojnih projekata - intenzivna depopulacija područja - daljnje povećanje migracija selo-grad, iseljavanje mladih i obrazovanih stanovnika - izražen trend napuštanja i propadanja ruralnih sredina - daljnje starenje stanovništva - potpuni nestanak stanovništva - gubitak identiteta

Napravljena analiza posebno ističe raspoložive bogate prirodne resurse područja LAG-a, koje su pogodne za daljnji razvoj najzastupljenijih djelatnosti na području, a to su drvna industrija, poljoprivreda i šumarstvo, ali uz prirodne resurse ističe kulturnu baštinu, sportsku infrastrukturu te razvijen poduzetnički duh, a što sve zajedno čini osnovne preduvjete za razvoj svih oblika turizma (ruralnog, zimskog, sportskog i zdravstvenog).

Analiza je također pokazala i značajne nedostatke područja te ograničavajuće faktore njegova daljnog razvoja, od nedostatka educiranih ljudskih resursa i nedovoljne razine znanja u specifičnim područjima, do nedovoljne i neadekvatne infrastrukture, naročito društvene i socijalne, razvitak koje je moguć isključivo kroz razvoj gospodarstva održivim korištenjem prirodnih resursa uz pomoć EU fondova, kako bi se područje LAG-a učinilo atraktivnim za život i spriječila daljnja depopulacija.

3. RAZVOJNA VIZIJA

Vizija LAG-a Gorski kotar sadržava misao vodilju što bi članovi LAG-a voljeli da Gorski kotar bude u budućnosti. Vođeni mišlju o održivom razvoju prostora, a ujedno poštujući tradiciju i vlastite vrijednosti te smještaj u Primorsko goranskoj županiji, naša vizija glasi:

Gorski kotar je zeleni park nad morem čija mreža turističke i sportske infrastrukture definira jedinstvenu i dinamičnu regiju u kojoj živi aktivno i srdačno stanovništvo koje svojim društvenim i gospodarskim djelovanjem pridonosi ravnomjernom održivom razvoju Gorskog kotara. Prirodni materijali čine osnovu lokalne arhitekture usklađene s okolišem uz primjenu novih tehnologija i obnovljivih izvora energije u korištenju resursa na održivi način.

Gorski kotar, područje za cijeli život!

Slika 8: Mladi Gorskog kotara mogu sve , Autor: LAG Gorski kotar, 2012.godine

Zajednička želja članova LAG-a je ujedno i opći cilj LRS-a, da Gorski kotar postane cjelina koja će objediti interese stanovnika svih devet jedinica lokalne samouprave, koje će zajednički nastupati izvan svojih granica. Područje koje će prosperirati temeljem znanja, sposobnosti i vještima Gorana, u skladu s načelima održivog razvoja i prirodnim uvjetima koji se smatraju izuzetnim bogatstvom. Područje koje svojim stanovnicima osigurava primjerenu kvalitetu življenja i rada.

3.1. Razvojni ciljevi po osima ruralnog razvoja

Na osnovu analize stanja i analize resursa te SWOT analize zaključeno da su prioritetne teme lokalnog razvoja Gorskog kotara tijekom implementacije ove strategije ostvarenje 3 strateška razvojna cilja dugoročnog karaktera, koji će putem definiranih prioriteta i mjera doprinijeti ispunjenju vizije.

CILJ 1. Integrirani razvoj zajedničkog gospodarskog prostora

CILJ 2. Zaštita i vrednovanje prirodne i kulturne baštine te očuvanje okoliša i povećanje energetske učinkovitosti

CILJ 3. Revitalizacija ruralnog prostora i unapređenje kvalitete života kroz razvoj ruralne infrastrukture te ruralnih gospodarskih i ekonomskih aktivnosti

Područje LAG-a ima neiskorištene ljudske razvojne potencijale kao i prirodne resurse, ali i nedostatak poduzetničkih aktivnosti i dodatnih izvora prihoda. Ruralni prostori imaju daleko veće i ozbiljnije probleme od urbanih sredina, depopulaciju, smanjenje prihoda, nezaposlenost i stanovništvo nižeg obrazovanja. Poticanjem diversifikacije djelatnosti, s naglaskom na razvoj obrta i poduzeća, posebno onih zasnovanih na tradiciji i baštini, omogućiće se ostanak stanovništva na ruralnim prostorima, dolazak novih stanovnika i povećanje prihoda ruralnih područja. Važno je razviti mikro i mala poduzeća koja koriste resursne prednosti područja na održiv način uz očuvanje prirodne baštine i zaštitu okoliša, kao i revitalizirati tradicionalne djelatnosti uz uporabu novih tehnologija i obnovljivih izvora energije, te maksimalizaciju energetske učinkovitosti. Također, većina prostora LAG-a ima nedostatno razvijenu komunalnu, društvenu i socijalnu infrastrukturu. Kako bi se očuvalo život na ovim prostorima ali i podigla kvaliteta života lokalnih stanovnika, te privuklo nove stanovnike i ulagače, potrebno je razviti infrastrukturu koja će to i omogućiti.

Lokalna razvojna strategija LAG-a Gorski kotar provodit će se putem mjera opisanih u poglavlju 3.2, a kroz sljedeće prioritete :

- 1) Poboljšanje i prilagodba poduzetničke klime uvjetima specifičnim za područje Gorskog kotara
- 2) Razvoj poljoprivrede i turizma te usmjeravanje razvoja poljoprivrede na način koji doprinosi razvoju turizma
- 3) Zaštita okoliša, krajolika, prirodnih i kulturnih resursa te povećanje energetske učinkovitosti
- 4) Poboljšanje kvalitete života u Gorskem kotaru
- 5) Povećanje razine znanja i vještina, animacija stanovnika te razvoj ljudskih resursa za upravljanje lokalnim razvojem

3.2. Opis mjera za dostizanje ciljeva (uključujući definiranje korisnika i kriterija prihvatljivosti)

P.1. POBOLJŠANJE I PRILAGODBA PODUZETNIČKE KLIME UVJETIMA SPECIFIČNIM ZA PODRUČJE GORSKOG KOTARA

NAZIV MJERE	OPIS MJERE	KRITERIJI PRIHVATLJIVOSTI	KORISNICI
1.1. Razvoj i unapređenje poslovne i tehnološke infrastrukture te potpornih institucija	<p>Mjera se odnosi na izgradnju i stavljanje poslovnih zona u funkciju, uspostavu poslovnih inkubatora ili centara za poduzetništvo, osnivanje i razvoj potpornih poduzetničkih institucija sa svrhom poticanja investicijskog okruženja i razvoja poduzetništva za područje LAG-a s naglaskom na primjenu novih tehnologija i inovacija.</p> <p>Usmjerena je na poboljšanje upravljanja i organizacije te opremljenosti poduzetničkih zona, jačanje zajedničkih aktivnosti za privlačenje ulaganja u poduzetničke zone, poboljšanje usluge i uvjeta poslovanja poduzetnika u poduzetničkim zonama, jačanju suradnje, povezivanja i udruživanja mikro i malih poduzetnika te efikasnijeg zajedničkog korištenja postojećih potpornih institucija.</p> <p>Predložena mjera predviđa i poticanje obrazovanja orijentiranog ka jačanju poduzetništva, očuvanju tradicijskih obrta, što će u interakciji s ostalim dionicima doprinijeti razvoju bolje poduzetničke klime.</p> <p>Time će se otvoriti mogućnosti i poboljšati uvjeti za razvoj malog i srednjeg poduzetništva na području LAG-a, povećati konkurentnost te smanjiti nezaposlenost.</p>	<p>Usuglašenost s ciljevima LRS i Županijske razvojne strategije.</p> <p>Ulaganje mora biti uskladeno s prostornim planom JLS. Ulaganje mora ugodovljavati propisanim standardima vezanim uz očuvanje okoliša.</p> <p>Edukativne i marketinške aktivnosti moraju biti usmjerene na poticanje poduzetničke klime.</p>	JLS, poduzetnici, razvojne agencije, poduzetničke zadruge, obrtničke komore, poduzetnički centri, LAG
1.2. Razvoj obrtništva te malog i srednjeg poduzetništva	<p>Ovom se mjerom nastoji potaknuti ruralna ekonomija, poboljšati i razviti proizvodnja, prerada i usluge te uskladiti proizvodni procesi s potrebama tržišta sve uz očuvanje prirodnih resursa</p> <p>Razvoj malog i srednjeg poduzetništva, te obrtništva predstavlja ključnu komponentu jačanja konkurentnosti gospodarstva područja LAG-a.</p> <p>Dodatno, mjera se odnosi na očuvanje tradicionalnih znanja i vještina kroz poticanje tradicionalne proizvodnje. Tradicijski obrti doprinose diversifikaciji aktivnosti i ostvarenju dodatne dobiti stanovnika ruralnog prostora. Jedan od glavnih problema su marketing i pakiranje gotovih proizvoda, a ova mjera doprinijet će proširenju turističke ponude tradicijskih proizvoda.</p> <p>Predložena mjera obuhvaća ulaganja u izgradnju i opremanje objekata, uključujući objekte za pakiranje i marketing proizvoda te marketinške aktivnosti vezane uz promociju poduzetnika i njegove djelatnosti.</p>	<p>Za prijavu na natječaj za Mjeru 302 IPARD programa krajnji korisnici ove mjere su fizičke i pravne osobe registrirane za odgovarajuću djelatnost, u rangu mikro poduzeća. Ostali projekti moraju biti uskladjeni sa standardima o zaštiti okoliša i pridonositi energetskoj učinkovitosti.</p>	Obrti, mali i srednji poduzetnici

1.3. Unaprjeđenje proizvodnje uvođenjem novih tehnologija	<p>Preradivačka industrija, naročito najvažnija drvoprerađivačka na području LAG-a već duže vrijeme stagnira. Primarni resurs Gorskog kotara predstavlja temeljna djelatnost prerade drva, a unatoč vrlo velikom drvnom bogatstvu i povoljnom geografskom položaju, Gorski kotar ne raspolaže novim i modernim industrijama koje omogućavaju adekvatno korištenje prirodnih komparativnih prednosti.</p> <p>Drvnu i drugu preradivačku industriju potrebno je tehnički usavršiti i restrukturirati kroz procese koji vode boljem korištenju resursa. Visoki udio domaće sirovine treba se koristiti u svim fazama prerade uz nužno usmjeravanje na izvoz. To će povećati mogućnosti zapošljavanja, podići gospodarski standard visokim udjelom u izvozu županije, te relativno niskim ulaganjima u pojedinačne proizvodne objekte.</p> <p>Predložena mjera se odnosi na poticanje ulaganja u modernizaciju tehničkih procesa u svrhu povećanja konkurentnosti i izgradnje novih preradivačkih kapaciteta. Mjera će omogućiti poduzetnicima primjenu novih suvremenih tehnologija i kvalitetan marketing u svrhu povećanja produktivnosti i prepoznatljivosti, a pridonijet će stvaranju novih proizvoda.</p> <p>Putem ulaganja u inovacije i visokokvalitetnu proizvodnju poduzetnici će povećati svoju konkurentnost, a time i konkurentnost područja LAG-a i cijele Primorsko-goranske županije.</p>	<p>Ulaganje mora biti uskladeno s prostornim planom JLS i biti provedeno na području LAG-a. Projekti moraju biti uskladjeni sa standardima o zaštiti okoliša i pridonositi energetskoj učinkovitosti.</p>	Mali, srednji i veliki poduzetnici
1.4. Unaprjeđenje prerade i trženja poljoprivrednih proizvoda	<p>Mjera je usmjerena poboljšanju tehničkih standarda pogona za preradu u sektoru mljeka, mesa i voća i povrća, gljiva te pogona za preradu začinskog i ljekovitog bilja kako bi se uskladile s EU standardima vezanim za javno zdravstvo, sigurnost na radu te zaštitu okoliša.</p> <p>Ulaganja u izgradnju, rekonstrukciju i opremanje pogona za preradu i trženje poljoprivrednih proizvoda imaju također i za cilj omogućiti preradivačima poljoprivrednih proizvoda razvoj i širenje paleta njihovih proizvoda, posebice inovativnih, kako bi na tržištu bili konkurentniji i kako bi ostvarili veći dohodak i time unaprijedili kvalitetu života na području LAG-a.</p> <p>Ovom mjerom poboljšat će se opće stanje u preradi i trženju poljoprivrednih proizvoda, omogućiti plasman autohtonih proizvoda i time obogatiti turističku ponudu područja LAG-a.</p> <p>Kroz bolju opremljenost i organiziranost poljoprivrednih proizvođača, stvorit će se prepostavke za njihovu konkurenčnost i plasman na tržištu, a ujedno i za povećanje broja zaposlenih na području LAG-a.</p>	<p>Korisnici sredstava iz IPARD programa moraju zadovoljiti kriterije za mjeru 103.</p> <p>Ostali korisnici potpore moraju biti registrirani za obavljanje predmetne djelatnosti i obveznici PDV-a, Projekti moraju biti uskladjeni sa standardima o zaštiti okoliša i pridonositi energetskoj učinkovitosti.</p>	Obrti, trgovacka društva, zadruge

P.2. RAZVOJ POLJOPRIVREDE I TURIZMA TE USMJERAVANJE RAZVOJA POLJOPRIVREDE NA NAČIN KOJI DOPRINOSI RAZVOJU TURIZMA

NAZIV MJERE	OPIS MJERE	KRITERIJI PRIHVATLJIVOSTI	KORISNICI
2.1. Razvoj i modernizacija poljoprivredne proizvodnje	<p>Područje LAG-a je, unatoč usitnjenim posjedima, pogodno za bavljenje stočarstvom (mljekero i meso), proizvodnjom voća i povrća, gljiva, ljekovitog i začinskog bilja.</p> <p>Mjera je usmjerena na poboljšanje uvjeta u primarnoj proizvodnji, podizanje kvalitete proizvoda i smanjenje troškova što će povećati konkurentnost poljoprivrednika kroz uvođenje novih tehnologija i proizvodnih metoda, duže skladištenje, osiguranje prinosa i povećanje kvalitete plodova.</p> <p>Predložena mjera obuhvaća ulaganja izgradnju i opremanje kapaciteta za poljoprivrednu proizvodnju vodeći računa o zaštiti okoliša, kroz koja će se poljoprivrednim gospodarstvima omogućiti razvoj i širenje paleta njihovih proizvoda kojima će biti konkurentniji na tržištu te ostvariti veći dohodak.</p>	<p>Korisnici sredstava iz IPARD programa moraju zadovoljiti kriterije za mjeru 101. Korisnici moraju zadovoljiti kriterij stručne osposobljenosti.</p> <p>Prednost u korištenju mjeri imat će ekološki proizvođači.</p>	Poljoprivredna gospodarstva (OPG, obrti i pravne osobe), upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava te obveznici PDV-a.
2.2. Razvoj poljoprivrede u skladu s turističkim potrebama GK	<p>Mjera je prvenstveno usmjerena na OPG koji bi putem diversifikacije aktivnosti osigurali dodatne izvore prihoda i povećali poljoprivrednu proizvodnju kroz siguran plasman svojih proizvoda u turizmu. Provedbom mjeri unaprijedit će se i kvaliteta turističkih proizvoda i usluga, poticati suradnja i umrežavanje radi osmišljavanja zajedničkih turističkih proizvoda, osnivanje i povezivanje punktova izravne prodaje na poljoprivrednim gospodarstvima. Male prodajne točke na gospodarstvu doprinose turističkoj ponudi, a ujedno su i dodatna vrijednost za poljoprivrednike.</p> <p>Realizacijom projekata, a na temelju poljoprivrednog i turističkog potencijala područja, poljoprivreda i turizam bi se trebali podići na znatno višu razinu.</p>	<p>Korisnici sredstava iz IPARD programa moraju zadovoljiti kriterije za mjeru 302.</p> <p>Korisnici moraju biti upisani u Upisnik poljoprivrednih gospodarstava</p> <p>Ostali projekti moraju biti uskladjeni sa standardima o zaštiti okoliša i pridonositi energetskoj učinkovitosti.</p>	OPG-ovi, zadruge, mikro i mala poduzeća
2.3. Povećanje broja i kvalitete smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta te popratnih turističkih sadržaja	<p>Ruralni prostor na kojem se nalazi LAG Gorski kotar ima velike potencijale za razvoj ruralnog turizma. Pružanje usluga smještaja, lovni turizam, ribolovni turizam, sportsko-rekreacijski turizam, poboljšanje aktivnosti na otvorenom poput planinarenja, vožnje biciklom, jahanja samo su neke od mogućnosti razvoja turizma na području LAG-a.</p> <p>U okviru ove mjeri predviđena su ulaganja u izgradnju i opremanje objekata za pružanje turističkih i ugostiteljskih usluga kao što su smještajni objekti, objekti za pripremu i usluživanje hrane i pića, objekti za rekreaciju te uređenje vanjskih površina (biciklizam, planinarenje, jahanje ...).</p> <p>Prednost će imati projekti koji se odnose na izgradnju tradicionalnih drvenih kuća, korištenje drva na suvremen način uz upotrebu energetski učinkovitih materijala. Navedeno je povezano s mjerom 1.3, što čini dobru osnovu za pokretanje drvopreradivačke industrije, plasman proizvoda i na tržište LAGa</p>	<p>Korisnici sredstava iz IPARD programa moraju zadovoljiti kriterije za mjeru 302.</p> <p>Ostali projekti moraju udovoljavati standardima o zaštiti okoliša i pridonositi energetskoj učinkovitosti.</p>	Fizičke i pravne osobe registrirane za odgovarajuću djelatnost, obveznici sustava poreza na dodanu vrijednost.

2.4. Standardizacija gastro i etno ponude Gorskog kotara	<p>Kako bi se osigurali EU standardi u turizmu i daljnji razvoj turizma važno je ulagati u nove i postojeće ugostiteljske kapacitete te standardizirati gastro i etno ponudu Gorskog kotara.</p> <p>Prepoznatljivost i posebnost područja LAG-a su svakako i manifestacije putem kojih se prikazuju lokalni običaji i tradicija Gorskog kotara. Kroz aktivnosti LAG-a potrebno je poticati tradicionalne manifestacije i druge turističke aktivnosti na čitavom području LAG-a s ciljem promoviranja područja LAG-a u turističke svrhe.</p> <p>Cilj mjeru je standardizacija i podizanje kvalitete, konkurentnosti i prodaje zajedničkih proizvoda i usluga. Mjera se odnosi na usmjeravanje proizvodnje na specifične proizvode Gorskog kotara te izradu studije stvaranja branda „<i>Proizvodi Gorskog kotara</i>“.</p>	<p>Ukoliko je korisnik LAG, kriteriji prihvatljivosti ove mjere sadržani su u propisanim kriterijima za provedbu Podmjere 1 mjere 202 IPARD programa.</p> <p>Ukoliko se ulaganje odnosi na organizaciju manifestacije iste se trebaju odnositi na promicanje lokalnih običaja i tradicije.</p>	LAG, udruge, JLS ili TZ s područja LAG-a
2.5. Izrada strateških i akcijskih planova razvoja turizma Gorskog kotara	<p>Područje LAG Gorski kotar ima velike potencijale za razvoj turizma (ruralnog, sportsko-rekreacijskog, zimskog, zdravstvenog...), ali bez obzira na brojne strategije ne postoji jasna odrednica i akcijski planovi razvoja turizma. Kroz zajedničke radionice potrebno je okupiti dionike s područja LAG-a koji će metodom „odozdo prema gore“ identificirati sve turističke potencijale područja, a koji će se u konačnici integrirati u turističke proizvode i zajedničku turističku ponudu LAG-a.</p> <p>Vrijednosti kojima obiluje LAG su: očuvan okoliš, krajobraz, ruralna tradicionalna arhitektura, tradicionalni obrti, narodni običaji, kulturna baština. Te vrijednosti treba posebno tretirati i zaštititi, uvrstiti u turističku ponudu na području LAG-a i staviti u funkciju turizma. Na području LAG-a potrebno je prepoznati, dokumentirati i zaštiti sve turističke posebnosti, te ih kao specifičnosti kraja prezentirati u turističke svrhe.</p> <p>Dodatno, na području LAG-a postoji neiskorištena sportsko-rekreacijska infrastruktura, koju je potrebno staviti u funkciju razvoja turizma.</p> <p>Identificirani turistički potencijali će predstavljati bazu za strateške i akcijske planove razvoja turizma.</p> <p>Nakon što se identificiraju svi turistički potencijali područja LAG-a, isti će se integrirati u turistički proizvod te u konačnici u marketinški program i plan s ciljem zajedničke turističke ponude LAG-a. Inovativnošću je kroz ovu mjeru moguće osmislitи i pružiti široku paletu prepoznatljivih proizvoda i usluga s područja LAG-a i time obogatiti postojeću turističku ponudu kraja.</p>	<p>Baza podataka mora obuhvaćati proizvode s cijelokupnog područja LAG-a.</p> <p>Korisnici sredstava iz ove mjeru moraju voditi računa da su u turističkoj ponudi ravnomjerno zastupljene sve JLS s područja LAG-a te da su identificirana sva zbijanja/znamenitosti/atrakcije u svim JLS. Ukoliko korisnik nije LAG, JLS ili TZ za prijavljeni projekt potrebno je imati suglasnost LAG-a i TZ.</p>	LAG, JLS ili TZ s područja LAG-a te ostale zainteresirane fizičke i pravne osobe
2.6. Razvoj i unapređenje sportsko rekreativne infrastrukture	<p>Klimatske predispozicije i položaj Gorskog kotara pružaju brojne mogućnosti za razvoj sportsko-rekreacijskog turizma, kako za rekreativce tako i za profesionalce u smislu priprema za sportska natjecanja u momčadskim i individualnim sportovima. Na području LAG-a postoje manji skijaški centri kao i manja pojedinačna skijališta, nogometna igrališta, staze za skijaško</p>	<p>Korisnici IPARD sredstava moraju udovoljavati kriterijima propisanim za mjeru 302.</p> <p>Ulaganje mora biti uskladeno s prostornim planom JLS i biti</p>	JLS, Primorsko-goranska županija, sportska društva, pravne osobe

	<p>trčanje i biatlon.</p> <p>Također, na području LAG-a postoje brojna jezera i rijeke, koja su idealna za razvoj sportskih aktivnosti na vodi (kanuing, rafting, jedrenje, ronjenje, podvodna orijentacija...).</p> <p>Stoga se u okviru ove mjere predviđa stavljanje u funkciju postojećih neiskorištenih objekata, izgradnja novih objekata i sadržaja, te promociju destinacije kao idealnog područja za sportsko-rekreacijski turizam.</p>	<p>provedeno na području LAG-a.</p> <p>Projekti moraju biti usklađeni sa standardima o zaštiti okoliša i pridonositi energetskoj učinkovitosti.</p>	
--	--	---	--

P.3. ZAŠTITA OKOLIŠA, KRAJOLIKA, PRIRODNIH I KULTURNIH RESURSA TE POVEĆANJE ENERGETSKE UČINKOVITOSTI

NAZIV MJERE	OPIS MJERE	KRITERIJI PRIHVATLJIVOSTI	KORISNICI
3.1. Smanjenje broja divljih odlagališta otpada i motiviranje stanovništva za okolišne teme	<p>Primjenom LEADER pristupa u izradi ove strategije i SWOT analize, uočen je problem niske razine znanja i društvene osviještenosti stanovnika LAG-a o potrebi zaštite prirode, očuvanja okoliša i povećanja energetske učinkovitosti, čemu pridonosi postojanje samo jedne udruge za zaštitu okoliša.</p> <p>Na području LAG-a postoji veliki broj divljih odlagališta, stoga će se kroz ovu mjeru nastojati sanirati postojeća odlagališta, zaustaviti stvaranje novih te povećati svijest lokalnog stanovništva o potrebi očuvanja prirode i okoliša. Mjera je usmjerena na sanaciju divljih odlagališta, uspostavu reciklažnih dvorišta i selektivno prikupljanje otpada u svim JLS te uspostavu sustava monitoringa o stanju u prirodi, prirodnim resursima i okolišu.</p> <p>Mjera će potaknuti i veću uključenost JLS u održivom korištenje prirodnih resursa i povećati razinu svijesti lokalnog stanovništva o potrebi očuvanja okoliša kroz organizaciju i poticanje javnosti na uključivanje u akcije čišćenja okoliša, te uključivanje djece i mladih u eko-programe i projekte.</p>	<p>Ukoliko je korisnik LAG, kriteriji prihvatljivosti ove mjere sadržani su u propisanim kriterijima za provedbu Podmjere 1 mjeru 202 IPARD programa.</p> <p>Za sanaciju odlagališta i uspostavu sustava monitoringa, korisnici trebaju imati suglasnost JLS.</p>	JLS, komunalna poduzeća, GSS LAG, dječji vrtići, osnovne škole, srednje škole, udruge s područja LAG-a
3.2. Održivo korištenje šumskog potencijala	<p>Održivo gospodarenje je temeljno načelo planiranja i gospodarenja šumama kojim se nastoji ostvariti trajna ravnoteža između sveukupne proizvodnje biomase i općih koristi od šuma te sveukupnoga korištenja, na način da se korištenjem dijela biomase održava trajna proizvodnja svih koristi od šume, s obzirom na to da je šuma obnovljivi prirodni resurs. LAG će se posebno orientirati na održivo upravljanje šumama kao ključnim čimbenikom ne samo zaštite okoliša već i ekonomskog i socijalnog razvoja područja LAG-a.</p> <p>22% šuma u vlasništvu je privatnih šumoposjednika, koje su nedovoljno gospodarski iskorištene i održavane, zbog usitnjenosti posjeda, neriješenih imovinsko-pravnih odnosa, nedovoljne zainteresiranost vlasnika za svoj posjed, a prije svega zbog niske razine znanja o uvjetima unapređenja</p>	<p>Ukoliko je korisnik LAG, kriteriji prihvatljivosti ove mjere sadržani su u propisanim kriterijima za provedbu Podmjere 1 mjeru 202 IPARD programa.</p> <p>Privatni šumoposjednici koji postanu članovi udruge moraju imati sjedište na području LAG-a.</p>	LAG, JLS, udruge šumoposjednika

	<p>održivog gospodarenja šumama. Predložena mjera se odnosi na sveobuhvatnu organiziranost šumoposjednika kroz udrugu/klaster/ zadrugu te edukaciju privatnih šumoposjednika o ekološki svjesnom gospodarenju šumama, povrat zemljišnih zajednica, povećanje svjesnost lokalnog stanovništva o važnosti šuma, šumskih ekosustava i šumskih plodova te jačanje kapaciteta zaposlenika/vlasnika malih i srednjih drvoprerađivačkih tvrtki/obrta. Mjera treba doprinijeti i boljoj kontroli ubiranja šumskega plodova.</p>		
3.3. Ulaganja u postrojenja za iskorištavanje obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti	<p>Obnovljivi izvori energije doprinose povećanju biološke i okolišne raznolikosti, zaštiti tla i voda, omogućavaju održivo upravljanje okolišem i prirodnim resursima. Na taj se način može poticati domaća industrija i stvarati nova radna mjesta, doprinoseći razvoju ruralnih područja., povećati energetska učinkovitost i smanjiti energetske troškove na području LAG-a. Područje LAG-a ima izvrsne preduvjete za korištenje obnovljivih izvora energije (biomasa, voda,solarna energija i dr.) u gospodarstvu i u kućanstvima. Korištenjem ovih izvora zaštitić će se priroda i okoliš od negativnih utjecaja stakleničkih plinova, pozitivno utjecati na održivi razvoj turizma i ostalih privrednih djelatnosti te podići kvaliteta života stanovništva. Navedeni cilj moguće je ostvariti ulaganjima u izgradnju i opremanje postrojenja za proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, a koju će poduzetnici LAG-a koristiti ili za pokrivanje vlastitih potreba ili za prodaju. U okviru mjeru predviđeno je i poticanje korištenja OIE u kućanstvima kao i primjena mjeru energetske učinkovitosti u svakodnevnom životu. Javni sektor prepoznat kao jedan od najvećih potrošača energije, pa je mjeru usmjerena na izgradnju infrastrukture korištenjem OIE, ali i primjenu mjeru energetske učinkovitosti u javnim objektima poput provedbe energetskih pregleda, ishodišta energetskih certifikata, ugradnju energetskih učinkovitih građevinskih materijala i elemenata, sustava grijanja i hlađenja, rasvjete i sl.</p>	<p>Kriteriji prihvatljivosti ove mjeru sadržani su u propisanim kriterijima za provedbu mjeru 101, 103 i 302 IPARD programa. Za ostale korisnike ulaganje mora udovoljavati propisanim standardima vezanim uz očuvanje okoliša.</p>	Fizičke i pravne osobe, JLS

P.4. POBOLJŠANJE KVALITETE ŽIVOTA U GORSKOM KOTARU

NAZIV MJERE	OPIS MJERE	KRITERIJI PRIHVATLJIVOSTI	KORISNICI
4.1. Razvoj i unapređenje ruralne infrastrukture	Na području LAG-a nije dovoljno razvijena osnovna komunalna infrastruktura i to posebno sustav odvodnje, pročišćavanja otpadnih voda i gospodarenje otpadom. Kako je infrastruktura jedan od preduvjeta za gospodarski rast i jačanje socijalno-gospodarskih uvjeta života u ruralnom području, potrebno je ravnomjerno pripremati projekte te izgraditi kanalizacijski sustav i sustav za pročišćavanje otpadnih voda na cijelokupnom području LAG-a. Dodatno, potrebno je izgraditi i rekonstruirati lokalne nerazvrstane ceste, obzirom da se veliki dio sredstava za ceste utroši na održavanje zbog jakih i dugih goranskih zima.	Korisnici IPARD sredstava moraju udovoljavati kriterijima propisanim za mjeru 301. Ulaganje mora udovoljavati standardima vezanim uz očuvanje okoliša.	JLS
4.2. Razvoj društvene infrastrukture i usluga	Nedovoljno razvijena društvena infrastruktura i usluge na području LAG-a nepovoljno utječe na kvalitetu života stanovništva, što za posljedicu ima depopulaciju područja i zaostajanje u razvoju u odnosu na druge regije. Pomoću ove mjere razvit će se društvena infrastruktura i usluge kako bi se osigurao razvoj područja LAG-a i kvaliteta života stanovnika. Prilikom ocjene projekata vodit će se računa da razmještaj spomenutih prostora bude ravnomjeran na području LAG-a. Prihvatljiva ulaganja u okviru mjeru biti će izgradnja i opremanje objekata kao što su dječji vrtići, domovi za starije i nemoćne, sportsko rekreacijski centri za potrebe stanovnika, IT centara (uključujući prostore za korištenje interneta), radionice za popravak, frizerski saloni.	Korisnici IPARD sredstava moraju udovoljavati kriterijima propisanim za mjeru 302. Svi objekti i prostori trebaju biti prilagođeni potrebama osoba s invaliditetom. Projekti moraju biti uskladjeni sa standardima o zaštiti okoliša i pridonositi energetskoj učinkovitosti.	Fizičke i pravne osobe, JLS
4.3. Unapređenje kvalitete društvenog, socijalnog i kulturnog života	Demografsko stanje Gorskog kotara karakterizira „intenzivna depopulacija“, niska stopa prirodnog priraštaja i nepovoljna dobna struktura. Demografski pad stanovnika odrazio se i na broj djece u osnovnim i srednjim školama. Mjera obuhvaća je stambeno zbrinjavanje za mlade obitelji i stručnjake, povoljnu kupnju građevinskih zemljišta, osnivanje pučkog otvorenog učilišta, organizaciju besplatnog prijevoza za socijalno ugrožene osobe. Dodatno, mjera je usmjereni i na usklajivanje rada jaslica i dječjih vrtića s potrebama roditelja, unapređenje uvjeta rada odgojno-obrazovnih, sportskih i kulturnih ustanova, te poticanje novih kulturnih sadržaja i manifestacija. Pomoću ove mjeri nastojat će se sprječiti odlazak mlađih ljudi iz područja LAG-a te privući nove mlade obitelji da se dosele povećanjem atraktivnosti prostora za kvalitetan život.	Svi projekti trebaju se provoditi na području LAG-a	Fizičke i pravne osobe, JLS, odgojno – obrazovne ustanove, domovi kulture, knjižnice i dječji vrtići, udruge, LAG

4.4. Poboljšanje integracije marginaliziranih i ranjivih skupina društva	<p>Za podizanje kvalitete života nužno je na području LAG-a voditi brigu o svim socijalno ranjivim dobним skupinama, pa s tim u vezi osigurati prostore za provođenje programa dječje igraonice, programa za mlade, žene i za ostale društvene potrebe te za starije i nemoćne osobe.</p> <p>Provredbom ove mjere nastojat će se osigurati sredstva za osmišljavanje i za samu provedbu odgovarajućih programa i to od strane stručnih i kvalificiranih osoba.</p> <p>Obzirom da su mladi najranjivija skupina na tržištu rada (brojna istraživanja ukazuju da je razlog nezaposlenosti mladih nedostatak prethodnog radnog iskustva i nesrazmjeru vještina traženih na tržištu rada), ovom mjerom potaknut će se uključivanje mladih u različite programe kako bi stekli iskustvo i vještine potrebne za budući posao.</p> <p>Ovom mjerom, također se namjeravaju podržavati projekti prilagodbe ustanova za pristup osobama s invaliditetom.</p>	<p>Korisnici moraju zadovoljiti kriterij stručne sposobnosti za provedbu programa.</p>	JLS, LAG, pravne osobe sposobljene za provedbu odgovarajućih stručnih programa. Krajnji korisnici su: mladi nakon završenog formalnog obrazovanja, mlade žene, djeca, osobe s posebnim potrebama
---	--	--	--

P.5. POVEĆANJE RAZINE ZNANJA I VJEŠTINA, ANIMACIJA STANOVNika TE RAZVOJ LJUDSKIH RESURSA ZA UPRAVLJANJE LOKALnim RAZVOJEM

NAZIV MJERE	OPIS MJERE	KRITERIJI PRIHVATLJIVOSTI	KORISNICI
5.1. Usavršavanje i poticanje uključivanja stanovnika u razvoj zajednice	<p>Mjera je usmjerenica na edukacije i promoviranje LEADER pristupa na području LAG-a, informiranje o raspoloživim ukupnim gospodarskim, prirodnim, kulturnim, turističkim i drugim resursima područja, o potrebama njihovog potpunijeg korištenja, očuvanja i zaštite, o važnosti provedbe lokalne razvojne strategije LAG-a (i kroz realizaciju projekata putem mjer prioriteta I i III IPARD programa). Odnosi se i na usavršavanje i obrazovanje zaposlenika, volontera te članova LAG-a.</p> <p>Da bi stanovnici doživjeli pripadnost zajednici i preuzeli odgovornost da aktivno sudjeluju u kreiranju i razvoju zajednice, potrebno ih je uključivati u projekte. S tim ciljem važno je potaknuti međusobnu i međusektorsku suradnju u gospodarstvu (udruživanje u više oblike suradnje), osmišljavanje i provođenje zajedničkih projekata, ali i suradnju s jedinicama lokalne samouprave koja je do sada bila neznatna. Bolja informiranost stanovnika i o radu javne uprave doprinijet će većoj uključenosti stanovnika u proces donošenja važnih odluka za razvoj područja. Provođenjem ove mjerice ostvarit će se sinergija civilnog društva, gospodarstva i javne uprave i omogućiti će se stanovništvu da sudjelovanjem u procesima odlučivanja daju svoj aktivni doprinos razvoju zajednice.</p>	<p>Kriteriji prihvatljivosti ove mjerice sadržani su u propisanim kriterijima za provedbu Podmjerice 1 mjerice 202 IPARD programa</p>	<p>LAG Krajnji korisnici su stanovnici s područja LAG-a, poduzetnici, udruge, mladi, žene, osobe s posebnim potrebama, umirovljenici</p>

5.2. Razvoj lokalnog tržišta rada	<p>Ovim se prioritetom nastoji postići konkurentnost radne snage kroz obrazovanje i trajnu izobrazbu na temelju stvarnih potreba poslovne zajednice kako bi se ostvarili preduvjeti za podizanje opće konkurentnosti područja LAG-a.</p> <p>Mjera je usmjerena na poticanje zapošljavanja/samozapošljavanja i promicanje poduzetničkog duha, povećanje znanja i vještina dugotrajno nezaposlenih, edukaciji ljudskih resursa za primjenu novih tehnologija, stranih jezika, osposobljavanje za razumijevanje i usvajanje logike ekonomskog sustava te osnovnih tehnika poduzetničkog razmišljanja.</p> <p>Aktivnosti bi uključivale ne samo dugotrajno nezaposlene već i one koji žele poboljšati svoje znanje i vještine te postići bolju kvalitetu na tržištu rada.</p> <p>Aktivnosti koje će se provoditi unutar mjere su promoviranje i potpora programima za zapošljavanje i samozapošljavanje, programa obrazovanja, osposobljavanja i usavršavanja, s naglaskom na ranjive skupine društva te jačanje djelovanja lokalnog partnerstva za zapošljavanje.</p>	<p>Izrađen program edukacija i animacija u skladu s potrebama tržišta rada na području LAG-a.</p>	<p>LAG, LRS, obrazovne institucije, udruge Krajnji korisnici su mladi, nakon završenog formalnog obrazovanja, mlade žene iz poljoprivrednih gospodarstava, nezaposleni, osobe s posebnim potrebama, zaposleni</p>
--	--	---	---

3.3. Očekivani rezultati po mjerama

Pri definiranju razvojnih ciljeva, prioriteta i mjera za njihovu realizaciju, ciljnih skupina prema kojima su usmjereni te očekivanih rezultata, praćene su mogućnosti održivog korištenja lokalnih resursa načela i razvojnih tema te zadaća koje će pridonijeti ostvarenju općeg strateškog cilja i vizije područja u cjelini. Ciljevi i prioritetne mjere povezane su s osima Strategije ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje 2007-2013.

P.1. POBOLJŠANJE I PRILAGODBA PODUZETNIČKE KLIME UVJETIMA SPECIFIČNIM ZA PODRUČJE GORSKOG KOTARA

MJERE	OČEKIVANI REZULTATI
1.1 Razvoj i unapređenje poslovne i tehnološke infrastrukture te potpornih institucija	<ul style="list-style-type: none"> • Uspostavljena mreža podrške poduzetnicima i međusektorska partnerstva • Izgrađena poduzetnička zona i osnovana 2 poduzetnička inkubatora • 10 potpisanih partnerskih sporazuma • Održana 2 skupa o specifičnostima i problemima GK, 4 tribine i 6 edukacija • Izrađena 4 newsletter-a i 5 web stranica za poduzetnike; 2 vodiča za investitore
1.2. Razvoj obrtništva te malog i srednjeg poduzetništva	<ul style="list-style-type: none"> • Ojačani kapaciteti goranskih poduzetnika • Izgrađena i opremljena 4 objekta • 6 novozaposlenih osoba
1.3. Unaprjedenje proizvodnje uvođenjem novih tehnologija	<ul style="list-style-type: none"> • Stvoreni novi proizvodi primjenom inovativnih tehnologija • Opremljena 2 objekta drvoprerađivačke industrije • 4 novozaposlene osobe
1.4. Unaprjedenje prerade i trženja poljoprivrednih proizvoda	<ul style="list-style-type: none"> • Rekonstrukcija i opremanje 2 mini sirane • Opremanje jednog objekta za preradu mesa • Modernizacija i opremanje 2 sušare za ljekovito bilje • 5 novozaposlenih osoba

P.2. RAZVOJ POLJOPRIVREDE I TURIZMA TE USMJERAVANJE RAZVOJA POLJOPRIVREDE NA NAČIN KOJI DOPRINOSI RAZVOJU TURIZMA

MJERE	OČEKIVANI REZULTATI
2.1. Razvoj i modernizacija poljoprivredne proizvodnje	<ul style="list-style-type: none"> • 20 OPG-a provodi agro-okolišne mјere, 4 nova ekološka proizvođača, 4 nova OPG-a – nositelji mladi od 40, 6 novih OPG-a – nositelji žene • 2 sustava za navodnjavanje, 3 farme krava dojlja, 2 objekta za skladištenje • 10 novozaposlenih osoba, od toga 6 žena
2.2. Razvoj poljoprivrede u skladu s turističkim potrebama GK	<ul style="list-style-type: none"> • Izgrađena 4 objekta izravne prodaje na farmi, 5 novih inovativnih proizvoda • 12 ugovora između proizvođača i ugostitelja • 12 ugovora između proizvođača i pružatelja smještaja u turizmu • 50 turističkih posjeta farmama
2.3. Povećanje broja i kvalitete smještajnih i ugostiteljskih kapaciteta te popratnih turističkih sadržaja	<ul style="list-style-type: none"> • 10 iznajmljivača povećane kategorizacije • Izgrađeno i opremljeno 5 smještajnih objekata, od kojih 3 tradicionalne kuće • Opremljena 2 ugostiteljska objekta s popratnim rekreativnim sadržajima • Povećanje ostvarenih noćenja za 10% • 12 novozaposlenih osoba
2.4. Standardizacija gastro i etno ponude Gorskog kotara	<ul style="list-style-type: none"> • Izrađeni standardi gastro ponude GK i studija stvaranja branda „Proizvodi GK“ • 6 brendiranih tradicionalnih jela i pića, 9 recepata za specifične proizvode GK • Održane 4 tradicionalne manifestacije, 2 radionice za lokalne ugostitelje
2.5. Izrada strateških i akcijskih planova razvoja turizma Gorskog kotara	<ul style="list-style-type: none"> • Održane 4 radionice za identifikaciju turističkih proizvoda • Održane 2 javne tribine za osnivanjem zajedničke TZ GK • Identificirani i dokumentirani turistički proizvodi • Izrađena baza za strateške i akcijske planove razvoja turizma
2.6. Razvoj i unapređenje sportsko rekreacijske infrastrukture	<ul style="list-style-type: none"> • Obnovljena 2 sportsko-rekreacijska objekta, 2 nova sportska sadržaja i objekta • Uređene i povezane 3 skijaške staze uz popratne sadržaje • Uređeno 5 plaža na rijekama i jezerima • 5 novozaposlenih osoba

P.3. ZAŠTITA OKOLIŠA, KRAJOLIKA, PRIRODNIH I KULTURNIH RESURSA TE POVEĆANJE ENERGETSKE UČINKOVITOSTI

MJERE	OČEKIVANI REZULTATI
3.1. Smanjenje broja divljih odlagališta otpada i motiviranje stanovništva za okolišne teme	<ul style="list-style-type: none">Uspostavljena reciklažna dvorišta i selektivno prikupljanje otpada u svim JLSNabavljeni i postavljeni 9 kontejnera za krupni otpadOdržano 9 eko akcija i 9 info radionica o eko temama u školama300 promotivnih akcija i materijala o zagađenju i sankcijamaUspostavljen sustav monitoringa, 9 odluka JLS-a o sankcioniranju zagađivača
3.2. Održivo korištenje šumskog potencijala	<ul style="list-style-type: none">Održano 9 edukacija o važnosti šuma, šumskih ekosustava i šumskih plodovaIzrađeno i usvojeno 9 planova za raspolažanje i ubiranje šumskih plodova500 distribuiranih vodiča o održivom upravljanju šumama9 izrađenih baza podataka zemljišnih zajednica u GK5 novoosnovanih udruga zemljišnih zajednica4 novoosnovanih klastera/zadruga mikro, malih i srednjih poduzetnika
3.3. Ulaganja u postrojenja za iskoristavanje obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti	<ul style="list-style-type: none">Povećana razina svijesti poduzetnika i stanovništva o prednostima korištenja OIEIzgrađene 2 elektrane na biomasuIzgrađeno 5 fotonaponskih sustavaIzgrađeno 10 solarnih sustava za toplinsku energiju u kućanstvimaSmanjena potrošnja električne energije u 5 objekataSmanjena potrošnja električne energije u javnom sektoru za 5%Ishodeni energetski certifikati6 novozaposlenih osoba

P.4. POBOLJŠANJE KVALITETE ŽIVOTA U GORSKOM KOTARU

MJERE	OČEKIVANI REZULTATI
4.1. Razvoj i unapređenje ruralne infrastrukture	<ul style="list-style-type: none">Izgrađeno 5 km kanalizacijske mreže i 9 sustava za pročišćavanje20 priključaka na kanalizacijsku mrežuIzgrađeno 5 km novih cesta, 20 km obnovljenih cesta
4.2. Razvoj društvene infrastrukture i usluga	<ul style="list-style-type: none">Izgrađen i opremljen 1 dječji vrtićIzgrađena i opremljena 2 staračka domaIzgradeno i opremljeno 5 IT centara (za edukacije i korištenje interneta)Uređena 2 dječja igrališta15 novozaposlenih osoba
4.3. Unapređenje kvalitete društvenog, socijalnog i kulturnog života	<ul style="list-style-type: none">Izgrađeno 9 kuća za mlade obiteljiOsnovano pučko otvoreno učilišteOrganiziran besplatni prijevoz za socijalno ugrožene osobeUskladeno radno vrijeme 2 vrtića s potrebama roditeljaZaposlene 4 odgajateljice u vrtićimaOrganizirane 4 manifestacije kulturnog sadržaja
4.4. Poboljšanje integracije marginaliziranih i ranjivih skupina društva	<ul style="list-style-type: none">Pripremljena i provedena 5 projekta za poboljšanje integracije marginaliziranih i ranjivih skupina u društvo(žene, mлади, umirovljenici, nezaposleni)9 informativnih skupova o udomljavanju djece9 radionica za osnivanje i otvaranje domova za starije i nemoćne10 mlađih aktivno uključeno u javni životOsnovana udruga mlađihOsnovana udruga ženaPrilagođen pristup osobama s invaliditetom u 5 objekata

P.5. POVEĆANJE RAZINE ZNANJA I VJEŠTINA, ANIMACIJA STANOVNika ZA UPRAVLJANJE LOKALNIM RAZVOJEM

MJERE	OČEKIVANI REZULTATI
5.1. Usavršavanje i poticanje uključivanja stanovnika u razvoj zajednice	<ul style="list-style-type: none"> • Stanovništvo senzibilizirano prema potrebama drugih članova zajednice • Tiskano 200 brošura i letaka • Educirani zaposlenici i članovi LAG-a o načinima provedbe Strategije, LEADER pristupa te prihvatljivim projektima i korisnicima za dodjelu sredstava iz IPARD programa • 2 edukativna programa za sudjelovanje stanovništva u procesu odlučivanja • 5 provedenih edukacija o mogućnostima korištenja sredstava iz EU fondova
5.2. Razvoj lokalnog tržišta rada	<ul style="list-style-type: none"> • Poboljšana obrazovna struktura stanovništva • Održano 10 edukacija • 200 polaznika edukacija • Samozaposleno 8 osoba

Projekti, koji će se realizirati provedbom LRS nemaju negativnih utjecaja na okoliš, iskorištavaju lokalne resurse i otvaraju nova radna mjesta, tako da se kroz sve projekte očekuje manji odljev radno aktivnog stanovništva u Rijeku ili Zagreb. Sve mjere doprinose održivom razvoju i zaštiti okoliša. Korisnici mjera moraju voditi računa da ulaganje udovoljava propisanim standardima vezanim uz očuvanje okoliša, što predstavlja ključni kriterij prihvatljivosti projekta.

Očekivani rezultati po mjerama pokazuju da će i u provedbi LRS preko realiziranih projekata sudjelovati žene, mladi nezaposleni te druge ugrožene socio-ekonomske skupine, bilo kao izravni korisnici mjere (nositelji projekata) ili kao neizravni korisnici.

Provedbom planiranih projekata unutar svih mjera zaposliti će se ukupno 75 osoba.

4. STRATEGIJA IZRADE I PROVEDBE

4.1. Značajke partnerstva

Lokalna akcijska grupa Gorski kotar nastala je tijekom 2008. godine provedbom projekta „Održiva budućnost ruralnih krajeva Hrvatske“, kojeg su proveli Milieukontakt International iz Amsterdama, ODRAZ i HMRR iz Zagreba, SMART iz Rijeke i PINS iz Skrada (lokalni koordinator za područje Gorskog kotara) uz podršku konzultantice Jadranke Pelikan iz Pelikan Consulta d.o.o.

Provedba projekta financirana je sredstvima nizozemskog Ministarstva vanjskih poslova putem MATRA programa. Kao rezultati projekta proizašao je dokument „Strateški plan razvoja Gorskog kotara 2010. - 2013.“ te Lokalna akcijska grupa Gorski kotar, koje je i prvo osnovano i registrirano partnerstvo po principima održivog razvoja na području Republike Hrvatske. Lokalna akcijska grupa registrirana je 2009. godine kao prvi LAG u Republici Hrvatskoj.

Članovi LAG-a Gorski kotar su uključeni u sastav partnerstva na temelju interesa iskazanog na informativnim skupovima održanim u području, krajem 2007. i početkom 2008. godine, na kojima su partneri na projektu predstavili tematiku razvoja ruralnih krajeva LEADER metodologijom zainteresiranim pojedincima i uključili ih u rad buduće Lokalne akcijske grupe. Nakon informiranja i povratnih informacija prikupljenih anketiranjem, zainteresirani su okupljeni na vikend radionici u Begovom razdoblju u travnju 2008. godine, gdje je uspostavljeno neformalno partnerstvo. Na radionici je provedena edukacija na temu strateškog planiranja, a ostvareni su i prvi rezultati. Utvrđena su zajednička pravila rada, definirana načela, izabrano rukovodstvo, dogovoren načini i dinamika održavanja sastanaka za strateško planiranje.

Moramo spomenuti da se do formiranja LAG-a Gorski kotar većina članova nije poznavala te je LAG doveo do razine razumijevanje i međusobne komunikacije, te povezivanja područja upravo kroz metodu „*odozdo prema gore*“.

Tijek formiranja LAG-a Gorski kotar od tada pa do danas bio je dugotrajan proces koji još uvijek traje:

travanj 2008.	Održana radionica za formiranje LAG-a na području Gorskog kotara s ciljem upoznavanja sudionika s elementima ruralnog razvoja i načelima LEADER pristupa.
svibanj 2008.	Održan prvi sastanak LAG-a na kojem se raspravljalo o temeljnim pravilima funkciranja LAG-a te su oformljene radne grupe za izradu plana aktivnosti. Također se LAG prvi puta predstavio široj javnosti.
	Do studenog 2009. godine ovakvih je sastanaka održano ukupno 18, a na svakom sastanku dogovorene su aktivnosti koje će se provoditi (<i>prezentacije, konferencije, izrada analize stanja,...</i>), podnosili su se izvještaji o već provedenim aktivnostima, studijskim putovanjima,...
	Organizirano je prvo studijsko putovanje u Češku Republiku u kojem je sudjelovalo 5 članova LAG-a s ciljem upoznavanja primjera dobre prakse čeških LAG-ova.
rujan 2008.	Prvo predstavljanje Sporazuma o suradnji s JLS Gorskog kotara, odnosno Izjava o partnerstvu, donesena je Odluka o službenom nazivu LAG-a i dogovorena je izrada web stranice. Također je

- donesena odluka o najprihvatljivijem pravnom obliku LAG-a (*udruga*).
 listopad 2008. Proveden odabir likovnih uradaka za grafički identitet LAG-a.
 studeni 2008. Predstavljanje rezultata analize resursa po sektorima te je započet rad na SWOT analizi.
 13.12.2008. Svečano potpisivanje Sporazuma o suradnji sa svih devet gradonačelnika/načelnika s područja LAG-a.
 17.12.2008. Osnivačka skupština LAG-a.
 siječanj 2009. Sudjelovanje na radionici «*Izgradnja institucionalnih kapaciteta i podrška provedbi SAPARD/IPARD programa*» vezanih uz prezentaciju dosadašnjih iskustava LEADER pristupa i sudjelovanje LAG-a na seminaru *Organizacija i financiranje regionalnog managementa* u Leipzigu. Izabrano idejno rješenje pečata LAG-a.
 ožujak 2009. U svim gradovima i općinama (9 JLS) s područja LAG-a održane su prezentacije i javne rasprave s lokalnim stanovništvom o razvojnim prioritetima koji su proizašli iz analize stanja te su predstavljeni prioriteti, mјere i aktivnosti (*koji su u travnju već bili usvojeni*).
 22.04.2009. Svim JLS LAG-a povodom 1. godine djelovanja LAG-a svečano uručen uokviren Sporazum o suradnji.
 svibanj 2009. Izrada finansijskog plana te uklapanje dijelova u strategiju. Razmatranje raznih ideja članova o potencijalnim projektima i dogovorena provedba projekta *Info LAG Gorski kotar*. Održana radionica „*Pisanje prijedloga projekata*“ (SMART).
 lipanj 2009. Sudjelovanje 3 člana na „*Treningu za animatore lokalnog partnerstva*“ u suradnji s PREPARE-om, studijsko putovanje u Moravsku (Češka).
 srpanj 2009. LAG objavio prvi javni poziv za odabir fotografija s temom „*Gorski kotar*“, u svrhu izrade kalendarja za 2010. godinu.
 listopad 2009. Priprema i prijava na natječaj IPA INFO 2008.
 30.11.2009. Izrađena i tiskana „*Osnovna analiza stanja za područje GK 2009*“.
 30.11.2009. Napravljena konačna verzija *Strateškog plana održivog razvoja Gorskega kotara 2010.-2013.*
 veljača-studeni 2010. Studijsko putovanje u Austriju (*Istočni Tirol*) s ciljem prikupljanja austrijskih iskustva, znanja i vještina, organiziranje edukacija, pisanje projekata, prijave na natječaje EU i nacionalnih fondova, (*IPA Info – Konferencija o ruralnom razvoju; IPA Adriatic – „Protection and promotion of traditional products as part of tourism offers a tool for rural development of the Adriatic region”, IPA – zaštita okoliša i očuvanje bioraznolikosti „Stone for water“,...*).
 Prezentacija i usvajanje Strateškog dokumenta na općinskim/gradskim vijećima svih 9 JLS-a Gorskega kotara.
 Održan seminar u organizaciji Hrvatskog farmera pod nazivom «*Za razvoj ruralnih krajeva*» s ciljem pojašnjavanja nadolazećih aktualnosti u vezi provedbe IPARD i LEADER programa.

- 03.12.2010. Predstavljanje LAG-a Gorski kotar u MPRRR u Upravi za ruralni razvoj.
- 29.01.2011. Sudjelovanje članova u radu zajedničkog savjetodavnog odbora EU-RH.
- 02.02.2011. Održana redovna godišnja Skupština LAG-a, primljeni novi članovi.
- 09.11.2011. Organizacija okruglog stola na temu „*Uloga EU u razvoju ruralnog kraja, mogućnosti i izazovi – gdje smo sada i kako dalje?!*“, financirano od strane MVPEI.
- prosinac 2011. Studijsko putovanje u Bruxelles, posjet Misiji RH u EU, DG Agri-u te obilazak Leader područja Weidse Veenweiden u Nizozemskoj. Održana konferencija za medije na temu izvještaja iz Bruxellesa.
- 12/2012 Prijava projekta CBC s BiH „*Cross Border Wool Waste Management*“.
- siječanj-travanj 2012. Dogovor za kontinuirano sufinanciranje LAG-a od strane JLS, definiranje sredstava, obilazak JLS, animacija stanovnika za LAG. Sudjelovanje u osnivanju LEADER mreže Hrvatske.
- svibanj 2012. Predstavljanje M202 IPARD programa, LAG-ova i LEADER pristupa na koordinaciji gradonačelnika i načelnika Gorskog kotara.
- 18.07.2012. Održana izborna skupština LAG-a na kojoj je izabran novi Upravljački odbor, Nadzorni odbor, imenovana Voditeljica LAG-a te usvojen novi Statut.
- siječanj 2013. Sudjelovanje dva predstavnika LAG-a na TAIEX radionici o LEADER pristupu u Trogiru. Priprema revidiranog strateškog dokumenta, prikupljanje projektnih prijedloga i priprema natječajne dokumentacije za 1. natječaj za M202 IPARD programa. Potpisani Sporazum o suradnji s Euvita klasterom.
- lipanj 2013. Studijsko putovanje u Austriju-posjet LAG-u Kartnnen i prijava projekta na natječaj IPA Natura kao partner DOOR-u za područje PGŽ.
- srpanj 2013. Snimanje reportaže za multinacionalni magazin „*Prizma*“, snimanje radio emisija, itd.
- 06.09.2013. Redovna godišnja Skupština, primanje novih članova i izmjene u Upravljačkom odboru.
- rujan 2013. Sudjelovanje na radionici „*Priprema za izradu prijava za 2. natječaj Mjere 202*“. Održani sastanci s LAG-ovima s područja PGŽ.

U LAG-u se nalaze predstavnici iz svih JLS Gorskog kotara i broji ukupno 43 člana. Od ukupnog broja članova 15 članova (34,88%) predstavlja civilni sektor, 16 članova (37,21%) predstavlja javni sektor te 12 članova (27,91) predstavlja gospodarski sektor. Navedeno je dokaz da LAG vodi računa o ravnopravnoj zastupljenosti svih članova društva u svom radu i djelovanju.

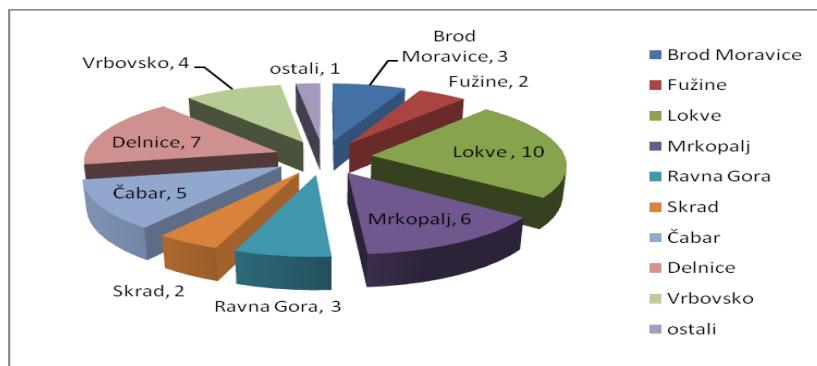
Što se tiče rodne zastupljenosti u LAG-u je zastupljen 21 (48,84%) muškarac i 22 (51,16%) žene.

U članstvu LAG-a sudjeluju i predstavnici „ugroženih skupina“. Invalidi su zastupljeni s 1 predstavnikom, koji je starosti 29 godina i koji je bio predsjednik *Udruge invalida* te vodi udrugu građana „Škola mira“. Također su u LAG-u predstavnici nacionalnih manjina.

Romska nacionalna manjina zastupljena je s 1 predstavnikom, koji je jedan od aktivnijih članova i bivši je predsjednik *Udruge Roma* u Delnicama. Sveukupno u radu LAG-a sudjeluje 5 članova manjina, osim predstavnika romske manjine zastupljena je i srpska i ruska manjina. Od ukupnog broja članova u rad LAG-a su uključena 3 umirovljenika (6,7%), dvije nezaposlene osobe (4,65%) te šest mladih koji su u vrijeme stvaranja strategije bili dobi do 29 godina što čini oko 14% ukupnog članstva.

Slika 9: Teritorijalna zastupljenost članova LAG-a po JLS Gorskog kotara

Upravljačku strukturu LAG-a čini 11 članova, od kojih je 5 muškaraca i 6 žena. Od navedenog ukupnog broja članova upravljačke strukture javni sektor je zastupljen s 4 člana (36,36 %), civilni sektor s 4 članova (36,36%), dok je gospodarski zastupljen s 3 člana (27,27%).

Za predsjednika LAG-a Gorski kotar imenovan je Petar Mamula, kao predstavnik gospodarskog sektora, a temeljem zaključka sa Skupštine, održane dana 18. srpnja 2012. voditeljem LAG-a imenovana je Svjetlana (Jedriško) Kasunić, po zanimanju diplomirani inženjer drvene tehnologije sa završenim programom obrazovanja za Voditelja izrade i provedbe projekata financiranih iz EU fondova pri Učilištu Algebra.

Svjetlana Kasunić je od 2008. godine radila na izradi strateško-planske dokumentacije i poslovima vođenja i koordinacije nekoliko razvojnih projekata za područje Gorskog kotara, kao upravitelj Poduzetničko obrtničke zadruge Gorski kotar te kao volonter u LAG-u Gorski kotar od samog osnivanja. Također je pri kraju provedbe projekta „*Održiva budućnost ruralnih prostora u RH*“ radila kako koordinator. Uz brojne druge projekte LAG-a, detaljnije opisane u poglavljju 4.10., bila je projektni asistent na projektu koji je financiran EU sredstvima, IPA IV, *Mladi na tržištu rada*, u okviru kojeg je godinu dana bila zaposlena u LAG-u Gorski kotar te kroz autorski ugovor na projektu „*Predstavljanje Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije i EU inicijativa za razvoj ruralnih zajednica u BiH*“ koji je financiran sredstvima EU, a provodio se na području BiH.

Za poslove računovodstva zadužena je Sanja Čop, djelatnica JUO-a Odsjeka za financije i proračun Općine Lokve. Ista je ujedno predstavnica Općine Lokve u članstvu LAG-a, a zaključkom sa Skupštine održane 06. rujna 2013. izabrana je i za dopredsjednicu LAG-a.

4.2. Primjena načela »*odozdo prema gore*« i sudjelovanje različitih interesnih skupina, uključujući socio-ekonomске ugrožene skupine, žene i mlade u izradi strategije

Lokalno partnerstvo, nazvano prema LEADER metodologiji EU, složilo se da strateškom planiranju valja pristupiti u skladu s načelom „*od dna prema vrhu*“ (eng. *bottom – up approach*), koji je utemeljen na specifičnostima pojedinog područja.

Razvoj zajednice prema načelima uključivanja, jednakosti te ravnopravnosti ohrabruje opće sudjelovanje, s posebnim naglaskom upućenim marginaliziranim i izoliranim skupinama društva. Aktivno sudjelovanje širokog spektra osoba omogućilo je kako prepoznavanje potreba pojedinaca te grupa, tako i poduzimanje mjera radi njihovog zadovoljenja.

Uloga lokalnoga partnerstva bila je procijeniti potrebe područja, odrediti prioritete, mjere i aktivnosti te mobilizirati lokalnu zajednicu za sudjelovanje u izradi Lokalne razvojne strategije područja LAG-a, kroz koju će promovirati resursi područja LAG-a.

Nizom intervjuja u fokus grupama od ukupno 21 osobe, LAG je razmotrio stavove i mišljenja različitih grupa o razvojnim potrebama ciljnoga područja. U pet fokus grupe bili su: poljoprivrednici, poduzetnici, institucije, kultura i turizam, udruge i marginalizirane skupine.

Neki od zaključaka koji su proizašli iz intervjuja s fokus grupama su:

- ✓ Poljoprivreda i stočarstvo zahtijevaju velika i kontinuirana ulaganja.
- ✓ Trenutno nedostaju strukturirani poticaji, olakšice i drugi oblici državne i lokalne potpore.
- ✓ Najranjivije kategorije Gorskog kotara su osobe s invaliditetom, stari i nemoćni, te prema mišljenjima predstavnika udruga, popisu se trebaju pridodati i mladi jer ih uskoro neće biti, nemaju zadovoljene potrebe, perspektivu i adekvatni tretman zajednice.
- ✓ Ne postoji jasna povezanost između potreba lokalne zajednice, prirodnih resursa i planiranja izobrazbe stručnih kadrova.

Lokalna akcijska grupa provela je i osobne intervjuje s uzorkom iz poslovnoga sektora na predmetnom području. Upitnici su sadržavali pitanja o trenutnom stanju u poduzećima kao i razmišljanju rukovoditelja i vlasnika o očekivanjima i planovima u budućnosti.

Na temelju SWOT analize, statističkih podataka, analize resursa te vlastite stručnosti LAG je utvrdio petnaest strateških pitanja koji bi mogli utjecati na budućnost i postigao sporazum oko 5 prioritetnih pitanja na koje se valja usredotočiti tijekom procesa strateškoga planiranja.

Lokalna akcijska grupa još jednom je podijeljena u podgrupe prema kritičnim strateškim pitanjima. Primjenjujući problemsku analizu i „stablo ciljeva“, podgrupe su izradile plan godina da bi se viziju budućnosti učinilo stvarnom. Plan pokriva trogodišnje razdoblje 2013. - 2015. (originalni dokument 2010.-2013.g.).

Nakon što je Strateški plan lokalnog razvoja završen, dan je na uvid stanovništvu, koje je tako dobilo priliku iznijeti svoje primjedbe, koje su uključene u konačnu verziju. Da bi se promovirala njegova provedba dostavljen je Općinskim i Gradskim vijećima na usvajanje te je tijekom 2010. godine i usvojen na svim Vijećima JLS Gorskog kotara, o čemu postoje i odluke Vijeća.

Obzirom da je MP najavilo izradu LRS po točno određenim pravilima, objavom *Pravilnika o provedbi mjere 202 IPARD programa* LAG je temeljem odluke UO od 18.07.2012. pristupio reviziji Strateškog dokumenta. Kako je Strateški plan bio razrađen za period 2010.-2013., njegovom revizijom i doradom postao je LRS, a službeno je usvojena na Skupštini LAG-a održanoj 06.09.2013.

Logo LAG-a proizašao je iz stava članova LAG-a da animiraju zajednicu. Stoga je na sastanku održanom 30.09.2008. godine dogovoren da se pošalje dopis na sve predškolske (vrtiće) i osnovnoškolske ustanove s područja Gorskog kotara kako bi djeca prema svojoj mašti i idejama, a na temu „*Kako ja vidim Gorski kotar*“ napravili crteže. Pristiglo je oko 20-ak crteža u raznim tehnikama. Članovi LAG-a su pojedinačno ocjenjivali crteže, te je crtež koji je osvojio najviše bodova izabran da se prema njemu napravi logo LAG-a.

Slika 10: Prva tri mesta u odabiru loga LAG-a

Izvor: LAG Gorski kotar

U izradi Strategije sudjelovala je 21 žena i 5 mladih osoba do 29 godina. No, tu nisu ubrajani ljudi koji su učestvovali na prezentacijama po JLS, pa možemo reći da je to tim ljudi koji je aktivno radio na izradi Strategije, dok ih je puno više koji su radili i učestvovali u komentarima pri obradi pojedinih područja Strategije.

4.3. Plan provedbe i slijed aktivnosti u ostvarenju ciljeva

Provđenja

Razvojna strategija LAG-a provodit će se obavljanjem poslova i zadaća lokalnog partnerstva, a najveću ulogu i odgovornost imat će voditelj LAG-a, predsjednik, članovi upravnog odbora, radne grupe, ostali članovi kao i drugi dionici koje ova strategija obvezuje na suradnju. Provđenja LRS već je započela nakon usvajanja na svim gradskim odnosno općinskim vijećima, formirane su radne skupine, izrađen je detaljni plan aktivnosti za jednogodišnje razdoblje, te su se pronašli razni izvori financiranja. Formirana je radna skupina za pripremu projektnih prijedloga koja je imala zadatak pratiti natječaje donatora, tražiti partnerstva i izvore financiranja.

Daljnji plan provedbe je barem jednom godišnjem ažuriranju, mijenjanju ili dopunjavanju plana sukladno potrebama područja te evaluaciju provedbe strategije.

Na području LAG-a sve JLS u obvezi su izrade planova razvojnih programa i njihovih projekcija za naredne dvije godine te je, finansijski okvir Provđenog plana LRS za razdoblje od 2013. do 2015. usklađen s *Planom razvojnih programa* svih devet JLS, kao i s razvojnim planovima ostalih nositelja provedbe. Prema tim planovima većina razvojnih projekata odnosi se na infrastrukturne projekte, ali i na programske aktivnosti koje ne uključuju kapitalna ulaganja, no doprinose razvoju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave.

Praćenje

Uspostavljanjem sustava praćenja, vrednovanja i izvještavanje o provedbi lokalne razvojne strategije omogućava se njena efikasna i transparentna provedba.

U okviru sustava praćenja provedbe odabrat će se unutar članova LAG *Odbor za praćenje* da koordinira prikupljanje, obradu, analizu i pohranu informacija, podataka i pokazatelja te izrađuje ocjene realizacije ciljeva, prioriteta i mjera te uspješnost upravljanja provedbom. Osim odbora, veliku ulogu u provedbi LRS imat će zaposlenici LAG-a, koji će aktivno sudjelovati u prikupljanju informacija od provoditelja projekata i ostalih čimbenika ruralnog razvoja.

Tablica 8: Plan provedbe i slijed aktivnosti

Vrijeme provedbe/kvartali	2013				2014				2015			
	Mjere	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III
P.1. Poboljšanje i prilagodba poduzetničke klime uvjetima specifičnim za područje GK												
M 1.1.												
M 1.2.												
M 1.3.												
M 1.4.												
P.2. Razvoj poljoprivrede i turizma te usmjeravanje razvoja poljoprivrede na način koji doprinosi razvoju turizma												
M 2.1.												
M 2.2.												
M 2.3.												
M 2.4.												
M 2.5.												
M 2.6.												
P.3. Zaštita okoliša, krajolika, prirodnih i kulturnih resursa te povećanje energetske učinkovitosti												
M 3.1.												
M 3.2.												
M 3.3.												
P.4. Poboljšanje kvalitete života u gorskom kotaru												
M 4.1.												
M 4.2.												
M 4.3.												
M 4.4.												
P.5. Povećanje razine znanja i vještina, animacija stanovnika te razvoj ljudskih resursa za upravljanje lokalnim razvojem												
M 4.2.2												
M 4.2.3.												

Vrednovanje

Upravni odbor će pratiti slijedeće skupine pokazatelja:

- stupanj ostvarenja utvrđenih ciljeva, prioriteta i mjera
- ostvarene rezultate i učinke na razvoj
- učinkovitost i uspješnost u korištenju finansijskih sredstava
- ostvarenje prema utvrđenom finansijskom okviru

4.4. Sposobnost upravljanja javnim sredstvima

Članovi Upravnog Odbora i Projektni tim LAG-a te ostali zainteresirani članovi su u proteklom petogodišnjem periodu gradili svoje sposobnosti na mnogim poljima od strateškog planiranja, javnog nastupa, mobiliziranja zajednice, pisanja i provedbe projekata, kako u teoriji tako i praktičnim radom na navedenim poljima te prijenosom iskustva u osnivanju LAG-a (*Brdovec, Visoko, Krk, Cres, Pazin, Umag, Ogulin, Sv.Nedelja, Gudovac, Bjelovarsko-bilogorska županija, Banja Luka, Tuzla*).

LAG Gorski kotar, kao i njegovi članovi su aktivni članovi u: Hrvatskoj mreži za ruralni razvoj (*HMRR; www.hmrr.hr*), Europskoj udruzi LEADER za ruralni razvoj (*European LEADER Association for Rural Development- ELARD; www.elard.eu*), Partnerstvu za ruralni

razvoj (*Partnership for Rural Europe- PREPARE; www.preparenetwork.org*), LEADER mreži RH (*LMH*) i Hrvatskoj mreži za ruralni razvoj mladih (*Otočac, travanj 2012.*).

Od osnivanja do danas LAG je proveo veliki broj projekata financiranih iz nacionalnih i EU programa, a koji su detaljnije opisani u poglavlju 4.10.

LAG je upravljanje i koordinaciju rada prenio na voditeljicu Svjetlanu (Jedriško) Kasunić, osobu s višegodišnjim iskustvom u vođenju projekata (*kako je i opisano u poglavlju 4.1 i vidljivo iz priloženog životopisa*), dok je za poslove računovodstva odabrao Sanju Čop, predstavnici općine Lokve u članstvu LAG-a, osobu koja je zaposlena u Odsjeku za financije i proračun i u navedenom području ima stečeno iskustvo i potrebno znanje.

LAG je od svojih početaka oformio projektni tim koje je zadužen za natječaje, koji uz prije spomenute čini još troje ljudi, članova LAG-a. LAG je zaposlio i planira još zapošljavati stručni kadar, koji će operativno raditi na pripremi, koordinaciji i provođenju projekata predviđenih Strategijom LAG-a. Navedeno je garancija da LAG ima raspoložive ukupne resurse za odgovorno i kvalitetno upravljanje javnim sredstvima.

4.5. Utjecaj provedbe strategije na okoliš

Lokalna akcijska grupa je svoju LRS izradivala po principima održivog razvoja, koji definira razvoj kao uravnotežen proces razvijanja ekonomskih, ekoloških i socijalnih komponenti u području. Kako je održivi razvoj termin koji nikada ne može biti konačno stanje već stalan proces, tako je i provedba LRS kontinuirana provedba mjera i evaluacija njihovih učinaka na sve tri osnovne komponente. Iz navedenog, a i iz kriterija prihvatljivosti, proizlazi da će svi projekti iz Strategije morati udovoljavati propisima iz područja zaštite okoliša, odnosno da će se za svaki zahvat u okolišu morati ishoditi Studija zaštite okoliša ili Elaborat o zaštiti okoliša.

Pošto veliki dio područja Gorskega kotara potпадa pod neki oblik zaštite (*Nacionalni park Risnjak, zaštićeni krajolici, parkovi prirode, strogi prirodni rezervati, NATURA 2000 područja*), investitori u području će morati udovoljavati pravilima zaštite okoliša ovisno o specifičnoj mikrolokaciji investicije.

U okviru Strategije predviđena je posebna mjeru 3.3 „*Ulaganja u postrojenja za iskorištavanje obnovljivih izvora energije i povećanje energetske učinkovitosti*“ kroz koju se, uz proizvodnju energije iz obnovljivih izvora, očekuje provedba projekata koji će smanjiti potrošnju energije u javnom sektoru za 5%.

Dodatno, provedbom projekata izgradnje samo 5 solarnih elektrana, smanjit će se emisija štetnog ugljičnog dioksida za 58.000kg, što predstavlja mjerljive direktnе učinke Strategije na okoliš. Po realizaciji projekata elektrane će proizvoditi prosječno 100.000 kWh godišnje, a poznato je da proizvodnja 1 kWh energije iz solarne elektrane u prosjeku smanjuje emisiju CO2 za 0,58 kg/kWh.

4.6. Izvori financiranja i održivost strategije bez sredstava javne pomoći

Za realizaciju ciljeva zacrtanih Strategijom predviđeno je korištenje sredstava javne pomoći u vidu sredstava JLS u području, sredstava IPARD programa i sredstava privatnih investitora. Osnovna strategija održivosti LRS je diversifikacija izvora financiranja, kao što je demonstrirano u dosadašnjem djelovanju LAG-a.

Članovi partnerstva su i bez adekvatne finansijske podrške krenuli u realizaciju Strategije putem sredstava nacionalnih i EU fondova u partnerstvu s drugim organizacijama civilnog društva.

LAG je od početka svog djelovanja (2008.-lipanj 2013.) imao ukupni prihod od oko 220.000,00 kn. Za realizaciju aktivnosti unutar prvog prioriteta već su i do sada korišteni poticaji Ministarstva vanjskih poslova i EU integracija u iznosu od 10.000 kn, te Nacionalne zaklade kroz njene programe, u iznosu od oko 30.000,00 kn, te od prihoda iz proračuna JLS GK koja je do sada bila u iznosu od oko 17.000,00 kn.

Nakon donesene odluke od strane JLS za 2013. godinu način sufinanciranja rada LAG-a provodi se prema dolje prikazanoj tablici.

Prihodi od provedbe projekta „*Održiva budućnost ruralnih prostora RH*“ iznose oko 83.000,00 kn te sredstva EU fondova u iznosu od oko 65.000,00 kn.

U slučaju izostanka drugih sredstava javne pomoći planira se korištenje ovih sredstava za dostizanje ciljeva unutar prvog prioriteta. Od rujna LAG je dobio EU sredstva za provedbu projekta u ukupnom iznosu oko 117.000,00 kn.

LAG i sada ima prijavljene projekte na EU fondove sa partnerima (*IPA Natura, ukupan iznos 150.000 €*) te kroz projekte na nacionalnoj razini (*ukupne vrijednosti oko 100.000,00 kn*).

LAG-a očekuje i status ugovorenog LAG-a te sufinanciranje potrebnih aktivnosti, što će doprinijeti značajnom povećanju broja prijavljenih projekata za dodjelu sredstava iz IPARD programa s područja PGŽ, koja je danas na začelju županija iz kojih su prijavljeni i ugovoreni projekti.

Obzirom na veći broj LAG-ova na području PGŽ te većim sluhom Županije za ruralna područja imamo saznanje da će PGŽ u svojem proračunu za 2014. godinu planirati stavku za i LAG-ove, što bi moglo iznositi oko 100.000,00 kn/godišnje.

Za rad LAG-a od 2013. godine osigurana su sredstva iz:

- Proračuna JLS – 0,40 kn po stanovniku, što je korištena metoda na uzoru na neke europske LAG-ove što se za naše podneblje pokazalo kao dobar odabir zbog nejednakne razvijenosti općina i gradova. Ukupan mjeseci iznos po ovom proračunu je 9.202,00 kn, dok je godišnji iznos na račun LAG-a 110.424,00 kn.
- Članarina – 100 kn po članu, što je godišnje 4.300,00 kn.

Tablica 9: Sredstva osigurana u proračunu JLS

Područje	Broj stanovnika GK 2011.	f=0,4 (kn)	godišnja razina (GRf 0,4x12)
Čabar	3.770	1.508	18.096
Delnice	5.952	2.381	28.572
Vrbovsko	5.076	2.030	24.360
Brod Moravice	866	346	4.152
Fužine	1.592	637	7.644
Lokve	1.049	417	5.004
Mrkopalj	1.214	486	5.832
Ravna Gora	2.430	972	11.664
Skrad	1.062	425	5.100
LAG ukupno	23.011	9.202	110.424
PGŽ	296.125	↓	↓
RH	4.284.889	mjeseci iznos za LAG	godišnji iznos za LAG

4.7. Procjena broja projekata i potrebnih sredstava za vrijeme trajanja IPARD programa

Sukladno strateškim ciljevima i prioritetima razvoja LAG-a za razdoblje od 2013. do 2015. godine, odnosno i za vrijeme trajanja IPARD programa, provodit će se ulaganja kod fizičkih i pravnih osoba te jedinica lokalne samouprave, s osnovnim ciljem održivog i ravnomernog razvoja cijelog područja LAG-a. Pored mjera za provođenje IPARD programa, radit će se i na ostvarivanju ostalih ciljeva i prioriteta te mjera i aktivnosti, koje su definirane Lokalnom razvojnom strategijom LAG-a, a koje je partnerska grupa kroz LEADER pristup definirala kao potrebe, koje su od izuzetnog značaja za razvoj područja i koje treba rješavati u periodu provedbe Strategije.

Tablica 10: Indikativni broj projekata/potrebna sredstva javne potpore (vezani uz Prioritet 1 i Prioritet 3 IPARD programa) navedeni u LRS za razdoblje 2013. – 2014.

MJERA	Indikativni broj projekata naveden u LRS za razdoblje 2013-2014		Plan potrebnih sredstava (javna potpora) za realizaciju projekata za razdoblje 2013-2014., kn	
	2013	2014	2013	2014
101	3	4	850.000,00	1.650.000,00
103	2	3	1.300.000,00	1.500.000,00
301	7	1	35.000.000,00	7.000.000,00
302	5	15	2.500.000,00	7.500.000,00
ukupno	14	25	39.650.000,00	17.650.000,00

4.8. Praćenje provedbe strategije i mjerjenje učinaka provedbe strategije, kriteriji i indikatori za ocjenu uspješnosti i učinkovitosti

Praćenje provedbe Strategije podrazumijeva stalni monitoring, mjerjenje učinaka provedbe Strategije i to kako narativnih, tako i finansijskih pokazatelja te evaluaciju ukupnog strateškog plana, radi ocjene uspješnosti provedbe Strategije, odnosno ukazivanja na potrebu provođenja pravovremenih promjena Strategije za zacrtano plansko razdoblje.

Vrednovanje ostvarivanja postavljenih razvojnih ciljeva, prioriteta i mjera, prati se kroz realizaciju planiranih rezultata po pojedinim mjerama, utvrđenih u točki 3.2. ove Strategije.

Važan element osiguranja održivosti LRS je i procjena (samoprocjena) učinaka LRS. Ovaj instrument praćenja i mjerjenja rezultata LRS, omogućuje procjenu projekata, ispravnost ili nedostatke u radu i provedbi. Dobiveni rezultati osnova su za poboljšanje i nadogradnju aktivnosti vezanih uz provedbu LRS i LAG-a kao organizacije, a provodit će se na godišnjoj razini, prije pripreme godišnjeg izvješća o radu LAG-a i provedbi LRS.

Redovito praćenje provedbe Strategije provodi se godišnjim izvještavanjem o provedbi mjera i zacrtanih prioriteta na bazi dostavljenih podataka svih članova LAG-a o ostvarenim rezultatima krajem kalendarske godine, radi izrade zbirnog izvješća za baznu godinu te planiranja aktivnosti za narednu poslovnu godinu.

Godišnje izvješće s kvantificiranim fizičkim i finansijskim pokazateljima, evaluaciju i plan rada za sljedeću kalendarsku godinu priprema voditelj LAG-a, koji isto prezentira Upravnom odboru na razmatranje i utvrđivanje prijedloga, a potom se dostavlja Skupštini LAG-a na raspravu i prihvatanje.

Nadzor nad provedbom Strategije provodi Nadzorni odbor LAG-a.

4.9. Procedura donošenja odluka uključujući proceduru odabira projekata kojima će LAG izdati pismo preporuke i načine sprječavanja sukoba interesa

Kriteriji za ocjenjivanje i prioritizaciju projekata, te procedura odlučivanja vezano uz donošenje pisma preporuke za projekte koje LAG podupire detaljno je propisana Pravilnikom ocjenjivanja projektnih prijedloga za mjere IPARD programa na području LAG-a Gorski kotar.

Već prilikom izrade Strategije, analizirani su projekti sa stajališta prihvatljivosti korisnika i ulaganja sukladno kriterijima propisanim IPARD programom. LAG je izradio obrazac za korisnike s informacijama o korisniku i projektu te spremnosti dokumentacije za prijavu na IPARD natječaj, koji će svaki korisnik s područja LAG-a morati ispuniti kada zatraži izdavanje pisma preporuke za prijavu na natječaj za dodjelu sredstava iz IPARD programa.

LAG će izraditi kontrolne liste, sukladno kojima će ocjenjivači provjeriti zadovoljava li svaki pojedinačni projekt kriterije propisane IPARD programom za predmetnu mjeru. Ukoliko projekt ne zadovoljava osnovne kriterije automatski će biti isključen iz daljnog ocjenjivanja.

Projekti se ocjenjuju na temelju utvrđenih kriterija za odabir, kako su prikazani u tablicama u nastavku.

Iz samog bodovanja projekata evidentno je da se, kao i kod izrade strategije općenito, vodilo računa da projekti koji će najviše pridonositi ujednačenom korištenju raspoloživih lokalnih resursa, koji će svojom realizacijom uvesti određenu inovaciju te koji će značajnije pridonositi zaštiti okoliša i energetskoj učinkovitosti, ostvariti najveći broj bodova i na taj način biti prioritet za realizaciju na području LAG-a.

Osim prilikom izrade strategije, LAG putem kriterija za odabir projekata i broja bodova potiče uključivanje ugroženih socio-ekonomskih skupina u provedbu projekata.

Kriteriji za ocjenjivanje projektnih prijавa su podijeljeni u sljedeće skupine:

1. Obvezni kriteriji čije neispunjavanje uvjetuje isključivanje projekta iz daljnog postupka ocjenjivanja:
 - a. Kriteriji za ocjenjivanje sukladnosti projektnog prijedloga s i uvjetima natječaja (DA/NE)
 - b. Kriteriji za ocjenjivanje sukladnosti projektnog prijedloga s prioritetima LRS (*najviše 20 bodova, minimalno 1 bod*)
2. Kriteriji koji se ocjenjuju:
 - a. Opći kriteriji (50 bodova)
 - b. Posebni kriteriji (30 bodova)
 - c. Poslovni plan (opcija za ocjenjivanje)

Obvezni kriteriji koje projektni prijedlozi moraju ispunjavati

RAZVOJNI CILJEVI LRS GK I SUKLADNOST S UVJETIMA NATJEČAJA	OZNAČITI ✓	BROJ BODOVA
0. SUKLADNOST S UVJETIMA NATJEČAJA		DA/NE
1. Poboljšanje i prilagodba poduzetničke klime uvjetima specifičnim za područje Gorskog kotara		2
2. Razvoj poljoprivrede i turizma te usmjeravanje razvoja poljoprivrede na način koji doprinosi razvoju turizma		6
3. Zaštita okoliša, krajolika, prirodnih i kulturnih resursa te povećanje energetske učinkovitosti		6
4. Poboljšanje kvalitete života u Gorskom kotaru		3
5. Povećanje razine znanja i vještina, animacija stanovnika te razvoj ljudskih resursa za upravljanje lokalnim razvojem		3
UKUPNO		20

Sukladnost s uvjetima natječaja se ne boduje već uvjet mora biti zadovoljen.

Projektni prijedlozi moraju biti uskladjeni s najmanje jednim strateškim ciljem LRS. Ukoliko nisu, tada projekt ne može biti sufinanciran. Ukoliko zadovoljavaju više od jednog razvojnog cilja bodovi se zbrajaju do najviše 20 bodova.

Opći kriteriji za ocjenjivanje projektnih prijedloga

Opći kriteriji	OZNAČITI ✓	BROJ BODOVA
1. Projekti koji počivaju na načelima održivog razvoja		4
2. Projekti koji koriste lokalne resurse (npr. drvo za izradu tradicijske kuće za turizam ili ugostiteljstvo)		8
3. Projekti koji potiču energetsku učinkovitost		8
4. Projekti koji potiču zapošljavanje		8
5. Projekti usmjereni na izgradnju turističke i sportske infrastrukture		5
6. Projekti usmjereni na primjenu inovativnih tehnologija u proizvodnji		8
7. Projekti koji promiču očuvanje lokalnog krajobraza		5
8. Iskustvo u pisanju i provedbi projekata		2
9. Udio vlastitog sufinanciranja >50%		2
UKUPNO		50

Posebni kriteriji za ocjenjivanje projektnih prijedloga

Specifični kriteriji	OZNAČITI ✓	BROJ BODOVA
1. Promocija područja GK putem proizvoda i usluga na tržištu		5
2. Doprinos razvoju turističkih sadržaja		4
3. Ekološki proizvodač hrane		4
4. Izrada gotovog proizvoda		5
5. Zapošljavanje mladih		4
6. Zapošljavanje žena		4
7. Zapošljavanje osoba s invaliditetom		4
UKUPNO		30

Na osnovu dobivenih bodova Povjerenstvo LAG-a donosi preporuku o sufinanciraju projektih prijedloga. Preporuka se izdaje na propisanom obrascu. Projekti koji ne zadovoljavaju brojem bodova (minimalno 50) neće dobiti preporuku za sufinanciranje.

Pismo preporuke sadržavati će naziv podnositelja prijave na natječaj za dodjelu sredstava iz IPARD programa, naziv mjere i sektora, naziv projekta uz kratki opis ulaganja.

Pismo preporuke napisat će se u dva primjeraka, a potpisat će ga predsjednik Upravnog odbora ili voditelj ureda LAG-a u slučaju odsutnosti predsjednika. Jedan primjerak uručit će se podnositelju prijave, a drugi primjerak ostaje u arhivi LAG-a.

Za svaki projekt za koji će biti izdano pismo preporuke definirati će se koji od ciljeva strategije teži ostvariti, a sukladno tome i koji rezultati i učinci projekta se očekuju.

Za svaki projekt po njegovom završetku pratit će se postignuti učinci, odnosno za dugoročne projekte procjenjivat će se učinak projekta za određeno buduće razdoblje.

Prema Pravilniku o sprječavanju i izbjegavanju sukoba interesa, sve osobe koje su uključene u proces zaprimanja, provjere i ocjenjivanja projektnih prijedloga ne smiju biti u sukobu

interesa. Potpisuju izjavu kojom tvrde da nisu u sukobu interesa, kao i da prihvaćaju izuzeće iz postupka ocjenjivanja pojedinačnog projektnog prijedloga, u bilo kojoj fazi ocjenjivanja, ukoliko postoji sumnja na sukob interesa, na osobni zahtjev ili drugog člana ocjenjivačkog povjerenstva.

4.10. Projekti koji su se provodili/ se provode iz drugih izvora financiranja

LAG Gorski kotar je od osnivanja do danas proveo nekoliko projekata i inicijativa.

Projekte financirane sredstvima proračuna:

„Vratiti život zaboravljenim izvorima“ - Vrijeme provedbe svibanj/2010. do lipanj/2010. Iznos projekta je 18.870, 00 kn. Projekt je sufinanciran od strane Nacionalne zaklade, u iznosu od 14.905,00 kn, kroz program građanska inicijativa „Naš doprinos zajednici“. Projekt je realiziran na području Grada Vrbovsko, mjesto Tići, a obuhvaćao je uređenje 7 izvora pitke vode u blizini Čogrljevog jezera te postavljanje 3 info panoa s obilježjima pored svakog od njih. LAG Gorski kotar je bio nositelj projekta uz suradnike grad Vrbovsko, Udruga Pastrva, Udruga žena Moravice, Udruga mladih „Carpe Diem“), a u koju se akciju uključilo oko 50-ak članova lokalnog stanovništva i članova LAG-a volonterskim radom.

„Uređenje starog kupališta na rijeci Dobri u Gomirju“- Ukupni iznos projekta je 18.650, kn; vrijeme provedbe 3 mj. do 5 mj. 2011. Projekt je sufinanciran od strane Nacionalne zaklade, kroz program građanska inicijativa „Naš doprinos zajednici“, s iznosom od 14. 959,78 kn. Cilj projekta je bio urediti dio obale rijeke Dobre u Gomirju, na kojem je mjestu nekoć bilo kupalište. LAG Gorski kotar je bio nositelj projekta uz partnera grad Vrbovsko i NK Gomirje te oko 25 volontera s područja.

„Uloga EU u razvoju ruralnog kraja – gdje smo sada i kako dalje – mogućnosti i izazovi!?”- Ukupan iznos projekta je bio 32. 620, 00 kn, a provodio se u razdoblju od lipnja do studenog 2011. godine. Okrugli stol s ciljem informiranja i razmjene iskustva članica EU, vezano za LEADER i LAG-ove u EU te razmjena iskustva LAG-ova s područja RH. Okrugli stol organiziran je u suradnji s HMRR, koji je održan u Mrkoplju, sufinanciran od strane MVPEI, s iznosom od 10.000,00 kn, dok je ostatak sufinanciran od strane općine Mrkopalj i Lokve. Na Okruglom stolu sudjelovalo je oko 50 predstavnika iz raznih podneblja RH, iz svih sektora, poslovnog, javnog i civilnog, od Zadarske županije, Sisačko moslavačke županije, Zagrebačke, Karlovačke županije te otoka, itd., predstavnici raznih institucija (*Hrvatska poljoprivredna komora, a MRRŠVG točka IPA Adriatic, predstavnici LAG-ova i sličnih inicijativa iz raznih područja R H, UNDP-a, itd.*). Predavači su bili predstavnici MP, APPRRR, predstavnici slovenskih LAG-ova, mreže PREPARE i HMRR, te LAG-ovi s hrvatskog područja. Na skupu se raspravljalo o M202 te je i začeta ideja o osnivanju LEADER mreže Hrvatske.

Partner u EU projektima

„Zapošljavanje mladih za održivi razvoj Gorskog kotara“- IPA IV, Razvoj ljudskih potencijala, Mladi na tržištu rada – ukupna vrijednost projekta 78.203 € , vrijeme provedbe svibanj/2011. do svibanj/2012. LAG Gorski kotar je bio partner u projektu, dok je nositelj bila LRA PINS d.o.o, uz ostale partnera na projektu HZZ, Područni ured Rijeka, te udruga ODRAZ iz Zagreba. LAG Gorski kotar je prvi puta zaposlio osobu u LAG-u, 70 % na projektu kao projektni asistent (*sadašnja voditeljica LAG-a*), a ostalo za rad u LAG-u. LAG Gorski kotar je učestvovao u razvitku ideje u projekt te pripremi same aplikacije na natječaj uz nositelja. Implementacija projekta odvijala se na području Gorskog kotara te je kroz projekt uspostavljena dobra interakcija s mladima s područja Gorskog kotara te se dio njih

aktivno uključio u rad LAG-a. Tijekom provedbe projekta jačale su se kompetencije LAG-a, kroz aktivnosti projekta, u smislu organiziranja provedbe aktivnosti projekta (*edukacije, selekcije kandidata, pisanje projekata, animacija, sudjelovanje u emisiji „Putem EU fondova“, organiziranju volontiranja za mlade, itd.*), pripreme finansijskog izvješća, narativnog izvješća, kontaktiranja s medijima, suradnjom s partnerima, mladima te svim dionicima i suradnicima na projektu.

"Predstavljanje Zajedničke poljoprivredne politike Europske unije i EU inicijativa za razvoj ruralnih zajednica u Bosni i Hercegovini "- Projekt se provodio od lipnja 2012. do siječnja 2013. LAG je bio jedini partner udruženju VESTA iz BiH, Tuzla, kao jedini partner s područja RH. Projekt je financiran od strane EK u BiH. Provedba se sastojala u prijenosu iskustva LAG-a Gorski kotar, gdje se stanovništvu ruralnih područja BiH (*Gračanica, Doboј, Derventa, Teslić, Maglaj, Tešanj, Modriča*) prenosilo iskustva RH o predpristupnim fondovima, što donosi ZPP te što su LAG-ovi, LEADER i koja je njihova svrha. Ukupna vrijednost projekta je 15.000 €. Uspostavljena je izvrsna suradnja s partnerom iz BiH te je dogovorena daljnja suradnja na drugim projektima.

Nositelj EU projekti:

"DayCul – Act Daily, think interculturally" - Vrijednost projekta je 19.400 €, a financiran je od strane Agencije za mobilnost kroz Program Mladi na djelu. LAG Gorski kotar nositelj je projekta, a vrijeme provedbe je od 1/2014. do 9/2014, s time da su priprema za projekt u tijeku, te su sredstva za projekt na računu. Cilj projekta je osposobljavanje o kulturnoj raznolikosti i interkulturnom učenju te razvoj interkulturnih kompetencija mladih. Kompetencije će pomoći mladima u organiziranju međunarodnih projekata tijekom istraživanja kulturne raznolikosti iz perspektive stvarnog svakodnevnog života. "Day Cul" osposobljavanje će okupiti 24 sudionika, po dva sudionika iz 12 zemalja - Hrvatska, Italija, Cipar, Turska, Poljska, Portugal, Francuska, Rumunjska, Slovenija, Finska, Engleska i Estoniji.

5. USKLAĐENOST S NADREĐENIM STRATEŠKIM DOKUMENTIMA

(kratak opis odnosa strategije s strategijom ruralnog razvoja 2008 – 2013, IPARD programom 2007 – 2013 i županijskim razvojnim strategijama)

Ciljevi LRS-a LAG-a Gorski kotar, a zatim i prioriteti i mјere, sukladni su ciljevima i prioritetima nadređenih strateških dokumenata.

Strategija je u skladu sa strateškim ciljevima Strategije ruralnog razvoja Republike Hrvatske za razdoblje od 2008. do 2013. godine, a kojima je planirano poboljšanje konkurentnosti poljoprivrede i šumarstva, očuvanje i održivo korištenje prirodnog i kulturnog nasljedja te poboljšanje učinkovitosti institucijskog okruženja, sve u cilju poboljšanja standarda i uvjeta življenja stanovništva u ruralnim područjima (SC1, SC2, SC3, SC4).

Strategija je usklađena i s IPARD programom, odnosno s mjerama 101, 103, 202, 301 i 302, čija realizacija ima za cilj jačanje poljoprivredne proizvodnje i tržišnih kapaciteta, poboljšanje ruralne infrastrukture te povećanje znanja i vještina stanovnika uz provedbu LRS-a, što će u konačnici rezultirati kvalitetnijim uvjetima života na području Gorskih kotara.

Strategija je u skladu sa strateškim ciljevima i prioritetima Županijskom razvojnom strategijom Primorsko-goranske županije 2011.– 2013., koji se odnose na razvoj gospodarskog okruženja, uravnotežen regionalni razvoj, razvoj ljudskih potencijala, a sve uvjetovano zaštitom prirode i okoliša.

Prikaz ciljeva i prioriteta u nadređenim strateškim dokumentima i usporedba s prioritetima Lokalne razvojne strategije LAG-a Gorski kotar, u tablici niže, navedeno potvrđuje.

LRS Gorskog kotara	Strategija ruralnog razvoja RH	IPARD Program RH	ŽRS Primorsko-goranske županije
Prioritet 1. Poboljšanje i prilagodba poduzetničke klime uvjetima specifičnim za područje Gorskih kotara	<u>Cilj 4. Poboljšanje učinkovitosti institucijskog okruženja</u>	Prioritet 1. <i>Poboljšanje tržišne učinkovitosti i provedbe standarda zajednice</i>	SC 1. Razvoj dinamičkog gospodarskog okruženja Prioritet 1.1. Razvoj sektora gospodarstva Prioritet 1.2. Povećanje konkurentnosti gospodarstva Prioritet 1.3. Razvoj malog i srednjeg poduzetništva
Prioritet 2. Razvoj poljoprivrede i turizma te usmjeravanje razvoja poljoprivrede na način koji doprinosi razvoju turizma	<u>Cilj 1. prioritet 1. Poboljšanje konkurentnosti poljoprivrednog i šumarskog sektora</u>	Prioritet 3. <i>Razvoj ruralne ekonomije</i>	SC 2. Uravnotežen regionalni razvoj Prioritet 2.2. Razvoj ruralnih područja
Prioritet 3. Zaštita okoliša, krajolika, prirodnih i kulturnih resursa te povećanje energetske učinkovitosti	<u>Cilj 2. Očuvanje, zaštita i održiva uporaba okoliša, krajolika, prirodnog i kulturnog naslijeda</u>	Prioritet 2. <i>Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja</i>	SC 4. Zaštita prirode i okoliša Prioritet 4.2. Uspostava integriranog sustava upravljanja okolišem
Prioritet 4. Poboljšanje kvalitete života u Gorskom kotaru	<u>Cilj 3. prioritet 2. Poboljšanje kvalitete života u ruralnim područjima</u>	Prioritet 3. <i>Razvoj ruralne ekonomije</i>	SC 3. Razvoj ljudskih potencijala Prioritet 3.1. Razvoj svih razina i oblika obrazovanja Prioritet 3.3. Unapređenje socijalne sigurnosti i socijalne uključenosti SC 4. Zaštita prirode i okoliša Prioritet 4.3. Razvoj komunalne infrastrukture

Prioritet 5. Povećanje razine znanja i vještina, animacija stanovnika te razvoj ljudskih resursa za upravljanje lokalnim razvojem	<p><u>Cilj 1. prioritet 4:</u> <u>Poboljšanje izobrazbe,</u> <u>promicanje znanja i</u> <u>poboljšanje ljudskog</u> <u>potencijala</u> <u>Cilj 4. prioritet 2.</u> <u>Povećanje stupnja</u> <u>motiviranosti i svijesti</u> <u>lokalne zajednice</u></p>	<p>Prioritet 2. <i>Pripremne radnje za provedbu poljoprivredno-okolišnih mjera i lokalnih strategija ruralnog razvoja</i></p>	<p>SC 1. Razvoj dinamičkog gospodarskog okruženja Prioritet 1.4. Razvoj tržišta radne snage SC 3. Razvoj ljudskih potencijala Prioritet 3.3. Unapređenje socijalne sigurnosti i socijalne uključenosti</p>
---	--	--	--

IV. PRILOZI

1. Područja s težim uvjetima gospodarenja u poljoprivredi
2. NATURA 2000 područja